

Matina

8

ESCOLA UNIVERSITÀRIA DE PROFESSORAT D'ENSENYANÇA GENERAL BÀSICA

	<i>editorial</i>	1	
	<i>ciències</i>		
JOANA ESTELLA ESCUDERO i MARGARIDA SALAMANCA PERELLÓ		2	<i>La Comuna de Bunyola, un tema d'educació ambiental.</i>
	<i>filologia</i>		
TONI ARTIGUES		10	<i>Apunts de fonètica sintàctica per als mestres mallorquins.</i>
	<i>opinió</i>		
TOMASA CALVO		15	<i>La llei del pèndol. "Al voltant de l'educació sexual".</i>
	<i>pedagogia</i>		
EQUIP INICIAL C. P. ANSELM TURMEDA		16	<i>Un cicle inicial enfocat vers una educació compensatòria.</i>
VICENÇ JASSO I GARAU / CATALINA TORRES I VALLORI		18	<i>Els infants i els adolescents en els contes populars. Repercussions educatives.</i>
RAMON BASSA		23	<i>"Reflexions sobre la llengua catalana i l'educació preescolar a les Illes Balears".</i>
	<i>socials</i>		
BARTOMEU MULET TROBAT		26	<i>Reflexions socio-educatives sobre algunes experiències de dinàmica de grup.</i>
JAUME BOVER		31	<i>Publicacions en sèrie en edició facsímil: Mallorca i Menorca.</i>
	<i>investigació</i>		
F. CAIMARI FRAU		36	<i>El vocalisme de Sineu.</i>
	<i>anexa</i>		
TOMEU LLINÀS FERRÀ		46	<i>El druida a Menorca. Apunts d'una Colònia Escolar entorn del còmic Asterix.</i>
MIQUEL SEGUÍ		50	<i>Un intercanvi escolar amb França.</i>
SALVADOR ORTONEDA I SANJURJO		54	<i>Ràdio mediterrània no claudicarà.</i>
	<i>creació</i>		
GUILLEM CABRER		57	<i>Maria Vich. El color d'una pintora.</i>
		58	<i>Biblioteca / Escola.</i>
			<i>Recensions.</i>

MAINA

N.º 8 - Desembre 1983 - Any V

DIRECTOR:

Guillem Cabrer

CONSELL DE REDACCIÓ:

Toni Artigues
Ramon Bassa
M.ª Carme Fernández
Francesca Florit
Bartomeu Llinàs

Rv. 00 203

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Escola Universitària
de Professorat d'EGB
C/. Pedagóg Joan Capó, s/n.
Telèfon 25 13 49
Ciutat de Mallorca

Dipòsit Legal: P. M. 614-1979

Imprimeix:
IMPRESA POLITÈCNICA
Carrer Troncoso, 3
Telèfon 21 26 60
Ciutat de Mallorca

Preu de venda: 200 pessetes

Del 1842 al 1972, cent trenta anys, la llengua de Mallorca ha estat bandejada totalment per l'Escola Normal de Palma; el 1972, ara fa dotze anys, quan aquesta Escola depenia de la Universitat de Barcelona, s'hi comença a fer una assignatura de català, -de llavors ençà es fan algunes assignatures en català. Durant tots aquests anys, Magisteri ha duit a terme una tasca deculturadora -la deculturació consisteix en la substitució de la cultura, i la llengua, pròpia per una externa al poble o ètnia en qüestió-.

I aquesta tasca continua encara avui. No s'ha programat un acció prou rotunda que permeti rompre la rutina deculturadora de l'Escola -reforçada per la dels mitjans de comunicació i per la política general- i emprendre un funcionament normal i digne a partir de la cultura i de la llengua pròpies de Mallorca, que la Universitat té l'obligació d'enriquir i de difondre.

"La nostra tasca és formar uns mestres arrelats a Mallorca, uns mestres amb HÀBIT D'USAR EL CATALÀ", dèiem a l'Editorial de fa dos anys. De llavors ençà l'Escola ha reelaborat el pla d'estudis i ha donat cabuda a les assignatures de Llengua i Literatura Catalanes, a fi de complir el Decret de 7 de setembre de 1979, -una cabuda, per cert, ben pitjada, amb assignatures de dues hores, i amb un total d'hores inferior al total de francès o d'anglès.

Un hàbit, però, no es fa -ni es desfà- amb tres hores setmanals; per això és necessari que els professors de la Normal tinguin la voluntat de crear i difondre una cultura pròpia de Mallorca, i que es preparin en aquest sentit; per crear un hàbit als alumnes és necessari que el català sigui la llengua habitual dins les classes. D'altra banda és important que el que ha d'esser mestre s'acostumi a veure habitualment els papers de secretaria, els documents i els cartells, en català.

També les Annexes, creades amb la Normal, han duit a terme una tasca deculturadora. Ens trobam en uns moments en què es reconeix la necessitat de fer de les escoles annexes uns centres modèlics, on l'aprenent de mestre pugui observar i practicar metodologies avançades i actives (i més des d'enguany, que la seva funció de centres de pràctiques es veurà potenciada amb la concurrència dels alumnes de primer de la Normal). En aquest context, és un pensament generalitzat la normalització lingüística de les annexes, per distints motius de distint ordre, resumibles tots en el primer:

-de dignitat dels mallorquins, per col·laborar en la tasca de dignificar la llengua de Mallorca, de fer-la vehicle normal i útil de cultura i d'ensenyament;

-de renovació metodològica, per ajudar a introduir mètodes més actius i més arrelats a la realitat de Mallorca;

-socials, per tal que els infants aprenguin la llengua territorial de Mallorca: els catalanoparlants hi surten guanyant perquè fan l'ensenyament en llur llengua materna, i també els castellanoparlants perquè poden aconseguir una integració ràpida i eficaç.

Per això és ben rebuda la proposta de la direcció de començar el curs 1984-85 una Anexa en català. Això exigeix un esforç de tots, per muntar la infraestructura necessària, per crear el clima i l'ambient per formar i seleccionar professorat, per programar eficaçment aquests cursos, perquè el català sigui la llengua ambiental de les annexes i per augmentar-ne l'ús a les aules ja existents, especialment durant el procés de l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Aquest esforç de tots serà en benefici de tots.

LA COMUNA DE BUNYOLA, UN TEMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

per JOANA ESTELLA ESCUDERO
amb la col·laboració de l'alumna
MARGARIDA SALAMANCA PERELLO

L'interès per l'estudi de la Comuna de Bunyola se suscità a nivell d'Escola en un intent d'estudi del medi des d'un d'un enfocament interdisciplinar.

Aquest estudi del sòl partí de la iniciativa d'un grup concret d'alumnes de l'assignatura de Química del curs 1981-82: Margalida Bujosa, Magdalena Colom, Francesc Lirola, Carme Martorell, Joan Massot, Beneta Palao, Margalida Salamanca, Joan Sastre. El seu interès i el seu treball han estat un estímul en la realització d'aquest estudi.

INTRODUCCIÓ

L'objectiu primer d'aquest treball ha estat ajudar els alumnes en el seu procés d'aprenentatge de la Química i la seva Didàctica, a través d'aquest estudi del medi ambient, tenint com a horitzó els seus pròxims alumnes d'E. G. B.

L'Edafologia necessita la interdisciplinarietat. Les connexions de l'estudi del sòl amb altres ciències i, sobretot, amb les anomenades Ciències Naturals, són constants. Dins tot aquest complex entramat el nostre fil conductor ha estat la Química. I des d'aquest enclavament químic, ens obrim a un enfocament de Ciència Integrada que té en compte les interaccions entre els fenòmens químics, biològics, geològics, físics, geogràfics..., i les repercussions del sòl com a recurs econòmic en els aspectes socioculturals.

Partim del fet que les propietats físico-químiques de la matèria són expressió de la seva estructura, en darrer terme, de l'electronegativitat dels elements que la formen. La composició química d'un compost i la seva estructura determinen les seves propietats. Es a dir, en el cas del sòl, la seva fertilitat.

L'espai limitat d'aquesta publicació ha fet necessari sintetitzar l'estudi i esquematitzar les anàlisis físiques i químiques. Esperam oferir pròximament, en una publicació més àmplia, un estudi més complet del sòl, partint sempre d'experiments senzills i comprensibles, i explicar més detalladament els mètodes d'anàlisi.

*Agraesc al Centre d'Edafologia de Salamanca (IOATO)
que m'hagi permès treballar entre ells uns dies.*

DADES SOBRE LA COMUNA DE BUNYOLA

La Comuna de Bunyola, geogràficament i geològicament, pertany a la Serra de Tramuntana, encara que es diferencia perfectament de les muntanyes veïnes per accidents naturals. Al nord la vall d'Orient, a l'oest la vall d'Honor i el poble de Bunyola, a l'est el torrent de Coa Negra de Santa Maria, al sud, el Pla de l'illa.

Segons informes facilitats per ICONA, l'altitud màxima és de 840 m. i la mínima de 240 m. La configuració del terreny és un pla inclinat de nord a sud, d'aspecte compacte, ja que les altures no estan gaire diferenciades.

La vegetació a les valls és d'alzines, i pins halepensis a les parts altes. La garriga és formada per les espècies d'arbusts més destacats de Mallorca, estepes, ciprells, murtes, romaní, mates i gran abundància d'arboceres.

El clima és el típic mediterrani, un poc més fred que la mitjana de Mallorca. Les temperatures extremes són: màxima 30° C en l'estiu, mínima de 2° C sota zero a l'hivern. Les pluges anuals arriben a 700 mm/m². La humitat relativa: màxima 90% o mínima de 65%.

Com la majoria dels sòls de Mallorca, són sediments de terra rossa sobre roques calisses mesozoïques. El clima exerceix un paper important en l'evolució recent del sòl. El sòl és argilós, pobre en humus (en aquesta zona la quantitat d'humus és més gran, degut a la humitat de l'aire marítim), risc en òxids de ferro i carbonats. La terra argilosa omple totes les cavitats i fisures de les roques calisses, eixamplades per fenòmens càrstics.

Les anàlisis són fetes sobre mostres de sòl recollit en el torrent "Coma Gran", format per abundants sediments. És una terra negra, molt rica en matèria orgànica. És valorada per la gent com a terra molt fèrtil.

ORIGEN I EVOLUCIÓ DEL SÒL

Considerem el sòl com a resultat d'un procés dinàmic, molt complex, que esquematitzam:

- roca mare que s'erosiona i s'ataca químicament.
- matèria orgànica que s'humifica i mineralitza
- sals solubles i col·loïdes, resultat de les alteracions dels minerals i l'humus, que se desplacen per processos d'erosió física, reaccions químiques i activitat biològica, ens els quals influeixen múltiples factors: roca mare, topografia, flora i fauna, clima, economia de l'aigua...

Tot això, en interacció i amb mutu condicionament, originarà un tipus de sòl amb una composició química que, al mateix temps, determinarà les seves característiques físiques i el seu microclima. És a dir, la fertilitat del sòl: nutrients i bona estructura, de manera que la planta en pugui disposar.

En aquest procés es formen els horitzons, des del més profund, constituït per la roca mare, fins al més extern, on abunda la matèria orgànica.

El sòl correspon als horitzons superiors. I la part activa del sòl és constituïda per les partícules de mida inferior a 2 mm.

PROPIETATS FÍSQUES

Al final del procés de formació del sòl les partícules han arribat a unes mides condicionades per la composició química dels materials inicials i pels processos d'erosió i d'alteració soferts.

La textura es refereix a aquestes mides o composició granulomètrica. Aquestes partícules s'uneixen formant agregats. L'estructura del sòl es refereix a la forma d'agrupar-se les partícules.

Totes les altres propietats físiques i mecàniques dels sòls van lligades a la textura i a l'estructura. El comportament de l'aigua en el sòl, la permeabilitat, l'aïreig, la llixivació, la resistència a la penetració de les arrels, la capacitat de retenció de nutrients, la superfície més gran de contacte amb les llavors... és a dir, la fertilitat del sòl.

El sòl analitzat és franco-arenós. La seva impermeabilitat *in situ* és de 2 litres/3 minuts.

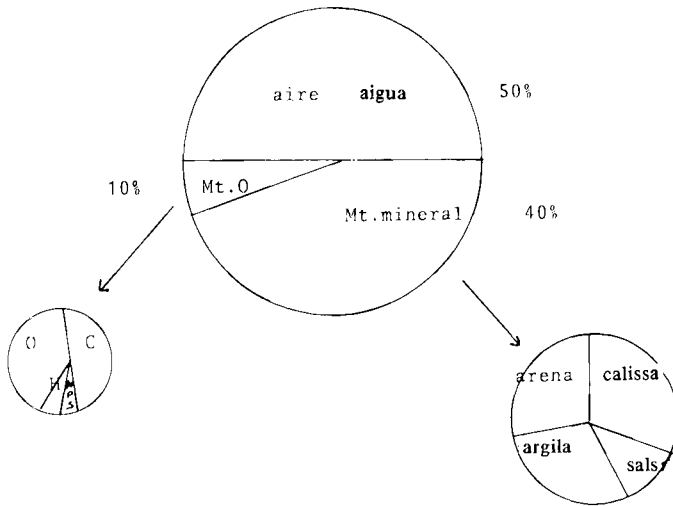
COMPOSICIÓ QUÍMICA DEL SÒL

El sòl es una dispersió trifàsica. La distribució aproximada de cada fase és indicada a la fig. 1.

Els elements que entren a formar part de la biomassa han d'estar disponibles en el sòl. L'oxigen i el nitrogen poden ésser presos directament de l'atmosfera.

¿Per què aquests elements? La resposta s'embrancha amb els mateixos orígens de la vida, fins i tot en els orígens de la terra i del cosmos.

Recorrent la taula periòdica, les propietats químiques d'aquests elements són a la base de les seves funcions biològiques.

1. El sòl és una dispersió trifàsica. La part sòlida del sòl forma una estructura els pors de la qual ocupen l'aigua i/o l'aire.

Sis elements: C, O, H, N, P, S, constitueixen les macromolècules bàsiques de la vida: aminoàcids, sucres, àcids grassos i àcids nucleics. Són elements capaços de formar enllaços covalents molt estables. El carboni és la peça clau en les macromolècules, enfront del Bor, Nitrogen o Silici, per mor de la seva tetravalència i de la seva capacitat de formar enllaços amb ell mateix.

La diferència entre el diòxid de carboni i el diòxid de silici és crucial per al metabolisme. El diòxid de silici forma una xarxa sòlida i establíssima. El diòxid de carboni és un gas soluble en aigua i làbil en els processos redox.

La resta dels elements essencials per a la vida està relacionada amb una densitat de càrrega alta.

Els cations del bloc "s" formen sals solubles; els principals anions són el clorur, sulfat i fosfat. Les propietats electroquímiques d'aquests ions serveix per mantenir la pressió osmòtica i la distribució de càrrega a les dues cares de la membrana cel·lular.

Els cations del bloc "d" són elements vestigials. Per les seves propietats redox i la seva capacitat de formar complexos i quelats són essencials en la formació dels enzims i la seva funció és clau en l'activitat enzimàtica.

A mesura que avança la sensibilitat de les anàlisis químiques se van descobrint nous elements essencials per a la vida. Sempre en quedaran exclosos els tòxics, els radioactius i els gasos inerts.

ANÀLISI QUÍMICA

S'han cercat tècniques, operacions i reaccions que no exigeixen ni molta habilitat manipulativa ni un excessiu control de les condicions de reacció. Les reaccions han d'esser ràpides i fàcilment observables. Per això ens centram en l'anàlisi qualitativa.

Ja que el sòl conté gran proporció de carbonats, és possible realitzar mesures semiquantitatives senzilles. En el maneig d'aquestes tècniques l'alumne va adquirint habilitat 4 manipulativa i sobretot s'enfronta realment amb el con-

cepte de mol, d'equivalent i amb els problemes clàssics d'un programa de química general.

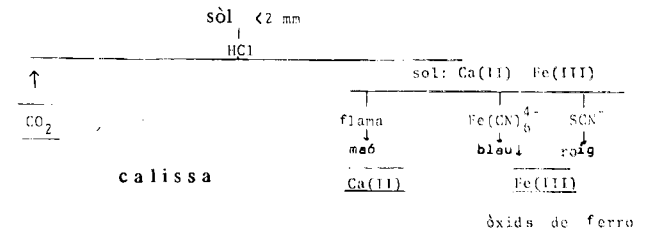
Sempre que ha estat possible, ens hem estimat més utilitzar materials i reactius casolans. Són de més fàcil adquisició i més didàctics.

A. Anàlisi inorgànica

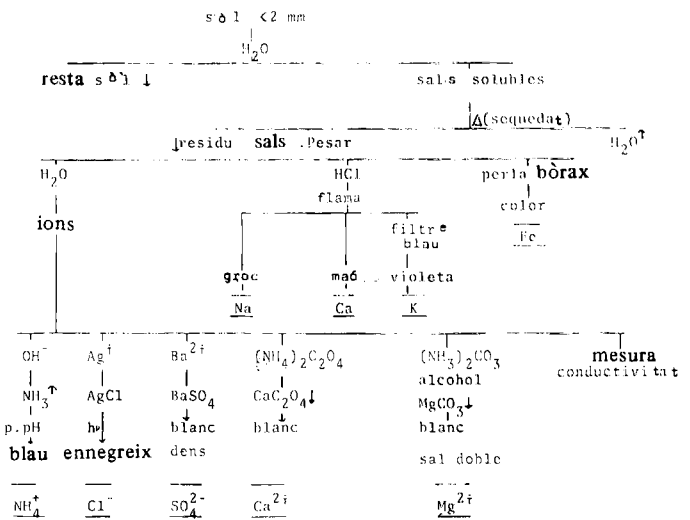
Les anàlisis es realitzen sobre la fracció pròpiament sòl, partícules amb diàmetre menor de 2 mm.

- Observació de la mostra. Totes les propietats físiques poden donar una interessant informació a propòsit de la composició química. La mostra presenta un color negrós que ens indica un alt percentatge d'humus.

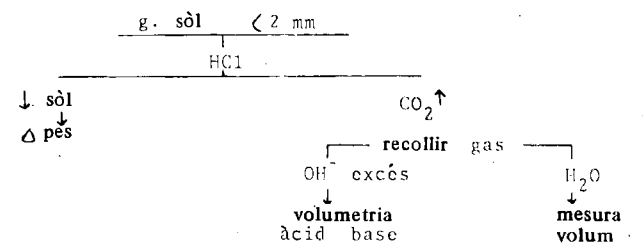
- Anàlisi qualitativa. Les tècniques i operacions són les clàssiques d'identificació de ions en dissolució, en tubs d'assaig o sobre paper de filtre com a suport. S'han fet també assaigs de coloració a la flama i perles de bòrax. (Fig. 2, 3, 4).

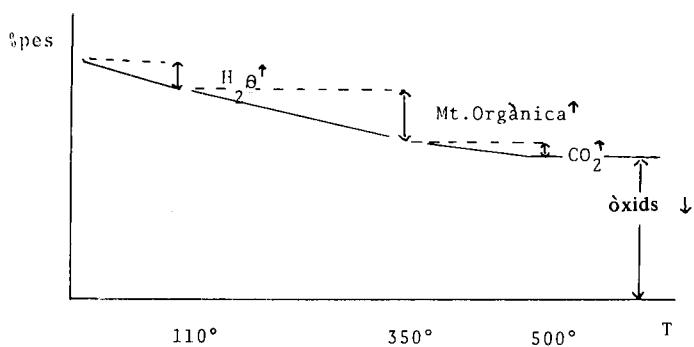
2. Esquema d'una senzilla anàlisi sobre la mostra preparada del sòl.

3. Esquema per a la identificació d'alguns ions de les sals solubles del sòl.

4. Esquema per a la determinació semiquantitativa del diòxid de carboni.

5. Corba termogravimètrica aproximada.

B. Anàlisi orgànica

- Corba termogravimètrica. Pèrdua de la matèria orgànica a 400° C (Fig. 5).
- Propietats reductores de la matèria orgànica. Afegint aigua oxigenada sobre la mostra del sòl, es produeix efervescència.
- Fraccionament de la matèria orgànica del sòl. (Fig. 6).
- cromatografia sobre paper de filtre, utilitzant com a eluent l'alcohol.

Es fa un cromatograma amb la fracció d'àcids húmics i un altre amb la dels fúlvics.

COMPLEX ABSORVENT HÚMICO-ARGILÓS

Aquest complex absorbent húmico-argilós és la fracció més activa dels sòls, la determinat de les seves propietats físico-químiques, i, per això, de la seva fertilitat: nutrients disponibles per a la planta.

Es forma per interacció entre la fracció fina dels silicats laminars i les molècules orgàniques que penetren dins l'espai interlaminar. (Fig. 7).

Estudiarem aquest complex húmico-argilós en les seves propietats com a:

- col·loide amb una gran superfície d'absorció
- complex amb grups químicament actius
- hàbitat en què es desenvolupa una intensa activitat biològica.

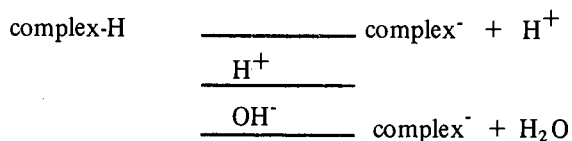
COL·LOIDE

En aquest sistema dispers que és el sòl, el complex húmico argilós és un polímer, polielectrolit, col·loide. Degut a la seva gran superfície activa és el responsable dels fenòmens d'absorció que condicionen la retenció d'ions o molècules, especialment l'aigua, i l'estructura del sòl.

—Floculació i desfloculació:

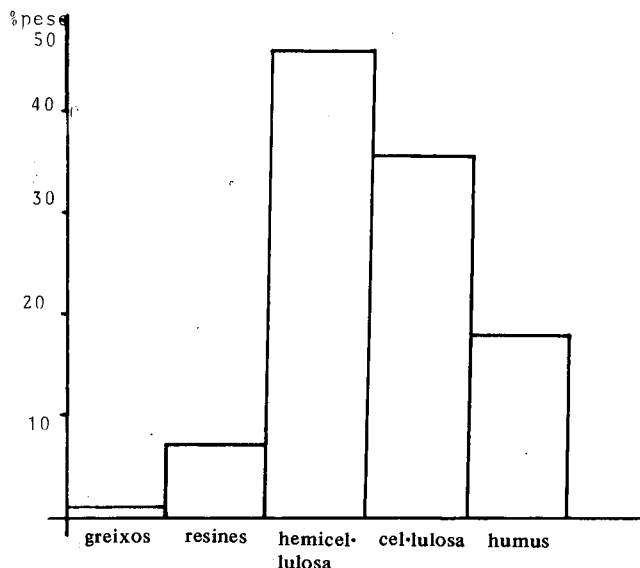
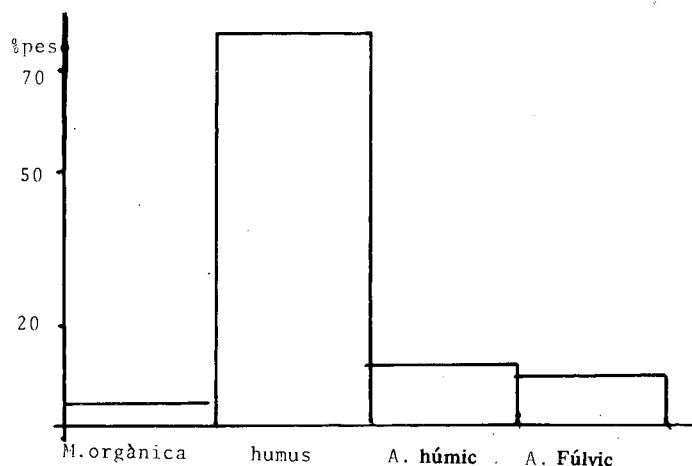
A aquests efectes, aquest complex pot considerar-se com un àcid dèbil. Quan es dissocia, forma una gran anió, al voltant del qual se formen capes elèctriques que estableixen aquest col·loide. Com la formació de col·loides és perjudicial per a la fertilitat del sòl, és necessari flocular aquest sistema dispers. (Fig. 8).

Seràn agents floculants els que retrograden la dissociació del complex o el deshidraten

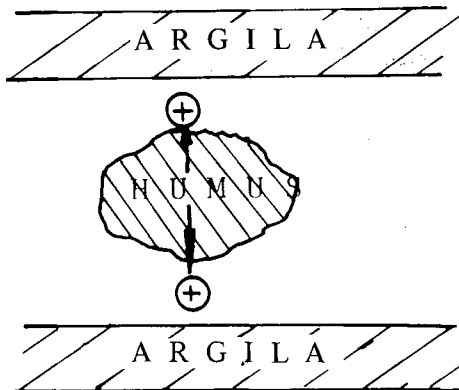

Els cations polivalents actuen a més com a ponts entre les partícules col·loïdals, bé entre l'argila i l'humus, bé entre els complexos húmico-argilós; formen agregats que donen estructura al sòl. (Fig. 9).

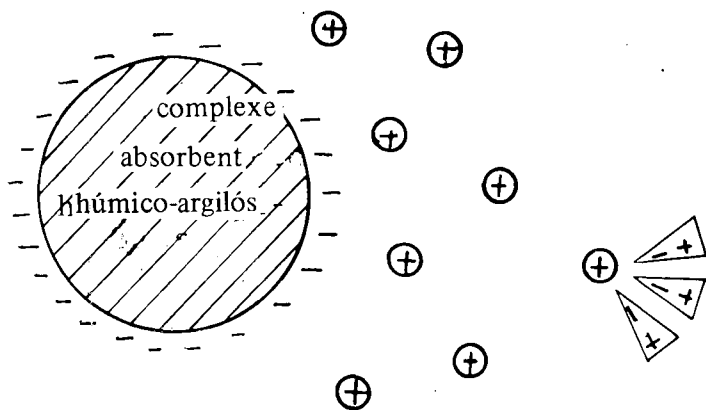
- L'energia de solvatació, per mor de la interacció entre l'aigua i el complex húmico-argilós, es posa de manifest per l'augment de temperatura del sòl en afegir-li aigua.
- Floculació de la fracció argilosa del sòl. Afegint a l'argila en suspensió aquosa HCl 0.1M o dissolucions 0.1 M de nitrats de calci, ferro o altres cations polivalents.
- Rentant amb aigua destilada o afegint NaOH concentrat, es produirà la desfloculació de l'argila.
- En deixar sedimentar ambdós sistemes s'aprecia la diferència dels sòls amb o sense estructura. (Fig. 10).

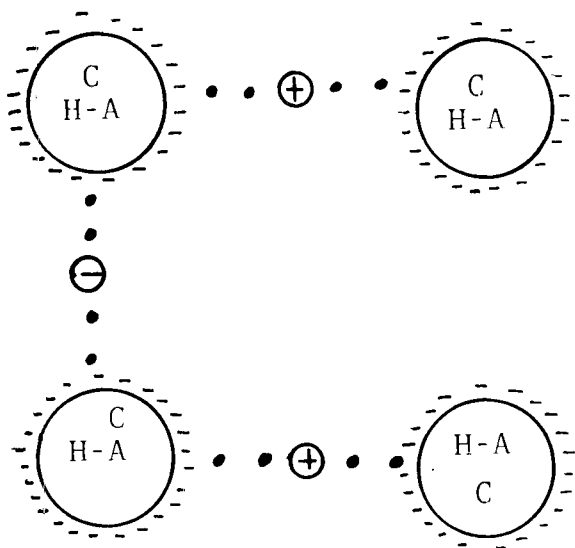
6. Percentatge de les diferents fraccions de matèria orgànica en el sòl analitzat.

7. Complex absorbent hùmic argilós. La matèria orgànica queda retenguda dins l'espai interlaminar del silicat per interaccions ion-dipol entre els grups orgànics de caràcter bàsic i els cations de canvi de l'argila.

8. Capes que envolten el col·loide i l'estabilitzen. Primera - Difusa X Solvatació - +

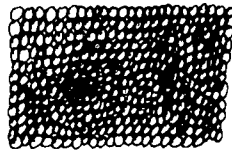

9. Formació d'agregats a través de cations polivalents.

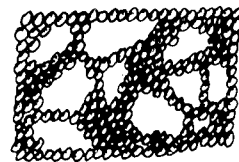
-Retenció de l'aigua:

La interacció de l'aigua amb el complex hùmico-argilós es realitza mitjançant processos de fisorció i quimisorció.

6 Una de les interaccions més importants és la que s'origina

a

b

10. Sedimentació d'un sistema floculat (a) i un sistema dispers (b).

a través dels complexos de coordinació amb els cations de canvi de l'argila. L'aigua queda retenguda amb més o menys força i això condiciona la seva disponibilitat per a la planta. La força de retenció pel sòl s'amida pel pF.

En el quadre (Fig. 11) intentarem resumir el contingut d'aigua en el sòl, els factors que condicionen el seu moviment i la seva dinàmica a través del sòl. Tot el que condiciona l'aigua disponible per a la planta, amb els seus nutrients dissolts, i l'espai lliure que pugui ocupar l'aire. La velocitat (permeabilitat), i la trajectòria (modificada per la difusió capilar), ve condicionada per la textura i l'estructura, en definitiva, per la major o menor interacció de l'aigua amb les partícules absorbents del sòl.

El balanç de l'aigua en el sòl augmenta per humectació (rec) i inhibició (aigües subterrànies). Disminueix per drenatge a través dels porus del sòl i per evapotranspiració. El clima influeix decisivament.

L'aigua útil per a les plantes ve donada per la diferència entre el contingut d'aigua en la capacitat del camp i el punt d'emmesteïment. El balanç d'aigua ha de permetre un contingut d'aigua en el sòl superior al punt d'emmesteïment.

La dinàmica de l'aigua en el sòl es pot apreciar *in situ* o bé es pot visualitzar a l'escola omplint columnes de plàstic transparent amb terra de diferents perfils.

REACTIVITAT QUÍMICA

El sòl no és només el resultat d'un procés dinàmic. Els mateixos factors que influeixen en el seu origen i evolució continuen essent els causants que cada equilibri assolit sia només una passa entremetja cap a un altre equilibri dinàmic. El sòl és un complex dinàmic.

La reacció química la decideixen els reactius i tots els factors que incideixen sobre la termodinàmica o la cinètica de reacció.

Reactius

A més de la gran superfície activa del complex hùmic argilós, les superfícies interlaminars dels silicats retenen cations, i les molècules orgàniques tenen grups químicament actius, àcids, bàsics i quelatants. I aquest sistema està dispers en un medi aquós que duu en dissolució sals, oxígen, diòxid de carboni, que s'afegeixen a la reactivitat de les molècules d'aigua.

Termodinàmica

Tots aquests reactius interaccionen entre si i originen equilibris concurrents. La concentració de reactius, el pF,

el potencial redox i les constants dels diferents equilibris decidiran quines reaccions es verificaran i en quina extensió.

Cinètica

La concentració del grup actiu, unit a la mida de partícula i la temperatura, són factors clau en la cinètica de reacció. Es aquí on la influència del clima és decisiva: vent que erosiona, aigua que dissol i ataca, temperatura com a mesura d'energia i factor d'erosió.

Disponibilitat de nutrients

I tot això estudiat en clau de fertilitat del sòl. La fertilitat és el resultat d'un conjunt de propietats físico-químiques i d'uns equilibris concurrents en els quals interaccionen complexíssims factors. Els elements han d'esser disponibles i en forma assimilable per a les plantes. En dissolució poden esser lixiviats. Precipitats no són disponibles.

El complex absorbent húmnic argilós és una important reserva d'ions. Hi ha un *intercanvi iònic* entre els cations de canvi de l'argila i els cations de dissolució. Es visualitza, de forma qualitativa, agitant un gram de sòl en dissolució 0.01 M d'acetat de coure. En qüestió de minuts, desapareix el color blau de la sal.

Si no és possible mesurar el *potencial* del sòl, la presència de ion fèrric o ferrós o sulfur indica, de forma qualitativa, un ambient oxidant o reductor. El sòl analitzat és ben airejat.

La mesura del pH i la capacitat tampó del sòl és suficientment aproximada amb paper de pH. El sòl analitzat dona un pH aproximadament neutre, un poc àcid. I oscil·la entre 5 i 8 en àcid i en base concentrats, respectivament.

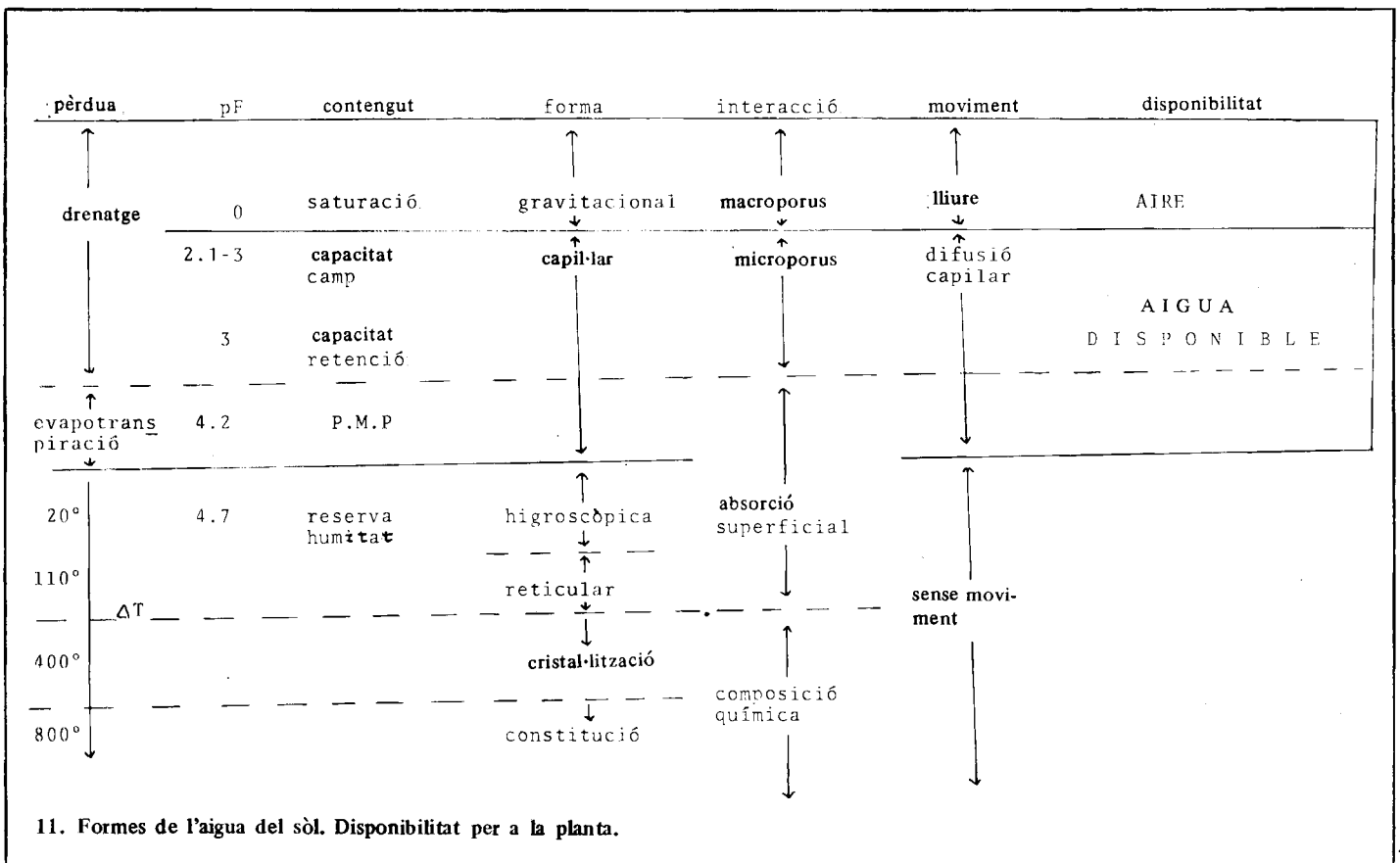
La *temperatura* del sòl oscil·la depenent de l'absorció de la radiació calorífica, en la qual influeixen múltiples factors com l'estació de l'any, l'hora del dia, el relleu, el color del sòl, la humitat...

ACTIVITAT BIOLÒGICA

El sòl, per la seva constància de factors com llum, temperatura, color, humitat, pH, E⁰, per la disponibilitat de nutrients i perquè ofereix una protecció, és un hàbitat en què es desenvolupa una forta activitat biològica.

No ens aturam en la complexitat de l'ecosistema sòl. Només direm que aquesta activitat biològica afegeix una complexitat incommensurable als processos que es donen al sòl. Els essers vius, flora i fauna, alteren les propietats físiques del sòl, afegeixen reactius, modifiquen el potencial i el pH del sòl, i sobre tot, disposen de catalitzadors, enzims, que alteren la termodinàmica i la cinètica de reacció. Son peces clau en el cicle dels elements i en el flux de l'energia.

I això ens duu a globalitzar l'ecosistema sòl en interacció amb altres ecosistemes. (Fig. 12, 13).

L'home a la biosfera. Educació i medi ambient

El sòl com a recurs ha condicionat la cultura de l'home que passa de caçador a pastor i a agricultor.

L'home és una anella de la cadena a la biosfera i la seva sort es troba lligada a l'ecosistema terra. Però la seva qualitat humana li permet influir-hi decisivament. L'esser humà és un factor revelant que s'ha d'afegir als ja complexos processos del sòl. L'agrobiosistema es defineix com l'ecosistema modificat per l'home tancant els seus cicles de matèria i dirigint els fluxos d'energia. Avui els processos de contaminació i degradació estan desequilibrant el cicle de la matèria i provocant una ruptura en el flux d'energia.

Les respostes vénen de tots els camps. El científic (ecologia), el social (moviments ecologistes), el polític (partit dels verds), el teològic (relectura en el gènesi de la relació home-natura), l'educatiu (UNESCO).

La creença en el progrés il·limitat com la salvació de l'home en la consecució del seu benestar ha estat substituïda per la por i l'angoixa cap a uns descobriments científics i un desenvolupament tecnològic que no sabem controlar. El Club de Roma el 1972 presentà els límits exteriors que redueixen la nostra possibilitat de creixement material. El 1979 subretxa els marges interiors que hi ha dins de nosaltres, el que anomena el desfasament humà. Inicialment els problemes s'identifiquen amb la conversació de la fràgil biosfera. L'accent avui es desplaça cap a la interdependència de l'home i el seu entorn i a les relacions dels homes entre si. El medi ambient és el conjunt de relacions entre el medi natural o biofísic i el medi construït sòcio-polític.

Avui l'esser humà ha de tornar a ésser el centre de qualsevol qüestió. I aquest és el reptament de l'educació avui. El Club de Roma a "Aprendre, horitzonts sense límits", perfila els trets d'aquest aprenentatge innovador que salvarà el desfasament humà. La interdependència dels problemes i dels homes, la interdisciplinarietat de l'enfoca-

ment, l'anticipació i la participació, assumint la nostra responsabilitat d'influir i decidir el futur. Un posar mesions per la vida, no sols la biològica, sinó la qualitat de vida, la personal, la que comporta el sentit de viure i per tant incloure els valors que vertebraren el nostre projecte personal responsable i solidari.

Com diu un autor, és en l'afectivitat on es decideix la tensió unificadora que serveix de suport a la interdisciplinarietat.

BIBLIOGRAFIA

- DUCHAFOURD, P., *Manual de Edafología*, ed. Toray Masson, 1978.
- HENIN, GRAS Y MONNIER, *El perfil cultural. Estado físico del suelo y sus consecuencias agronómicas*, ed. Mundi Prensa, 1972.
- PRIMO YUFERA, CARRASCO DORRIEN, *Química Agrícola*, Tomo I, ed. Alhambra 73.
- PALMER, R., TROEH, F., *Introducción a la ciencia del suelo. Manual de laboratorio*, 1977.
- FAO, *Guía para la descripción de perfiles del suelo*, Roma, 1977.
- DOMMERMES, Y., MARGENOT, F., *Ecologie microbienne du sol*, ed. Masson, 1970.
- PARISI, *Biología y ecología del suelo*, ed. Blume (col. ecología), 1979.
- HERNANDEZ Y GOMEZ MIRANDA, *Hacia una concepción integrada de la naturaleza*, ed. Narcea, 1983.
- Informe al Club de Roma, *Aprender, horizontes sin límites*, ed. Santillana (Aula XXI), 1979.
- Publicaciones IOATO - Diputación Salamanca (Col. temas de divulgación).
- CUADRADO Y MARTIN, *Estudio del suelo*, n.º 1, 1980.
- PRAT, *Importancia de la reacción del suelo*, n.º 3, 1981.
- GALLARDO, *La materia orgánica del suelo*, n.º 6, 1982.
- PUERTO, *Conceptos de ecología*, n.º 7, 1982.
- Cuadernos de Biología, ed. Omega.
- JACKSON, *La vida en el suelo*, 1974.
- PHILLIPSON, *Ecología energética*, 1975.
- SUTCLIFFE, *Las plantas y el agua*, 1977.
- TERRADAS, *Ecología y educación ambiental*, 1979.
- KLINGE, MELIA, *MAPa de suelos de Baleares*.

APUNTS DE FONÈTICA SINTÀCTICA PER ALS MESTRES MALLORQUINS

SIGNES UTILITZATS (AFI)

p	petit	ŋ	estanc
bq	beneit	ɱ	any
β	cabra	l	cala
t	tap	ʎ	llençol
d	dos	ɹ	alta
ʃ	badar	r	cara
k	cap	ṛ	roda
g	gall	i	pi
ʒ	figa	e	peix
f	foc	ɛ	peu
v	vi	ə	pèl
s	cine	a	pa
ʂ	feſta	ɔ	pot
z	casa	o	pop
ʒ	coixí	u	pus
ʒ	jardí	i̯	eina
m	moix	u̯	pou
n	nas	j	janqui
ɱ	confit	w	quatre
ɲ	cantar		

En la pronúncia normal el darrer so d'una paraula (o també d'una síl·laba interior) i el primer de la següent estan exposats a modificacions, les quals, sovint, són diferents en els distints parlars d'una mateixa llengua. La fonètica sintàctica estudia aquestes modificacions (elisions, sensibilitzacions, assimilacions, etc.).

En una llengua fonogràfica, com la nostra, amb una escriptura basada en bona part en el retrat mitjançant un grafema, o més, de cada un dels sons de parla, és imprescindible que el mestre conegui bé la fonologia i la fonètica, i que el nin la practiqui per mitjà de jocs o exercicis adequats a cada edat. Aquests coneixements seran útils tant per a l'aprenentatge de la lectura/escriptura, com per al de l'ortografia, però també per a un major coneixement de la llengua que sol repercutir en una reflexió més gran, en una utilització més àmplia i en una estima més profunda de la llengua en qüestió.

Podeu consultar:

- Ansa per ansa. Guia del mestre.* Palma, 1979.
 Jaume ALBERTÍ, *Autoaprenentatge de la lectura i escriptura*, Cort, Palma de Mallorca 1981.
 Joan SOLÀ "Parlem de prosòdia", dins *A l'entorn de la llengua*, Laia, Barcelona 1977.
 Xavier ROMEU, *Manual de fonologia catalana*, Barcanova, Barcelona 1983.
 BURGUET, *Intr. a la fonologia, fonètica i ortografia del català*.
 MOLL, "Transcripció de cançons populars amb notes sobre fonètica sintàctica", dins la revista A.O.R.L.L., VII, 1934 (Biblioteca March).
 Gabriel BIBILONI, *L'assimilació consonàntica en mallorquí* Mallorca, juliol del 1978 (inèdit).

A.-VOCALS

1.-ELISIÓ O SINALEFA

Elisió o supressió (no pronunciació) d'una vocal neutra àtona /ə/, a o e, (o fins i tot, a

per TONI ARTIGUES

vegades, de dues vocals neutres àtones) quan a final o a començament de paraula entren en contacte amb una altra vocal qualsevol, (si aquesta vocal és una i o una u àtona hi pot haver sinalefa, o bé diftong sintàctic: vegeu el punt 2). Aquest fenomen té una importància especial en la lectura de poesia, ja que fa variar el nombre de síl·labes en un vers.

Exemples: (Van subretxades les vocals que desapareixen en la pronúncia normal).

1.1.-ə + vocal tònica

és una cosa útil	[ə-zù-nə-kə-zú-tiɫ]
encara és petit	[əŋ-kà-rəs-pə-tit]
quinze homes	[kʲn-zó-mos] (=quins homes!)
visc a una illa	[vis-kə u-ní-lə]
una altra	[u-náɫ-trə] (= un altre)

1.2.-vocal tònica + ə

va a Algaida	[val-ɣá-i-ðə]
mà esquerra	[mas-ké-ɾə]
no el veig	[nol-vátʃ]
fer es beneit	[fèz-βə-náit]
venir avui	[və-ni-vúɪ]

1.3.-ə + vocal àtona

quina oculista!	[ki-no-ku-lis-tə!] (= quin oculista)
una instància	[u-nis-tán-si]
bona utilitat	[bò-nu-ti-li-đát]

1.4.-Vocal àtona + ə

si el veig	[sil-vátʃ]
cotxo antic	[kot-ʃon-tík]

1.5.-ə + ə

quina alegria	[kì-nə-lə-ɣrí-ə]
torna a entrar	[tor-nəŋ-trá]
córrer a tota	[ko-ɾə-tó-tə]

Vocal tònica + vocal tònica en principi se mantenen, però, a vegades, una resta afeblida pel contacte directe amb altres tòniques, i desapareix: què és això?

[kə-zə-ʃò]

es pa és bo

[əs-pəz-βó]

2.-DIFTONG SINTÀCTIC

Si una de les dues (o tres) vocals en contacte és una i o una u àtona hi pot haver diftong, creixent o decreixent segons si la i o la u van davant o darrera.

2.1.-Casos de diftong decreixent (La i o la u esdevenen semivocals)

té idees bones	[teí-ðé-əz-βó-nəs]
no ho vull	[nòu-vúɪ]
demà hi serà	[də-mà-i-sə-rá]
té un moix	[tèu-móʃ]
finestra oberta	[fi-nès-trəu-βér-tə]
febrer i març	[fə-βrè-í-márs]
qui ho diu?	[kiu-diui]

2.2.-Casos de diftong creixent (només en els mateixos casos que a l'interior d'una paraula)

que hi és	[kə-ɟəs?]
gran, i animal	[grán] ɟə-ni-mál]
i un puput!	[jum-pu-pút!]
blanca i alta	[blàn-kə-jál-tə]

2.3.-Altres casos (Triftong, -v-).

freg el pedrís i hi sec	[frə-kəl-pə-ðrís] ɟə-ssék]
i ho hem de veure!	[ɟə-vəm-də-vóu-rə]
du-ho allà	[du-və-lá] (o bé: [du-wə-lá])
on ho has duit?	[ò-nə-və-z-đút i]

NOTA: L'elisió, si convé se pot marcar amb un apòstrof, com en aquesta glosa:

Pastor, si la vols munyir
 acostat'hi cap a ella,
 'gafa-la per sa mamella:
 xota, xota, vine aquí.

3.-/ə/ EUFÒNICA

El cas contrari a l'elisió és la pronunciació d'una /ə/ sense cap fonament lèxic ni gramatical -i que, per tant, no trascendeix a l'escriptura— amb l'única funció d'amorosir la pronúncia (coixí fonètic).

els va dir que vendria [əl-zə-və-dí-kə-vəŋ-dɾí-ə]

(però: els ho va dir) [əl-zo-və-dí]

amb què t'ho has fet? [ə-m-bə-kə-to-as-fètɿ]

a qui ho has dit? [ə-nə-kí-waz-dítɿ]

(En aquest cas hi ha encara una n, un altre coixí fonètic, o fruit de creuement de les preposicions a i en: "a en Pere", pronunciat [ə-n-ə-m-pé-rə]. La preposició és clarament a: deim "a na Maria", i no "en na Maria").

B.-CONSONANTS

1.-SONORITZACIÓ

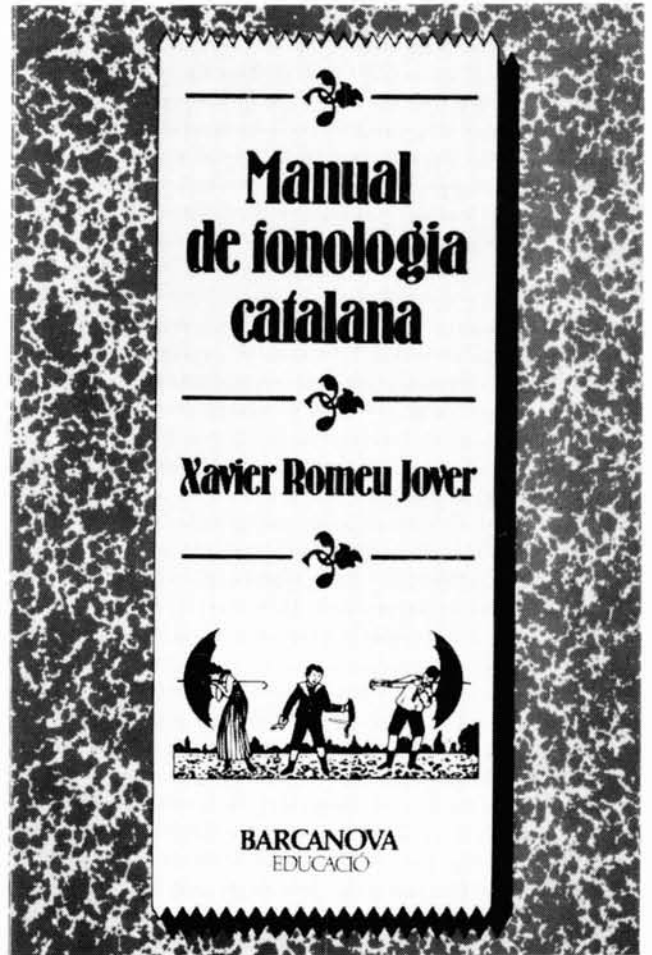
Els sons fricatius i africats a final de paraula (que en posició final seguida de pausa són sempre sords), seguits d'una consonant sonora o d'una vocal a començament de la paraula següent, se sonoritzen: f, s, ʃ (o ts, tʃ) esdevenen respectivament v, z, ʒ (o dz, dʒ).

(En mallorquí les africades seguides de consonants normalment s'assimilen)

fotoàgraf amic	[fo-tò-ɣrə-və-mík]
dos animals	[dò-zə-ni-máls]
els avis	[əl-zá-vis] (els savis: [əl-sá-vis])
calaix ample	[kə-là-zám-plə]
hi pots anar	[əɿ-pòʃ-zə-ná]
mig any	[míʃ-záɿ]

Aquesta alternança se dona sovint també dins una mateixa paraula per canvis de morfologia o derivació: pos (pòs)→posar [pozá]; estoig [əʒtótʃ]→estotjar [əʒtòʒa]...

En aquests canvis morfològics o de derivació també se sonoritzen moltes oclusives: fred [ʃrət]→fredor [ʃrəðó], adob [əðop]→adobar [əðobá]. Però les oclusives, totes sordes a fi de mot, romanen sordes en els enllaços: fred i neu 12 [ʃrə-ti-néu], llarg i prim [lɑr-ki-prím] etc.

2.-SENSIBILITZACIÓ

En general la R final és muda, no se pronuncia (tret d'alguns casos: tir, atur, per, 1.ª pers. pres. ind. de radical en -R: preparar, plor, esper, etc.); també la t/d i la p/b finals precedides de consonant són mudes en determinats parlars: camp ([kám] o [kámɿ]) alt ([ál] o [áɿt]) etc.

Aquestes consonants se poden sensibilitzar (pronunciar-se) en determinats casos, i sobretot si es tracta d'un infinitiu amb un pronom enclític.

mar endins	[mà-rəŋ-díns]
sant Andreu	[səŋ-təŋ-dreɿ]
anar-hi	[ə-na-rí]
sentir-lo	[səŋ-tir-ló]

Fins i tot, en determinats parlars (el mallorquí, per exemple) se pronuncia, en aquests casos, una -r- en infinitius que no la sensibilitzen al futur: rebre'n [rə-brər-nə] veure'l [vo-rər-ló] (els futurs són rebré i veuré).

3.-ASSIMILACIÓ

És el fenomen segons el qual un so se fa semblant o idèntic a un altre. (Molts dels exemples són del treball d'en Gabriel Bibiloni). L'assi-

milació de la sonoritat de la consonant següent és un fenomen comú a tots els parlars catalans, però els casos d'assimilació també del punt d'articulació són exclusius del mallorquí.

3.1.1.—Oclusiu + oclusiu

cap gros [kàγ-γrós] (altres parlars: [Kàβ-γrós])
 poc dolç [pɔð-ðóls] (etc.)
 dissabte [di-sát-tə]
 set dents [sɛð-ðéng]

3.1.2.—Oclusiu + lateral o vibrant o nasal (Si l'occlusiu és dental, l'assimilació se sol produir a tots els parlars catalans)

atlas [ál-ləs]
 tot l'any [tol-lám]
 set lladres [sɛl-lá-ðrəs]
 puc llegir [pùl-ləð-ʒí]
 cap licor [kàl-li-kór]
 cap rapat [kàr-rə-pát]
 reg roses [rɛr-rɔ-zəs]
 no pot menjar [no-pò-m-mə n-ʒá]
 ni poc ni molt [ni-pò n-ni-mólt]
 cap nin [kàn-nín]
 digne [dín-nə]

3.1.3.—Oclusiu + fricatiu (Hi ha africació)

cop sec [kɔt-sə'k]
 capsa [Kát-sə]
 té poc jardí [te-pòð-ʒər-ðí]
 l'ha fet venir [la-fèv-və-ní]
 capficat [káf-fi-kát]
 atzavara [əð-zə-vá-rə]

3.2.—Fricatiu + consonant

ʃ o tʃ + consonant. (El so ʃ (o tʃ) passa a esser j o s'assimila)

peix pudent [pèj-pu-dént]
 veig barques [vəj-βár-kəs]
 migdia [mij-dí-ə]
 peix gros [pej-γrós]
 mig forat [mij-fo-rát]
 aqueix jardí [ə-kèj-ʒər-ðí]

vaig venir [váj-və-ní]
 vaig sortir [váj-sur-tí]
 puig llibres [puij-lí-βrəs]
 aqueix laboratori [ə-kèj-lə-βo-rə-tɔ-rí]
 peix mort [pej-mórt]
 faig nosa [fáj-nó-zə]
 aqueix racó [ə-kèj-rə-kó]
 mig romput [mij-rə m-pút]

S + oclusiu.— (La s adopta el grau de sonoritat de l'occlusiu; a Mallorca sovint si la s va seguida d'occlusiu sonor o de nasal se converteix en r)

es peu [əs-péu]
 dos cans [dos-káns]
 es gas [əz-γás] (o [ər-γás])
 es mestre [əz-méj-tre] ([ər-méj-tre])

([əm-méj-tre], gent de Palma, fenomen reduït i recessiu)

S + fricatiu. (Africació si és s, z, ʃ, ʒ; se sonoritza si és v; se manté si és f)

dos soldats [dòt-so]dát[s]
 dos jocs [dòð-ʒóts]
 dues xocolatades [dù-ə t-ʃo-ko-lə-tá-ðəs]
 piscina [pit-sí-nə]
 es vi [əz-ví] (o: [ər-ví])
 es foc [əs-fók]

s + vibrant, lateral o nasal. (Assimilació)

roses des roser vell [rɔz-zəz-ðər-rɔ-zè-véll]
 es llit [əl-lít]
 es límit [əl-lí-mit]

ʃ + consonant.—(Poc usual. Comportament similar al de la s)

esclaf caragols [əs-kláf-kə-rə-gòls]
 (o [əs-kláf-kə-rə-gòls])
 agaf lletuges [ə-γál-lə-tú-γəs]
 agaf cebes [gət-sə-βəs]
 llev noses [lɛn-nó-zəs] (o [lɛv-nó-zəs])

3.3.—Nasal + consonant. (La m i la n s'assimilen quant al punt d'articulació; la m esdevé j nasal) **13**

LA LLEI DEL PÈNDOL

“Al voltant de l'educació sexual”

La qüestió sexual és un dels múltiples aspectes que abraça l'educació integral dels nins. La seva importància rau en el fet que afecta la persona en diversos nivells: biològic, sensorial, psíquic, espiritual, vital.

En relació a l'educació sexual, s'ha produït darrerament entre nosaltres un moviment pendular: de la por a parlar-ne s'ha passat a considerar imprescindible una minuciosa informació d'aquestes realitats. Entre els dos extrems hi ha un fet determinat: és propi de la natura humana aspirar a la veritat, i el nin hi té dret.

Si partim d'aquesta idea central, és necessari determinar el sentit i l'abast de l'educació sexual; perquè, de fet, hi ha múltiples maneres d'entendre la sexualitat. L'educació sexual dels nins i dels adolescents és, al mateix temps, formació i informació. I ha de significar, en definitiva, formació i consciència dels valors finals d'aquesta esfera de la personalitat humana a fi que es tradueixi en línies de comportament racional, no instintiu i irracional.

La sexualitat té un caràcter ètic, ja que es troba emmarcada en l'amor. Un conegut pedagog ha assenyalat que “l'home necessita una ensenyança per saber utilitzar les seves capacitats mentals i volitives. Però la seva capacitat de realitzar actes biològics s'ha desenvolupat espontàniament dins el procés de la seva maduresa física. Així, ningú no necessita aprendre a alenar, a mirar, a menjar, a caminar, perquè són actes instintius que l'ésser humà va fent a poc a poc a mesura que desenvolupa el seu organisme. El lector assentirà fàcilment la meua afirmació que per dur a terme actes sexuals no és necessari cap ensenyament especial. L'ensenyament és necessari precisament per fer-se càrrec de la transcendència social, moral, religiosa, de la sexualitat”.

Correspon als pares

I aquí, lògicament, intervé el dret dels pares a inculcar en els seus fills els valors que creguin convenients, a educar-los segons les seves conviccions. A pesar de tot, s'afirma que molts de pares són incapaços, per distints motius, d'educar els seus fills en aquest terreny; i, amb notable incongruència, es conclou que tots els nins hauran de rebre ensenyament sexual a l'escola.

Però, en aquest cas, l'ètica, els objectius i els valors a impartir des de l'escola, haurien d'esser, en virtut del dret, a la llibertat d'ensenyança, d'acord amb els desitjos dels pares. Això planteja problemes molt seriosos, particularment en el cas que l'escola pública, pel pluralisme forçós que s'hi troba: ¿quina moral elegirà, per tant, l'Estat com a fil conductor d'aquest ensenyament?, ¿o deixarà en mans de cada professor l'enfocament d'aquests temes des d'un punt de mira personal, amb el risc de sembrar la confusió entre els alumnes?

D'altra banda, la sexualitat concerneix directament l'afectivitat de l'individu, i per això no pot ésser objecte d'ensenyament en les mateixes condicions que les matemàtiques o la gramàtica, que només pertocuen a la intel·ligència i a la memòria. Per poder rebre un saber és necessari ésser interiorment madur per assimilar-lo, perquè en cas contrari es provoquen fenòmens anàlegs als que segueixen la ingestió d'una substància no assimilable: rebuig o intoxicació.

L'educació sexual ha d'esser, per tant, proporcionada a les disposicions de cada nin, i dispensada en el grau que ho permetin les seves circumstàncies. Les persones més qualificades per determinar aquests factors seran les que formen l'entorn immediat del nin: concretament els seus pares. Ja que pel caràcter d'aquest ensenyament, una informació precipitada o mal orientada o mal orientada pot dur al nin a una concepció de la sexualitat entesa com a simple mitjà d'obtenir plaer, amb total absència de maduresa personal i responsabilitat social.

TOMASA CALVO

UN CICLE INICIAL ENFOCAT VERS UNA EDUCACIÓ COMPENSATÒRIA

per EQUIP INICIAL
C. P. Anselm Turmeda

Ja se comencen a publicar, sobretot a nivell de revistes especialitzades, experiències concretes de Centres, Cicles, Grups de professors, etc., la finalitat de les quals és la compensació, mitjançant la feina de l'Escola, d'aquelles deficiències ambientals que actuen sobre l'alumnat i que disminueixen llurs possibilitats d'èxit escolar i social.

La situació específica del Col·legi Públic Anselm Turmeda entra de ple dins les típicament carencials –pel que fa a ambient–, ja que la barriada on es troba el Centre presenta una aguda problemàtica socio-econòmica i cultural, amb taxes altíssimes d'emigració i d'analfabetisme. Evidentment tot això repercuteix en l'alumnat per mitjà de la situació familiar i és causa

de dificultats específiques d'aprenentatge.

Tota la filosofia en què es basa la planificació del Cicle inicial del Centre esmentat té el punt de mira posat en l'actuació sobre la situació explicada abans. Pel fet que aquesta experiència té una durada d'uns quants mesos escolars, han pogut ésser avaluats els seus resultats i s'hi ha trobat una confirmació clara de l'acompliment positiu dels objectius perseguits amb la tasca duita a terme.

Dades significatives que ho palesen són:

La considerable disminució del percentatge d'alumnes que no assolien els objectius mínims del Cicle Inicial, concretament, de percentatges superiors a un 30% s'ha arribat a un

20% (estable) que no assoleix els objectius i un 30% que ho fa amb alguna dificultat.

Els resultats de les proves que s'apliquen a començament i a final de curs, una vegada convenientment correlacionats, denoten un augment considerable de les puntuacions mitjanes així com una disminució molt considerable de les desviacions típiques.

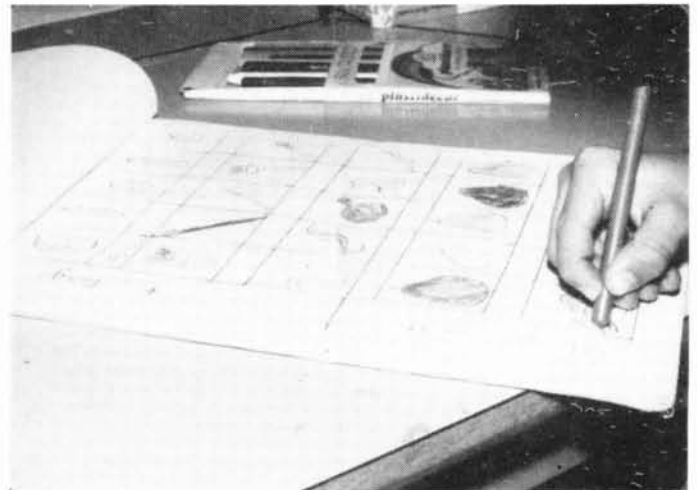
La valoració de totes aquestes dades reflecteix tres conclusions importantíssimes:

1.ª Que ha augmentat el nivell dels alumnes i s'ha reduït el fracàs escolar a percentatges ridículs.

2.ª Que s'han reduït considerablement les diferències de partida dels alumnes i ha augmentat el nivell dels més deficitaris inicialment.

Jocs de suport

Treballs de suport

3.ª *Conclusió definitiva:* que és possible repercutir en les condicions precàries inicials i actuar sobre els condicionaments exteriors mitjançant una feina escolar adequada.

¿Quina és aquesta feina? ¿Quins factors es considera que hi han pogut tenir una incidència més gran?

Hem d'aclarir, en primer lloc, que en aquest cas s'ha partit sempre de posar les teories al servei dels objectius que es volien aconseguir i, per això, s'ha utilitzat tot el que es considerava que en podia potenciar la consecució.

L'agrupament dels alumnes se duia a terme tenint en compte la seva maduresa en relació a la lecto-escritura, i té les característiques d'esser flexible i homogeni; així se possibilita el canvi permanent d'alumnat durant el curs d'acord amb les seves millores en l'aspecte en qüestió. L'estudi de la seva maduresa es verifica mitjançant l'aplicació de tres proves: ABC, Reversal i Bohem, per part del Departament d'Orientació del Centre; després es correlacionen els seus resultats tipificats.

Al matí es fa l'aprenentatge de lecto-escritura i matemàtiques i al capvespre se fan activitats de taller, amb professorat especialitzat, que concretament són: Plàstica (mans), Experiències (coses), Creativitat, Psicomotricitat i Música i Dansa.

Als grups de nivell de maduresa més baix les sessions del matí comencen amb la projecció d'una pel·lícula didàctica, que té un paper fonamentalment motivador i que es considera important a l'hora dels resultats obtinguts.

Taller de psicomotricitat

Hi ha una zona de recursos àmpliament dotada de material que s'usa fonamentalment com a treball de prevenció. Frosting, per exemple, o altres tècniques similars que serveixen de suport al treball fet i que garanteixen encara més la consecució dels resultats.

Pel que fa als tallers, a més dels objectius propis de cada un, hi ha uns objectius generals que es consideren fonamentals. Són:

A. Ajudar en l'aprenentatge de la lecto-escritura.

B. Afavorir la comunicació i la sociabilitat entre alumnes i professors.

C. Desenvolupar la creativitat, el sentit lúdic i la diversió, i també el gust per la investigació.

Tots els alumnes han tengut una actitud molt positiva envers els tallers, s'ha considerat que el contacte amb diversos mestres afavoreix el procés de generalització i transferències, tan important a aquesta edat.

Per les seves característiques pròpies la funció del taller de Psicomotricitat se considera com a fonamental per assolir els objectius.

El taller d'experiències possibilita la globalització i inclou un reforçament important per a l'aprenentatge del català.

No hem d'oblidar factors d'altre tipus que són determinants, com per exemple el treball dels mestres en equip, o el sistema de relació amb els pares dels alumnes (s'hi parla tres vegades durant el curs —independentment d'Assemblees Generals o de classe— per comentar individualment les dificultats de cada alumne, els seus progressos, etc.).

Finalment convé insistir en la possibilitat que un treball adequat de les escoles pot modificar determinades condicions ambientals molt precàries, i proporcionar camins que poden fer possible la consecució d'una verdadera Educació Compensatòria.

ELS INFANTS I ELS ADOLESCENTS EN ELS CONTES POPULARS. REPERCUSSIONS EDUCATIVES

per VICENÇ JASSO I GARAU
CATALINA TORRES I VALLORI

1. Els protagonistes dels contes populars

Als contes populars¹ el protagonisme de la infantesa i de la joventut és un fet que es dona sovint. Els personatges principals d'un gran nombre de rondalles² són adolescents o joves. Les persones grans i els vells solen ésser actors secundaris.

Sembla que es pretén establir ensems unes relacions de complementarietat i de contrast entre el vigor de la minyonesa i la serenitat d'ànim i la saviesa dels homes fets i dels ancians.

En els contes de fades l'heroi és jove i l'ajudant encantat —es tracta d'un ésser del reialme meravellós— assumeix la forma d'una persona major. En aquest cas es manifesta la complementarietat entre els joves i els adults, per tal com el paladí del conte no pot assolir amb les seves forces l'èxit en les seves empreses i fretura de l'ajut del món paral·lel. Ara bé, els moradors del regne encantat se solen presentar sota l'aparença de persones grans.³

De vegades, encara que no sigui el més freqüent, els protagonistes dels

contes són nins. Alguns d'aquests relats han aconseguit una difusió universal gràcies a la recopilació dels Germans Grimm, per exemple "*Hansel y Gretel*" i "*Caperucita Roja*".⁴ A les nostres rondalles el més significatiu és "*En Toni Garriguel·lo*".⁵ Cal citar també "*Pulgarcito*" de Ch. Perrault.⁶

Però són moltíssims els relats on el protagonista és un adolescent, un jove o una al·lota. En aquestes narracions hi ha sempre un gran interès per contar alguns episodis de la infància de l'heroi, per tal com saber quelcom de l'origen de la seva crisi i de la seva corada. Des del punt de vista de la psicologia profunda i de la psicologia evolutiva és molt important conèixer amb alguna mena de detalls com varen transcórrer els primers anys de la nostra vida. En alguns casos sembla que es vol demostrar que l'heroi ja ho és des dels primers dies de la seva existència, i que les seves virtualitats romanen inalterables al llarg de la vida. Es torna així un superhome, un ésser privilegiat que cal admirar, però no imitar. Aquest és el cas de "*L'hereu de la corona*",⁷ on el fill d'un rei és abandonat dins un barranc, perquè una fada ha presagiat que no estarà a pler fins que el seu pare li hagi donat la corona, però el bon fat va voler que fos alletat per una llopa i educat per tres fades, o els d'"*En Pere Catorze*"⁸ o d'"*En Juanet de l'onso*"⁹ on els protagonistes gaudeixen d'una robustesa extraordinària. Emperò, malgrat l'ambient quasi sobrehumà que es respira a molts de contes, el personatge principal esdevé heroi a un moment decisiu, concretament en els inicis de l'adolescència, quan s'adona que ha de portar a bon terme un transcendent afer.

Hi ha moltíssims de contes; però les estructures que ens permeten reduir-los a elements, relacions i operacions són sortosament limitades. Pel que fa al moment quan l'adolescent té la possibilitat de transformar-se en una persona prominent, ens trobam amb dues estructures bàsiques: la identificació amb el pare i el descobriment de l'amor.

Pel que fa a la fretura d'identificar-se amb el propi pare, convé fixar-nos en un grup de rondalles on es tracta el tema dels expòsits a la família reial. La mare del rei o les germanes de la reina ordenen a algun serf que porti a terme el cruel crim;¹⁰ odien la sobirana, la primera perquè considera que no és l'esposa adequada per al seu fill, i les altres perquè senten enveja envers la seva germana, per tal com també elles desitjaven maridar-se amb el rei... Els infants se salvaran de la mort i aconseguiran retrobar els seus pares. Es obvi que, com succeeix en els contes de fades, aquests minyons freturegin de l'auxili de les instàncies màgiques, però també és ver que, en aquests relats, els pelegrins del viatge al regne encantat són tendres adolescents.

A una de les llegendes relatives al rei Jaume es reflecteix l'angoixa del príncep orfe:

"—Ma mare, ¿i això és ver lo que m'ha dit un al·lot, que jo no tenc pare? Digau-me tot lo que hi ha! Per amor de Déu, no m'amagueu res!
—En tens de pare! li diu sa mare. I prou que en tens! Però es moros el mos prengueren, i el tenen engrillonat dins una cova..."¹¹

En els contes esmentats és palesa la necessitat dels adolescents de retrobar el pare per poder després abordar

el procés d'identificació amb el progenitor, la qual cosa és imprescindible per aconseguir una adequació de la pròpia existència al principi de la realitat.

A altres rondalles el tema principal és el descobriment de l'amor. Aquesta crisi es presenta en un entorn màgic. Se suposa que la causa de l'angúnia del jove o de l'al·lota és l'embruix. Recordem l'encís d'en Bernadet de "L'amor de les tres taronges". Una jaia el va maleir quan tenia set anys:

"—Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m'ha comanat, i un punt més: lo que ara diré, que sia ver i veritat: que En Bernadet, en tenir setze anys,
no puga estar ni sossegar
que l'amor de les tres taronges no vaja a cercar"¹².

En aquesta edat l'harmonia de les formes corporals no concorda adesiara amb el neguit de l'esperit...

"...com més creixia i se feia més dona, més augmentava sa seva gentilisa i gaiardia, i aviat fonc s'al·lota més bella que es sol escaufava".¹³

A "La Princesa Bella" es descriu l'ansietat i la tristor d'una joveneta...

"...se posà trista i trista... aquell engronyament i tristor que la tenia tan mostia... es seu coret s'aclucà de tot, al punt li veren redolar per ses galtes unes llàgrimes com a ciurons, esclafí en plors i laments... com més feien per delitar-la, era pitjor. La pobreta va perdre sa talent de tot..."¹⁴

Aquestes situacions de defici i inquietud seran remeiades mitjançant la cerca d'un objecte encantat. Serà necessari fer un llarg viatge fins a les contrades del reialme meravellós. No s'assolirà sols el remei màgic, sinó que

també s'aconseguirà trobar una al·lota o un jove de singular bellesa o galania i d'extraordinàries qualitats psíquiques, que aparenta ésser, més que una persona de carn i os, la projecció de la imatge ideal que hom té de l'altre sexe.

Cal insistir en el sentit profund del descobriment de l'amor. Quan el nin i la nina es transformen en home i dona, és indispensable que s'adonin que les seves energies anímiques i llur vitalitat sexual han d'adreçar-se a una altra persona, per tal d'establir una relació complementària que els permeti rebre i donar, car l'usual és que els humans sols puguin realitzar-se plenament en l'àmbit de la parella o del grup.

No ens ha de sorprendre que aquestes estructures —adequació a la realitat mitjançant la identificació amb el progenitor del mateix sexe i descobriment de l'altre per mitjà de l'amor es presentin a moltíssims de contes, ja que ambdues contribueixen a la realització de la funció XXXI i darrera ("L'heroi es casa i es coronat rei") dels contes meravellosos.¹⁵ Encara que la totalitat de les funcions no es dóna a cada rondalla, l'esmentada no falta a quasi cap conte de fades.

Cal recordar que els conceptes funció i estructura són diferents, per tal com la forma és una abstracció de la realitat, dementre que l'estructura intenta descobrir l'organització lògica de la realitat.¹⁶

2. Els nins com a personatges secundaris del conte

Volem parlar també dels nins que figuren a les rondalles en qualitat de personatges secundaris. La seva apari-

ció sol ésser molt breu, encara que aquesta presència pot enfosquir el relat al mateix temps que li atorga sentit com en el cas del fill d'un rei que porta dintre el seu cap un mostre, i que serà sacrificat per l'amic moro del rei,¹⁷ o els fills d'una "dona d'aigo" que es submergeixen amb la seva mare dins un pou per a no tornar-los a veure més,¹⁸ o la nombrosa progenitura d'un difunt que han d'ésser venuts com a esclaus, perquè el seu pare va morir sense pagar els seus deutes.¹⁹

En els relats de caire religiós i en aquells on es narren anècdotes relatives als bruixots i a les bruixes de la nostra illa, també hi prenen part els nins. Sant Vicenç Ferrer sol·licita la col·laboració anònima dels minyons i minyones de la vila de Petra per demanar al cel el do de la pluja. La pregària que els fa dir el taumaturg valencià és molt simple: "No plou perquè Déu no vol! Ja plourà com Déu voldrà!"²⁰ A un altre relat l'amo d'una possessió ("So'n Cardaix" d'Artà) féu aparèixer el dimoni a un estol d'al·lots que tenia llogats i no anaven de fer feina.²¹

Les "jaies" —fades velletes que solen atorgar valuosíssims favors d'orde màgic a aquells que els donen almoïna— es presenten adesiara acompanyades d'un nin que roman callat. La jaia, quan demana caritat, dóna entenent que el minyó està en una situació de penosa misèria:

"...li compareix aquella mateixa jaia amb s'infantó...

— ¡Oh jovenet, fill meu dolç!
¡qualque coseta per amor de Déu per i i aquest infantó, que fa més de vint-i-quatre hores que no hem tastada la gràcia de Déu! "

3. Els tres germans

En els contes es planteja una qüestió de gran importància en el terreny de l'educació familiar: les relacions entre els germans. Sovint es contraposen les aventures de tres germans. Quasi sempre el més petit aconsegueix l'èxit.²³ El seu nom és, amb molt poques excepcions, "Bernat" o "Joan".²⁴

20 El destí dels altres dos germans sol

seguir un d'aquests quatre camins:

—mort prematura²⁵

—no tornen sortir en la trama, no sabem quina és la seva sort²⁶

—intenten d'algun mode atemptar, però sense èxit, contra la vida del germà petit, qui després els sol perdonar²⁷

—participen del triomf, gràcies a la munificència de l'heroi²⁸

El mateix sol ocórrer a les rondalles on hi ha tres germanes, que de vegades esposen tres germans. El més petits dels germans escollirà sempre la germana menor, que, a les nostres rondalles, es diu Catalina.²⁹

A altres narracions no es proposa el tema de la rivalitat entre els germans, sinó que se suscita la qüestió de la col·laboració i l'ajut mutus. Aquesta situació es dóna sempre a les rondalles que tracten el problema dels germans expòsits, on la identificació és total.

La rivalitat està motivada per l'anhel de poder, això en el cas dels germans, i per una vanitosa competència relativa a la pròpia bellesa, quan es tracta de germanes. Aquest segon criteri es pot reduir al primer, per tal com la més bella de les germanes contreu matrimoni amb el germà més prepotent.

4. "La flor del món"

En un sistema cultural sempre es considera que una fase de la vida és més important que les altres.³⁰ Aquest període del nostre devenir se sol dir "la flor de la vida". És un dels trets més importants de l'eidos d'un poble, perquè ens proporciona una valuosíssima informació per a una escaient interpretació del "patterns" bàsics de la seva cultura.

Es evident que en els contes populars mallorquins i a moltes altres compilacions d'aquest gènere literari popular d'altres països, ni la vellesa, ni l'edat madura se'ns presenten com a les millors èpoques del nostre vivent.

L'edat més apreciada del cicle vital és la joventut; és el moment en el qual hom gaudeix d'un cos vigorós, formós i esvelt i d'un esperit saturat

d'il·lusió. A les nostres rondalles es diu "la flor del món":

"...estant a la flor del món, té una vintena d'anys..."³¹

"El rei era fadrí, Na Magraneta a la flor del món..."³²

"Estava la dona a la flor del món, en es ple de la seva garridesa i galania".³³

Aquest temps, el qual es pressuposa tan venturós, comprèn per a la muller des dels tretze als vint-i-un anys, o dels quinze als vint.³⁴

En els nostres contes es fa ressaltar sovint l'excepcional garridesa d'algunes donzelles d'aquesta edat. La seva beutat els oferirà la possibilitat de contreure un matrimoni molt avantatjós.³⁵

La flor del món en els joves es pot establir entre els setze i els vint anys. Des dels setze anys els jovencells de les rondalles realitzen accions de singular heroicitat i es lliuren a les pacífiques batalles de l'amor.³⁶

És molt significatiu que els personatges masculins encisats, quan recuperen la forma humana, se'ns presentin com a pallards de vint anys.³⁷

5. Conclusions

—La infantesa, la minyonia, l'adolescència i la joventut sempre són presents en el sentir dels pobles; com a record, per tal que suggereixen a les persones majors pensaments i imatges dels millors instants de la vida; com a tasca, car és necessari inculturitzar, formar i educar les generacions joves; i com a esperança, perquè els homes sempre pensam que el futur potser sigui més formós i encertat que el migrat present. En el conte popular es realitza aquest triple contacte amb les generacions novelles; mitjançant la rondalla hom recorda, educa i somnia.

—La participació freqüent dels infants i dels nins com a personatges de les rondalles, i el protagonisme dels adolescents i dels joves, patentitza el respecte i la preocupació que té la societat envers d'aquells que es troben a les primeres etapes de la vida. En realitat, per enaltir el sistema de valors de la societat, es procura que aquests continguts axiològics siguin viscuts plenament pels joves protago-

nistes dels relats. Puix que l'assimilació dels valors s'efectua en els perfides esmentats, és molt convenient que els protagonistes siguin adolescents o joves, ja que els infants i els púbers s'identifiquen més fàcilment amb una persona de llur edat.

—Els trets bàsics dels nostres herois i heroïnes són el valor, la bellesa i la bondat. Generalment les forces del mal s'encarnen a persones madures o velles i en els anti-herois. És necessari que els nins, els adolescents i els joves s'identifiquin amb el perfil axiològic de l'heroi.

—Les rondalles ens presenten els nins i els púbers com a éssers responsables, conscients i seriosos que tenen una concepció adulta de l'existència. Els joves —mercè a l'ajut dels col·laboradors i guies del regne de les meravelles— es comporten com homes madurs. Molt poques vegades se'ls podrà culpar d'inexperiència o de presses excessives. Aleshores la societat volia que els joves esdevinguessin adults el més aviat i que participassin plenament dins poc temps en la vida social.

—Malgrat el que acabem d'afirmar, no cal oblidar que en els contes es troben les estructures bàsiques de la psiqué humana, *màxime* en els seus aspectes dinàmics. El conte ens ensenya com hem d'acarar els problemes psíquics fonamentals: la identificació amb el progenitor del mateix sexe, la relació dual (rivalitat-col·laboració) amb els germans, i el descobriment enlluernador de l'amor.

—La "flor de la vida", la "flor del món" coincideix en els nostres contes amb els anys de la primera joventut (entre els 13 i els 20 per a les al·lotes, i entre els 16 i 20 per als joves). Com que els contes (els meravellosos i molts d'altres) acaben amb un matrimoni feliç i la coronació reial dels esposos (o amb l'auguri d'una vida lliure de preocupacions i angúnies econòmiques), és lògic que el narrador ens diga que els joves herois casats de nou visqueren molts d'anys i que comunicaren llur felicitat a una nombrosa progenitura, com si es volgués perllongar la benaurança de "la flor del món" i se'ns recordàs que sempre tndrem amb nosaltres éssers privilegiats

que gaudiran de la il·lusió, de l'encant i del candor dels temps rutilants de "la flor de la vida".

NOTES

¹ Per a una escaient conceptualització d'aquest gènere de la literatura popular, vd. STITH THOMPSON, "El cuento folklórico", Ediciones de la Biblioteca de la Universidad Central de Venezuela, Caracas, 1972, pp. 23-34. Em referesc a la primera part de l'obra, "Naturaleza y formas del cuento folklórico".

² Josep A. Grimalt ens dóna aquesta definició de rondalla: "és la narració anònima, transmesa oralment, en prosa, de fets que es presenten com a imaginaris". Considera que el terme català "rondalla" és més precís que les expressions castellana *cuento popular*, francesa *conte populaire*, anglesa *folktale* o alemanya *märchen*. ("La catalogació de les rondalles de mossèn Alcover com a introducció a llur estudi", RANDA, n.º 7, Curial, Barcelona, 1978, p. 12).

³ En alguns casos els personatges del regne meravellos són nins, per exemple a les rondalles "S'al·lot d'es barretino" (VI, 51-52) i "S'homonet com un gri" (XIV, 63-68).

Per a citar les rondalles mallorquines, escriuré el nom del conte, el nombre del tom en xifres romanes i els de les planes en xifres llatines (Antoni Maria Alcover, "Aplec de rondalles mallorquines d'En Jordi des Recó. Edició definitiva. 24 toms". Edit. Moll, Ciutat de Mallorca, 1936-1972).

⁴ Hermanos Grimm, "Cuentos de la infancia y del hogar", Bruguera (Libro amigo, n.º 897), Barcelona 1982.

⁵ "En Toni Garriguell", IV, 97-104.

⁶ Ch. PERRAULT, "Cuentos de antaño", Ediciones generales Anaya, Madrid, 1983.

⁷ "S'Hereu de la Corona", VI, 73-86.

⁸ "En Pere Catorze", VIII, 54-76.

⁹ "En Juanet de l'onso", III, 25-53.

¹⁰ L'àvia paterna és la responsable de l'intent d'infanticidi en els següents contes: "S'aigo ballant i es canariet parlant" (VI, 88-91), "La Reina Catalineta" (XI, 41) i "La flor de gercial i s'aucellet d'or" (XIX, 102-103). A altres rondalles ho són les germanes de la reina: "La bona reina i la mala cunyada" (XII, 109), "S'aucellet de ses set llengos" (XIV, 34-35) i "S'abre de musica, sa font d'or i s'aucel·l qui parla" (XV, 80-97).

¹¹ "El rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí". La primera proesa del Rei En Jaume, V, 108-109.

¹² "L'amor de les tres taronges", III, 58.

¹³ "Sa Muleta de plata", IV, 19.

¹⁴ "La Princesa Bella", II, 36-37.

general en els contes populars ("Psicoanàlisi de los cuentos de hadas", Grijalbo, Barcelona, 1980, p. 64). A la mateixa obra ens dóna la següent explicació psicoanalítica d'aquest fet: "Cuando en un cuento de hadas un niño es el tercero, el oyente se identifica fácilmente con él porque, dentro de la constelación familiar básica, el niño es el que hace el número tres, independientemente de si es el mayor, el mediano o el pequeño de los hermanos. La superación del número dos significa, en el inconsciente, hacer las cosas mejor que los padres". (op. cit., p. 151).

²⁴ A les nostres rondalles hi ha 22 contes on figuren tres germans i triomfa el menor. Entre els més coneguts cal esmentar: "La flor romanial" (II, 85-94), "En Ferrandí" (III, 108-130), "Ses sabates de pell de poi" (XXII, 54-72).

²⁵ V. gr. "Es tres germans i es nou gegants", I, 107-117, "La Reina banyuda", XI, 25-38, "En Juanet i sa fia del rei", XX, 94-127.

²⁶ V. gr. "Tres germans", XIV, 133-138.

²⁷ "En Ferrandí", III, 108-130.

²⁸ V. gr. "La Princesa Aineta", 123-155.

²⁹ V. gr. "Es pou de sa Lluna", IV, 72-84, "N'Espardenyeta", VII, 92-105, "Es murterar del rei de França", XXII, 105-116.

³⁰ Cfr. Philip K. Bock, "Introducción a la modema antropología cultural", F. C. E., Madrid, 1977, pp. 148-149.

³¹ "Es patró Pere", XVIII, 106.

³² "Na Magraneta", I, 91.

³³ "Es castell d'iràs i no tornaràs", VII, 89.

³⁴ "El Rei... fa fer uncs dictes... que li acusassen totes ses al·lotes més fines que n'haguessen fets tretze i no haguessen doblegats es vint-i-un; i prendria sa més fina de totes". ("Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot", I, 93).

A un "drac de set caps" s'ofereix cada setmana "una fadrina de quinze o vint anys". ("Es dos bessons", XXI, 68).

³⁵ "...tothom va quedar astorat de tan hermosa que era i agraciada. Corria es setze anys". ("Sa Cointessa sense braços", II, 122).

"...una fadrineta d'uns devuit anys... més garrida que el sol, que n'hi havia per perdro-hi es seny". ("En Juanet i es cavallet conseier", XIX, 73).

³⁶ "...un fadrinel·lo de desset o devuit anys, alt, galanxó, uis espolsats, cap viu, just així com ella el s'havia imaginat". ("Una pobleta i un Juanet", XV, 41).

³⁷ "...i tots es que los feria un esquitx d'aigo tornaven uns joves d'una vintena d'anys, galants i plantosos..."

("La Princesa Bella", II, 50).

"...torna un galant jove de vint anys, lo més garrit..." ("Es Negret", VI, 72).

¹⁵ Vladimir Propp considera que en els contes meravellosos, és a dir els classificats entre els nombres 300 i 479 de l'índex de tipus d'Aarne i Thompson, sols es donen 31 funcions. S'entén per funció, l'acció d'un personatge definida des del punt de vista de la seva significació en el desenvolupament de la trama. Cfr. VLADIMIR PROPP, "Morfología del cuento", Fundamentos, Madrid, 1977, pp. 31-74.

¹⁶ "A la inversa del formalismo, el estructuralismo se niega a oponer lo concreto a lo abstracto, y de reconocerle al segundo un valor privilegiado. La forma se define por oposición a una materia que le es ajena; pero la estructura no tiene contenido distinto: es el contenido mismo, aprehendido en una organización lógica concebida como propiedad de lo real". (CLAUDE LEVI-STRAUSS, "Antropología estructural. Mito. Sociedad. Humanidades", Siglo XXI editores, México, 1979, p. 113. Aquesta obra és més coneguda sota el nom de l'edició original, "Antropologie structurale deus"). Pel que fa a la famosa polèmica Levi-Strauss i Propp, en dels esdeveniments d'índole intel·lectual de la dècada dels anys seixanta, vd. VLADIMIR PROPP, "Estructura e historia en el estudio de los cuentos,

la polémica Claude Levi-Strauss-Vladimir Propp", Fundamentos, Madrid, 1972.

¹⁷ "S'Hermosura del món", I, 25-35.

¹⁸ "L'amo'n Biel Perxanc i sa dona d'aigo", V, 85. A una nota al peu de la plana 84 se'ns diu que aquesta rondalla fou recollida a Pollença per Mn. Miguel Costa i Llobera. A les "Rundayes de Mallorca" de l'Arxiduc Lluís Salvador hi figura també aquesta rondalla amb el títol "La dona d'aigo", assenyalant que fou recollida a Pollença (op. cit., pp. 129-133).

¹⁹ "Sa llampria meravellosa", VIII, 27.

²⁰ "Sant Vicenç dins la memòria del poble mallorquí. &9. De com St. Vicenç Ferrer anà a predicar a Petra", V, 133-134.

²¹ "Un any de molta de fam tenia un tai d'al·lotellots molt dastres i cap-esflorats. Else feia espedregar es sementers, i no hi havia qui los manejàs: ni estaven p'es majoral ni per l'amo i aferraven allà on porien: li robaven ous, gallines, coloms, fruita tota sa que trobaven, i fins i tot es tabac". (Bruixes, bruixots i fullets, &18. L'amo de So'n Cardaix fa sortir el dimoni a un estol d'al·lotellots", V, 169).

²² "En Juan des fabiolet", X, 35-36.

²³ Bruno Bettelheim recorda que el triomf del germà menor és un fet quasi

“REFLEXIONS SOBRE LA LLENGUA CATALANA I L'EDUCACIÓ PREESCOLAR A LES ILLES BALEARS”*

per RAMON BASSA (Membre de la C. E. N. C.)

*La paraula deslliura els ignorants,
comencen els amors amb la paraula,
les paraules menyscaben els tirans...*

(PERE QUART)

Escola Pública de Valldemossa.

Després d'haver vist que no hi havia cap ponència presentada a aquestes Jornades on es parlàs i es presentassin propostes sobre l'aprenentatge i l'ensenyament de les llengües nacionals (el català, entre altres) a les Escoles d'Infants i al Parvulari, i després de veure que quan ha sortit aquest tema no se li ha donat una resposta adequada, voldria aportar uns elements o qüestions de reflexió, especialment als educadors i educadores de les Illes Balears i Pitiüses assistents a les Jornades.

1. EL CATALÀ A LES ILLES, LLENGUA EN DESIGUALTAT DE CONDICIONS

Segons les darreres dades de què disposam, publicades per la Comissió Mixta a “Informe sobre l'ensenyança de la llengua catalana i les seves modalitats illenques durant

* Comunicació entregada a les Jornades d'Educadors i Educadores d'Escoles Infantils i de Preescolar. 21 octubre 1983. Porto Cristo (Mallorca).

el curs 1981-82” (Palma, 1982), la situació de l'ensenyament de la llengua catalana als nivells de Jardí d'Infància (2-3 anys) i Parvulari (4-5 anys) és pobríssima.

Creim que les xifres poden esser prou reveladores per elles mateixes:

Dediquen tres o més hores a l'ensenyament de la llengua catalana

	Jardí d'Infància	Parvulari
Palma	24'40/o	35'50/o
Pobles Mallorca	33'20/o	50'00/o
Mallorca	28'40/o	41'00/o
Menorca	40'00/o	61'10/o
Eivissa i Formentera	16'60/o	25'00/o
TOTAL ILLES	28'90/o	41'50/o

(Font: “Informes sobre...”, p. 6)

Per tant, no es compleixen ni les tres hores legals que marca el “Decret de Bilingüisme”:

No compleixen ni les tres hores o no contesten

	Jardí d'Infància (2-3 anys)	Parvulari 4-5 anys)
Palma	75'60/o	68'00/o
Pobles Mallorca	66'80/o	50'00/o
Mallorca	71'60/o	59'00/o
Menorca	60'00/o	38'90/o
Eivissa i Formentera	83'40/o	75'00/o
TOTAL ILLES	71'10/o	58'50/o

(Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Comissió Mixta)

Si les mateixes escoles contesten això, com pot esser la realitat?

Què fan de veres els educadors i educadores?

Què es fa a les escoles?

Què fan les institucions administratives per fer complir ja només el que és la legalitat vigent?

Al Cicle Inicial, no us pensàsseu que les dades són millors: només un 46'50/o a primer del cicle i un 44'90/o a segon fan tres o més hores de català.

Escola Pública de Valldemossa. Infants fent feina.

Ara es parla d'Educació Compensatòria, és a dir, de donar més possibilitats educatives i d'estimulació a qui més necessitats té o menys recursos té al seu abast. La llengua pròpia de les nostres Illes, ¿no es troba en una d'aquestes desigualtats?

¿No cal fer un esforç educatiu i institucional adequat i compensatori per reparar aquesta desigualtat?

2. EN QUINA LLENGUA ENSENYAR?

Les experiències d'immersió lingüística presentades al VII Seminari sobre "Llengües i Educació. Adquisició precoç de la segona llengua", organitzat per l'I. C. E. de la Universitat de Barcelona (Sitges, setembre-octubre 1983), per part d'Ikastoles d'Euskadi i parvularis d'escoles de Catalunya mostraren que no hi havia hagut problemes per a l'aprenentatge en basc o en català per part d'infants no bascoparlants o no catalanoparlants.

Sense entrar de ple en l'anàlisi de les experiències presentades al Seminari, s'ha de dir que seria hora, a les nostres Illes, d'iniciar també seriosament experiències en aquest sentit. Per tant convendria, i més a unes Jornades, pensar, reflexionar, i treure a llum o debat el que pensen i com actuen els educadors i educadores d'aquests nivells d'Escoles d'Infants, Parvulari o Cicle Inicial. Per començar.

Tenim clar què significa llengua territorial?

Quins límits, abast i extensió donam al terme llengua territorial?

Com ens en construïm una didàctica adequada?

Imposició o normalització?

Llengua materna? Didàctica d'una segona llengua?

Llengua de comunicació? Què vol dir això?

Bilingüisme o colonialisme?

3. AGONIA I MORT DE LA LLENGUA CATALANA? PER LA RECUPERACIÓ

Després de l'aparició del mal anomenat "Decret de Bilingüisme" hi ha hagut una opinió optimista en el sentit de dir: "estam millor que no estàvem abans", "a poc a poc anirem fent passes endavant". ¿Tenim arguments i dades per confirmar o discutir aquests comentaris? Doncs hem de dir que en començam a disposar.

Utilitzant les dades dels "Resultats de l'enquesta sobre l'aplicació del R. D. 2.193/79 de 7 de setembre durant el curs 1980-81" de la Comissió Mixta sobre la llengua materna de l'alumnat, resulta:

Percentatge d'alumnat que parla la llengua catalana			
	Preescolar	Cicle Superior	Pèrdua diferència
Palma	36'60/o	45'10/o	-8'50/o
Pobles Mallorca	71'30/o	71'80/o	-0'50/o
Mallorca	49'70/o	57'20/o	-7'50/o
Menorca	71'50/o	78'60/o	-7'10/o
Eivissa i Formentera	53'50/o	65'40/o	-11'90/o

(Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Quadre VIII, p. 13. Comissió Mixta. Palma, 1981).

En les generacions que van dels infants de Preescolar a la Segona Etapa, durant el curs 1980-81, el català de les Illes s'ha deixat de tenir com a llengua materna, o sia s'ha perdut poc o molt a totes les Illes; destaquen les altes xifres de pèrdua d'Eivissa i Formentera, un 11'90/o; i de Palma, un 8'50/o

No tenim estudis més complets que aquest, però, si són certes les dades, la supervivència de la llengua catalana a les Illes Balears i Pitiüses, es troba greument amenaçada.

Si no es corregeix aquesta tendència, *en cinquanta anys, de cada dos illencs només un sabrà parlar en català* o tindrà el català com a llengua materna!

Surten moltes qüestions:

Com és possible que disminueixin els infants de llengua materna catalana, si la immigració ha disminuït?

Quan es comença una política d'actuació, correcció i normalització?

Qui la pensa practicar?

Qui té voluntat de practicar-la? Paper de les institucions administratives, educatives, polítiques i culturals?

¿Per què no fer un estudi complet sobre la tendència a parlar la llengua catalana per edats i pobles o/i Illes des de les institucions i comissions responsables?

La feina a fer és immensa, i les bones voluntats totes soles no són ja suficients per corregir aquesta situació. Però tampoc no és possible la rendició.

4. EL RECICLATGE DELS ENSENYANTS I EDUCADORS DE PREESCOLAR I LA LLENGUA CATALANA

No tenim dades sobre la llengua que parlen els ensenyants que fan feina a les Escoles d'Infants i als Parvularis de les nostres Illes; no hem pogut consultar a l'hora d'escriure aquestes línies l'enquesta que figura a la tesi doctoral de Toni Artigues, passada el curs 1978-79 als mestres de les Illes, però sembla que les dades sobre llengua parlada fan referència només al professorat d'E.G.B. (vg. "Maina", n.º 3, E.U.P. d'E.G.B., Palma, p. 106), i es dona un total d'un 73% de professors d'E.G.B. que contesten tenir com a llengua materna el català.

¿Quants dels mestres o de les mestres de Preescolar estan inscrits o inscrites al reciclatge de català? :

Curs 1980-81 % del nivell

Pública	36	(16'10/o)
Privada	44	(9'510/o)

Curs 1981-82 % del nivell

Pública	1	(0'420/o)
Privada	7	(1'580/o)

Font.: Estadística del Reciclatge. "BOLLETÍ INFORMATIU" N.º 4 Comissió Mixta, Palma, 1982, p. 18).

Costa de creure que aquestes dades sien correctes, pot ésser que alguns mestres confonguin la resposta o no donin la seva titulació de l'especialitat, i sí la de professor d'E.G.B., més que el nivell al qual treballen. Caldria que a posteriors enquestes s'estudiàs bé aquest detall.

De totes maneres, la situació és ben preocupant. ¿Què es fa i què passa als Parvularis?

• Un altre problema que s'ha produït aquest curs 1983-84 a Mallorca –i segurament a les altres illes– és la incorporació de mestres parvulistes que només parlen castellà, sense entendre ni parlar català, que priven de les hores d'ensenyament del català els nins petits; i aquest problema és encara molt més greu als pobles petits, on els nins i nines són de parla mallorquina en la seva majoria. Les autoritats administratives haurien d'intervenir per corregir aquesta altra desigualtat.

• També necessitam estudis recents sobre els usos del català per part dels educadors i educadores de les Escoles d'Infants i Parvularis de les Illes Balears i Pitiüses:

Quina llengua parlen amb els pares? Amb els amics? Amb els companys de feina?

En quina llengua escriuen als amics? A l'escola? Els avisos? Els rètols?

En quina llengua llegeixen els llibres? Els diaris? Les revistes?

En quina llengua s'adrecen a un desconegut? ...Etc...

5. LES PROPOSTES DE LA C.E.N.C.

(Comissió per a l'Ensenyament i Normalització del Català)
REFERIDES A LES ESCOLES D'INFANTS
I AL PREESCOLAR

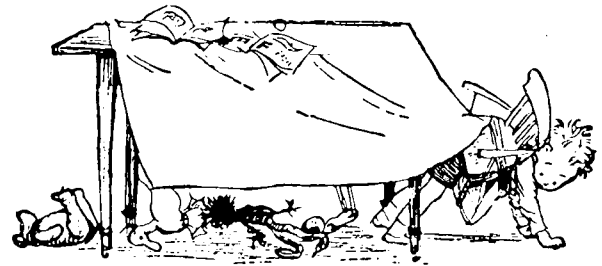
Queden moltes altres qüestions a desenvolupar, però crec que, per acabar aquestes reflexions, res millor que resumir les principals propostes de la C.E.N.C. publicades al Dossier sobre la "Situació de l'ensenyament de i en català en els diferents nivells educatius" (CENC-OCB, Palma 1983), del qual recomanem la lectura en la seva totalitat.

1. Sobre l'Escola d'Infants:

a) Que el nin mallorquí, fill de pares catalanoparlants, pugui continuar a l'Escola d'Infants el procés d'aprenentatge de la llengua catalana que ha iniciat a casa seva.

• Que tots els nins mallorquins, entenen per mallorquins tots aquells que viuen a Mallorca, acabin el parvulari amb el domini necessari del català oral, tant a nivell de comprensió com d'expressió, per poder començar l'aprenentatge de la lecto-escriptura en català.

• Sensibilitzar els pares dels nins...

2. Al Parvulari i Cicle Inicial:

a) La llengua emprada per a l'ensenyament serà la pròpia de les Illes Balears i Pitiüses: la llengua catalana.

b) Als nivells inferiors d'E.G.B. i al Parvulari s'assegurà l'ensenyament de la parla catalana...

3. Altres propostes per quan es promulgui una llei de Normalització:

• Al nivell preescolar, la llengua vehicular serà la catalana. La iniciació a l'ensenyament de la lecto-escriptura serà en català, així com la resta de les matèries d'aquest nivell, a excepció de la llengua castellana.

• Les escoles que vulguin fer l'ensenyament del primer curs del Cicle inicial en català ho podran fer comunicant-ho simplement a la Comissió Mixta.

• Cinc hores setmanals de classe de llengua catalana. Les reflexions i el debat queden oberts.

REFLEXIONS SÒCIO-EDUCATIVES SOBRE ALGUNES EXPERIÈNCIES DE DINÀMICA DE GRUP

per BARTOMEU MULET TROBAT

INTRODUCCIÓ

Avui en dia pareix que l'estudi i l'aplicació de la dinàmica grupal comencen a tenir interès per als educadors i pedagogs en general. Els fenòmens que es produeixen en els grups microsociològics i la seva dinàmica interna ens donen la possibilitat de conèixer les relacions interpersonals: és així que desperten curiositat les experiències grupals des del punt de vista de la relació humana i sociològica, qüestió, aquesta, que hem de contemplar lligada a la situació actual de la societat en general i a les institucions del món on vivim, les quals pareix que no satisfan plenament les persones que hi conviuen.

Constantment sentim criticar determinades institucions: la família, l'Escola, etc.; en molts de casos se diu que no compleixen la funció que tradicionalment se'ls havia assignat. Per això molt sovint la gent se sent defraudada de la seva existència, i cerca experiències de convivència noves, ja que ni la massificació ni l'estandardització dels costums i de la vida actual no els satisfan les necessitats d'intimitat personal.

Ara bé, la crisi actual és estructural i, per tant, la convivència social ha de possibilitar-se amb un canvi global de la societat. Però també és veritat que, si procuram adequar el nostre ambient microsociològic, per una millora de la nostra convivència a partir de la participació sincera, a grups restringits de relacions humanes, probablement es facilitarà un camí per a la millora circumstancial de les nostres vivències grupals.¹

De totes maneres davant l'obligació institucional i acadèmica d'estudiar les relacions que es produeixen a l'escola des del punt de vista de la comunicació, de l'acceleració de l'aprenentatge, del perfeccionament de les relacions humanes, etc., és evident que cal conèixer els mecanismes

que conformen la dinàmica grupal i de les relacions interpersonals en la seva possible aplicació a l'educació.² Encara que en el grup classe es donen un tipus de relacions que s'haurien d'expressar amb un altre estudi experiencial, ja que teòricament hi ha algunes coses publicades.³

Aquí volem presentar una sèrie d'experiències vivencials en què s'han tingut presents alguns d'aquests aspectes que conformen les característiques dels grups, amb el grau relatiu de comunicació que s'hi pugui produir.

L'assaig que s'ha duit a terme en grups d'aquesta Escola Normal durant el curs 1982-83 (tercer de Ciències a Sa Colònia de Sant Pere d'Artà, gener de 1983, i tercer de Filologia a Galilea, febrer de 1983) ens pot servir per reflexionar sobre les dificultats que hi ha per comprendre el comportament grupal.

PRESENTACIÓ I DESCRIPCIÓ DE LES EXPERIÈNCIES

Durant els cursos passats vaig proposar als meus alumnes de fer experiències fora de l'àmbit escolar; normalment, les que dúiem a terme, amb la col·laboració d'alguns especialistes, eren de Pedagogia del Medi, però teníem present la problemàtica de grups, des del punt de vista de les relacions humanes i des del punt de vista del treball en equip, i ens adonàvem de les dificultats de la comunicació intergrupala.

Per aquesta raó, a poc a poc, a les classes de Sociologia de l'Educació anava introduint l'estudi del grup classe com a eina didàctica de primera mà, per facilitar posteriorment la tasca de recerca de les possibles experiències a realitzar, fins que durant el curs 82-83 les diverses experiències que es feien es dedicaven quasi exclusivament a la dinàmica grupal, per fer una labor més sistemàtica.

COLÒNIA DE SANT PERE D'ARTÀ. GENER DE 1983

El primer grup que es va decidir a viure una experiència de dinàmica de grup vivencial va esser el de 3er de Ciències, i sorprenentment la resposta va esser majoritària. Aquesta primera experiència pretenia combinar el coneixement interpersonal i grupal del grup classe amb un estudi simplificat del medi de la Colònia de Sant Pere d'Artà, com a element motivador.

Però, a poc a poc, per efectes d'operativitat, es va veure que la major dedicació seria a la dinàmica grupal. El primer esdeveniment important es va produir el primer dia, 19 de gener, amb la celebració d'una assemblea conjunta en què es va decidir que hi hauria dos grups separats: un de reduït, de deu persones, amb un facilitador, que seria en Tomeu Barceló, en què participarien les persones més interessades a viure una experiència més intensa; l'altre seria coordinat per mi i seria, en principi, més moderat, ja que era molt més nombrós i tenia les característiques de gran grup. Es natural, perquè la gent desconeixia fins a on es podria arribar, perquè era la primera vegada que hi participaven. De totes maneres l'experiència havia tingut una preparació prèvia, amb diverses reunions que aquí no cal descriure.

Començaré la descripció d'aquest grup fent una sèrie de valoracions del tipus de relació social i interpersonal. Una vegada decidit en assemblea que es formaven dos grups diferenciats i establert l'horari general i de sessions d'assistència lliure, després de sopar va començar la primera sessió. Aquesta sessió va consistir, en primer lloc, en una presa de contacte, que en certa manera vaig conduir jo amb la proposta d'una sèrie d'exercicis

Per dur a terme aquesta experiència vaig tenir presents les teories que darrerament ha divulgat la

psicologia humanista, però donant-los un caire sociologista, ja que ens interessava la reacció grupal a les diverses circumstàncies del moment —sovint artificials—, per provocar un ambient propici per a la comunicació dels nostres sentiments i idees.

Fins i tot es pot dir que inicialment me vaig sentir motivat per dur a terme aquestes experiències de dinàmica presentades per Carl Rogers a *Grupos de encuentro* (Op. Cit. a les notes) de caire no directiu. Però no és l'única font que em va servir per preparar el desenvolupament de l'experiència, perquè aquest desenvolupament no venia determinat per la no directivitat exclusiva.

Tenguérem present les diverses conceptualitzacions de la dinàmica de grup, per veure com es pot estudiar el funcionament del grup, estructura de grup, clima de grup, ambient grupal, tipus de persones, classes de grups, etc. I prèviament havíem fet algun assaig de diverses tècniques de dinàmica de grup, com "tour de table", Philips 66, grups de discussió, etc. En definitiva ens interessava provar fora de la vida escolar un tipus nou d'experiència.

prèviament pensats amb la col·laboració d'en Bartomeu Barceló Rosselló, facilitador de Dinàmica de Grup.

Aquests exercicis pretenien facilitar el procés de comunicació interpersonal, i una primera presa de contacte físic: mirar els ulls, donar-se la mà...; d'altres eren de concentració personal, d'interiorització, per després poder posar-te en el lloc dels altres una vegada pensat el que eres tu mateix.

En aquesta primera sessió hi va haver moments de voluntat de comunicació interpersonal, però es produïren una sèrie d'interferències que provocaren la ruptura del procés, com l'arribada d'un grup de ressaguers que no pogueren iniciar la participació a la dinàmica, perquè foren considerats com a violadors de l'esperit grupal.

Aquesta sessió va acabar sense més complicació i la gent superficialment continuava il·lusionada per descobrir què passaria amb la dinàmica, però ja es detectava que algunes persones no l'acabarien. La sessió de l'endemà es va iniciar en el moment previst, a les cinc de la tarda, i s'hi afegiren els elements que no hi eren el dia abans; de totes maneres, la dinàmica es podia considerar iniciada. Però les incitacions i provocacions a la participació no donaven gaire resultat perquè hi havia un grup que es col·locava al marge de la dinàmica. Aquí podem considerar que el grup de persones que s'havien integrat a darrera hora eren vistes amb recel.

Vista la situació, em vaig decidir a proposar una sèrie d'exercicis en què jo no participava com a membre del grup sinó com a observador. Atès que el nombre de participants en aquesta sessió era elevat, eren molts els canals de comunicació que s'interferien i, quan es proposava un exercici un poc compromès, es rebutjava.

Després de sopar costava de connectar i les crítiques començaven a fiblar en contra meua i el mal funcionament del grup. Aquestes circumstàncies ja s'havien previst: la passivitat es començava a convertir en agressivitat. Alguns exercicis de relaxació feren efecte i hi va començar a haver voluntat de comunicació.

Va esser el darrer dia que es dedicava a la dinàmica quan es varen produir els esdeveniments més determinants per a les vivències grupals. A la primera sessió del dia, a les cinc de la tarda, es va aconseguir que un grup se sentís identificat amb l'experiència; això seria un fet determinant perquè les persones vertaderament interessades es

28 decidissin a participar.

I va arribar el moment culminant de l'experiència: després de sopar la gent no interessada va decidir anar al poble per assistir a les festes d'hivern de la Colònia de Sant Pere i quedaren els més interessats, que per primera vegada complien les condicions numèriques. El risc que es corria era gran, però els exercicis i l'ambient varen esser propicis per aconseguir un contacte interpersonal més viu.

Vàrem quedar un grup de setze persones i va esser una sessió maratoniana; no va esser necessari proposar cap exercici per obrir el foc. Fins que em vaig haver d'integrar com un membre més del grup i, des de dins, facilitar alguns exercicis de concentració: desinhibició, generació de participació i acceptació de la realitat momentània i aparent. Va esser la culminació d'aquesta vivència grupal.⁴

A continuació descriuré, més aviat transcriuré, l'experiència de l'altre grup, animat per l'especialista Bartomeu Barceló, i que, per la seva composició numèrica i d'interessos, havia d'esser considerat com el grup experimental. Aquest grup, com és natural, jo només el podia observar des de fora. El componien catorze persones: Esteve, Nofre, Margarita, Paloma, Roque, Joan, Alícia, Lluc, Carme, Manolo, Josep M.^a, Marga, Fernando i Tomeu (facilitador).⁵

A la primera presa de contacte tot era expectació, i a l'informe es diu:

"Per això, en un primer moment, la conversa va tractar d'aspectes i situacions ja passades, en un to racionalitzador, explicatiu i justificatiu. No era això el que es volia aconseguir".⁶

Es va intentar la ruptura amb la situació inicial, però les referències que es feien a persones de fora del grup aturaven qualsevol intimitat grupal.

Josep M.^a i Nofre romperen el foc, s'obria el procés de comunicació i d'expressió de sentiments. Tot això iniciava, a poc a poc, un ambient d'emotivitat:

"Aquesta intervenció (la d'en Nofre) emocionada, va esser molt respectada i assumida. Molts dels participants es varen veure identificats o implicats en la situació personal expressada".⁷

Va esser el primer moment en què se superava de dir les coses, però ja s'acabava la sessió.

Dijous, dia 20, a les cinc, començava la sessió amb un canvi d'ambient espacial: s'habilità una habitació per fer la Dinàmica. Una catifa, flassades i matalassos, farien més còmoda l'experiència,

la reducció de l'espai faria més possible l'aproximació.

En principi es va produir un llarg silenci i el facilitador va proposar el joc dels animals. Per torn cadascú havia de relacionar una persona del grup amb un animal pel seu aspecte físic (coneixença superficial) o pel seu caràcter. Es va obrir una sessió de distensió i amb més participació.

La sessió del vespre, a partir de les 11 i després d'uns moments conflictius, va començar amb el joc del vaixell, durant el qual es produïen situacions tenses, fins i tot d'abandó de la sessió. En definitiva era un joc fort i compromès perquè, com que s'expressaven els sentiments d'acceptació i de rebuig en el mateix moment en què es duia a terme l'exercici, es podia ferir la sensibilitat personal.

El divendres, 21 seria fonamental per a aquest grup, ja que el vespre era marcat com la fi de l'experiència de la dinàmica. Era el moment d'intentar el màxim d'expressió.

Segons pareix, emocionalment va esser la més forta de totes les sessions. Expressió de sentiments, expressió musical, gestual, etc.

Era l'esperança de viure, d'estimar, i d'esser estimat, era una experiència que es volia contar i fer viure. S'havia aconseguit una certa comunicació, es vivien moments d'eufòria.

L'experiència acabava i no acabava, perquè els grups continuaven la vivència.

GALILEA. FEBRER DE 1983

L'experiència amb aquest grup va començar el dijous dia 3 de febrer, després de sopar, amb una certa inquietud per descobrir el que era la dinàmica del grup.

Es poden considerar com a components de l'experiència: Maria Borràs, Josefa Cañellas, Maria Garau, Magdalena Lladó, Pere Martínez, Angel Moyà, Catalina Pizà, Macarena Ramos, Francesca Reinés, Sebastiana Sabater, Maria Antònia Salom, Maria Salvà, Maria Isabel Seguí, Isabel Serra, Antoni Tomàs i jo mateix com a facilitador.⁸

Es va començar amb la indicació que cadascú podia expressar el que sentia, però la resposta va esser el silenci, i a continuació tot eren evasives.

Era necessari concentrar-nos; ens col·locàrem en cercle i vaig predisposar la gent perquè es relaxàs de manera empàtica. Es va aconseguir un silenci molt eloqüent i la gent es deixava dur per les meves paraules. A poc a poc, una vegada interioritzada la situació personal per tots els qui havien seguit el procés, es va rompre el silenci, i se sentia la necessitat d'entrar en contacte amb els altres. Acabàrem agafats els uns amb els altres.

Aquest joc va esser molt dirigista però va servir per rompre el silenci i va iniciar un cert procés de comunicació. De tot d'una les intervencions eren molt curtes i superficials. I a continuació els silencis acumulaven tensions, que alternaven amb intervencions que despertaven l'interès de la concurrència, sense deixar d'esser superficials.

Quan la sessió arribava a la seva culminació, es va produir una interferència des de fora del grup que va provocar la ruptura de la dinàmica de la sessió. I l'acabàrem.

La sessió següent va començar l'endemà a les 5 de la tarda i s'hi afegiren unes quantes persones (Toni, Pere, Petra i Raquel), la qual cosa em feia sospitar que hi hauria algun conflicte i les corresponents dificultats d'integració al grup.

Ara no descriuré els primers moments de la sessió perquè foren semblants a la sessió anterior. El que sí que cal dir és que s'anava veient a poc a poc que alguns components del grup no s'integrarien (Raquel i Petra). Els que s'integrarien, més tard o més prest, serien en Toni i en Pere. La primera resposta d'integració va esser la d'en Toni, la qual cosa va satisfer la majoria.

Però la sessió de mica en mica anava degenerant i vaig provocar una ruptura; la resposta va esser agressiva. Una sèrie de fets i jocs dugueren a un enfrontament entre el grup i jo. Algú s'havia sentit acorralat i va rebre la solidaritat del grup. Aquesta ruptura va esser tan agressiva que la sessió va haver d'acabar.

En certa manera el grup m'odiava i en el sopar les mirades de cap a mi eren tètriques. La situació es va solucionar quan després de sopar i en un moment de distensió es va decidir adequar una habitació i tenir la reunió amb més recolliment.

Era l'esperança que a partir d'aquells moments es facilitarien les conversacions, l'expressió dels sentiments i dels conflictes. Havia començat la dinàmica en la seva intensitat. Es provocaria d'una manera no intencionada però definitiva la no integració de Raquel i Petra. El grup em començava a acceptar com un component més; la situació exigia un canvi en el meu comportament grupal.

A partir de llavors hi ha haver situacions de tot tipus, fins i tot decadents a moments, segurament alguna sessió era massa prolongada, perquè coincidia en el lloc de dormir.

Aquesta experiència en general va ésser positiva i molt duradora, en el sentit que es va prolongar durant la resta del curs (tenguérem vivències que ho varen significar), encara que per al conjunt de la classe va resultar una mica problemàtica perquè a la tornada el grup de classe estava dividit un poc en dos blocs: els que havien vingut i els que no havien participat en l'experiència.

Es més: més tard, pel juny, es va repetir l'experiència amb una part del grup a la Colònia de Sant Pere, encara que amb menys intensitat, perquè eren altres circumstàncies i no es pot repetir mai una experiència de manera idèntica.

CLOENDA

Sistemàticament parlant no és possible treure conclusions uniformes de dues experiències que, amb tècniques semblants, resultaren molt diferents; per ventura hauria estat més correcte científicament presentar-les per separat, però no intent fer grans reflexions finals, simplement vull donar a conèixer la meua idea que la dinàmica grupal s'ha d'estudiar de manera experimental i activa, perquè si no es viu no s'entén.

I també és veritat que professionalment tots ens trobam en situacions de dinàmica grupal i que ens costa resoldre-les. Es per això que esper que aquestes experiències tinguin continuïtat, ja que són una font de comunicació i desbloqueig, enc que sigui momentàniament.

Cada experiència resulta diferent, però també solen tenir punts de coincidència; moments de
30 silenci, de tensions d'agressivitat, d'estimació,

d'eufòria. Es forma un món a part. Canvies la relació estrictament acadèmica poc flexible per una relació molt més oberta.

També és veritat que la convivència quotidiana és plena de conflictes, que moltes vegades són estructurals i que no es poden resoldre d'aquesta manera, però és real també que moltes vegades necessitam comunicació i no la trobam.

Per dur a terme aquestes experiències es necessita comoditat ambiental i predisposició personal, i, per part del facilitador, honradesa i experiència.

Algaida, octubre de 1983

¹ A vegades es diu que del tema de la Dinàmica Grupal hi ha poca estructuració teòrica, però la realitat és que ja es comencen a veure bastants publicacions al respecte que ens poden ajudar a comprendre el significat d'aquest tipus d'activitats:

CARTWRIGHT, ZANDER, *Dinàmica de grups*. Edit. Herder, Barcelona-1975.

ROGERS, CARL, *Grups de encuentro*. Edit. Amorriortu.

MUNNE, F., *Grups, masa y sociedad*, Hispano-Europea, Barcelona-1971.

LUST, JOSEPH, *Introducción a la dinàmica de grups*, Edit. Herder, Barcelona-1975.

MAISONNEUVE, J., *La dinàmica de grups*, Buenos Aires 1971.

² Des del punt de vista de l'educació, també hi ha bibliografia específica:

ANDUEZA, M., *Dinàmica de grups y educación*, Trillas, Mèxic 1979.

BANY-JHOMSON, *Dinàmica de grups en la educación*, Aguilar, Madrid 1970.

BENEDITO, V. SAGRERA, R. VEGA, A., *Dinàmica de grups y educación. Análisis de una experiencia*, Univ. de Barcelona.

BENADITO-VEGA, *Grups de formació y profesorado. Análisis de experiencias de grupo T.*, Círculo Editor. Universo, Barcelona 1977.

CIRIGLIANO y VILLAVERDE, *Dinàmica de Grups y educación*, Kapelusz, Buenos Aires 1967.

FRANCH, J., *Comunicació i educación*. Nova Terra, Barcelona 1974.

MORENO, J. M. *Sociología de la Educación. Dinàmica de Grups*, Edelvives, Saragossa 1978.

POSTIC, MARCEL, *La relación educativa*, Narcea, Madrid 1982.

³ Vegeu M.ª LLUISA FABRA, *Dinàmica de grupo. "Anuario"*, 1. Barcelona, Bellaterra 1981, pàg. 85.

Vegeu també JOAQUIM FRANCH, *El grup classe*, Nova Terra, Barcelona 1974.

⁴ He conjuntat les meves notes amb les de l'informe presentat per Ana M.ª Marín, Carme Portilla, Coloma Socies, Alícia Talems, Milagros Tugores.

⁵ He reconstruït la informació del que em contaven a les vivències que teníem plegats i de les impressions que Bartomeu Barceló em comunicava. I de l'Informe que redactaren Esteve Capó, Margarita Castro i Nofre Siquier.

⁶ Informe que acab de citar. Gener 1983 Sant Pere.

⁷ Idem. Gener 1983, Sant Pere.

⁸ Informe. Febrer 1983, Galilea. M.ª Magdalena Lladó, Francesca Reinés, M.ª Isabel Seguí.

PUBLICACIONS EN SÈRIE EN EDICIÓ FACSIMIL: MALLORCA I MENORCA

per JAUME BOVER
amb la col·laboració de
l'Hermetoteca Nacional de Catalunya

Aquests darrers anys s'han fet habituals a molts de llocs la recerca i la posterior utilització de la premsa antiga per part dels estudiants d'Ensenyança General Bàsica i, més encara, pels del Batxillerat Unificat Polivalent, com a font principal i primera per ventura, pel seu ús fàcil i entretingut.

Posar, però, en mans de joves o adolescents un material fràgil i delicat com ho és el paper de revistes i, especialment, dels diaris de baix preu i migrada qualitat comporta, amb excessiva freqüència, un perill per a la seva integritat i conservació, tothora necessàries.

Per obviar tal inconvenient les noves conquestes de la tècnica han posat en les nostres mans les microformes. Amb tota la llarga corrua d'avantatges i d'inconvenients. Dissortadament, la seva presència als centres escolars encara és excepcional.

Les edicions en facsímil constitueixen una aportació positiva. Són fàcilment assequibles i no suposen ni comporten problemes especials, ni de maneig ni de conservació.

Oferim tot seguit una breu llista de publicacions en sèrie, referides a les illes de Mallorca i Menorca, en edició facsímil. I ho feim amb la il·lusió i el desig més vius que sien profitoses en la tasca dels centres escolars.

1. "La Columna de Baleares"

"La Columna de Baleares": Porto-Cristo 1936. Ed. facsímil. Núm. 1 - núm. 10. Palma de Mallorca (San Miguel, 12): Librería Ripoll, 1977 ([Palma de Mallorca]: Imagen/70). 1 portafolis (15 fulls solts); 28 cm.

Reimpressió de la publicació en sèrie diària: "La Columna de Baleares: diario de combate antifascista", Porto Cristo: [s. n.], 1936. Publicat amb la proclama: "Al Cuerpo de Suboficiales". DL. PM. 215-77.

2. "En Figuera"

"En Figuera: setmanari mallorquí fins a ses rèls des cabeys: sortirà cada dissapte, clenxa feta y ben endiumenjat" [sic]/pròleg-comentari, per Lluís Ripoll. Nova edició facsímil completa. Any 1, núm. 1 (1893, set.) - any 1, núm. 11 (1893, desembre) [sic]. Palma de Mallorca (Calatrava, 34): Lluís Ripoll, 1980 (Barcelona: Imp. EMEGE). 1 vol.; 36 cm.

Reimpressió de la publicació en sèrie setmanal, Palma de Mallorca: Estampa de n'Amengual y Muntané. DL. B. 4402-80.

3. "L'Ignorancia"

"L'Ignorancia: revista crónica: orga y xeremies d'una societat de mallorquins: sonará cada dissapte, si té vent a sa flauta" [sic] / pròleg-comentari, per Lluís Ripoll. Nova edició facsímil. Palma: Impr. de Mossèn Alcover. 4 vol.; 34 cm. DL. PM. 1598-70.

Reimpressió de la publicació en sèrie setmanal. Vol. 1, 2 i 3: Palma: Estampa d'En Pere J. Gelabert; v. 4: Palma: Viuda y Fiys d'En P. J. Gelabert.

1 v.: Núm. 1 (1879, juny) - núm. 80 (1880, desembre). 1970. Index.

2 v.: Núm. 81 (1881, gener) - núm. 160 (1882, juliol) [sic]. 1971. Index.

3 v.: Núm. 161 (1882, juliol) - núm. 240 (1884, gener) [sic]. 1972. Index.

4 v.: Núm. 241 (1884, gener) - núm. 320 (1885, juliol) [sic]. 1973. Index.

4. "Página menorquina"

"Página menorquina de El Bien Público". Edición facsímil reducida patrocinada por el Ateneo de Mahón. Año 3, núm. 152 (1927, ene.) año 12, núm. 611 (1936, jun.). Mahón: Ed. Menorca, 1981. 1 vol.; 39 cm.

Reimpressió de la publicació en sèrie quinzenal, Mahón: [s. n.]. DL. MH. 42-81.

La Roqueta

"La Roqueta: periodich independent: sortirà a rotlló, per los presents, cada dissapte" [sic] / pròleg-comentari per Lluís Ripoll. 1.ª ep., núm. 1 (1887, jané) - núm. 53 (1887, desembre) [sic]. Palma: Impr. de Mossèn Alcover, 1974. 1 vol.; 34 cm.

Reimpressió de la publicació en sèrie setmanal, Palma de Mallorca: Llibreria de sa Viuda y Fiys de P. J. Gelabert, 1887. Publicat amb: Número-prospecte. Index. DL. PM. 289-74.

6. "El tío Tararira"

"El Tío Tararira: periódico quincenal: artístico, literario, satírico, serio, burlesco". [Ed. facsímil]. Núm. 1 (1849, jul.) - núm. 4 (1849, ago.). Palma de Mallorca (Apdo. 296); Barcelona (Apdo. 1834): José J. de Olañeta, 1982 (Barcelona: Gráf. Ampúrias). 1 vol.; 29 cm. (Visions; 7).

Reimpressió reduïda de la publicació en sèrie quinzenal, Palma de Mallorca: Imprenta Balear a cargo de P. J. Umbert. Publicat amb: "Cartas provinciales" i un colofó. DL. B. 19657-82. ISBN 84-85354-89-7.

LA ROQUETA

PERIODICH INDEPENDENT

SORTIRÀ A ROTLLO, PER LOS PRESENTS, CADA DISSAPTE

Table with publication details: Cita número, PALM de SUSCRIPCIÓ, ADMINISTRACIÓ I REDACCIÓ, Cita número.

SANT TOMÀS

ESTRA possedes, coques menjades. Però tan mateix, res llevà es gust de parlar-ne.

Valx quedà embombat, com si m' trobada devant d' Estèrge del desert; y haguera vigilat tant vivint una gitana, perquè m' digues sa planeta d' aquella figura de guix.

Ses mirades llampants de las lindes palmarenques pisan lent com es sol, y content de no haver fat cap endió, sino de haver unat qualche palla, un homo acaba sa volta cap à sa Porta Pintada.

Y se sublim lo quo son per aquí ses festes de Sant Tomàs.

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

Es tren, ses diligències de coco-cera, es carres envoltats, ses cançons, y altres mètis de locomoció, desde dos à tres dies ebans, duen de la pagèsia la gent à gloriades.

Una pagesa s' enna y esponer-se l' he comprat, y el s' en du cap à n' es carril y cap à la vila.

Es hostia de sa Porta de Sant Antoni, des carré de Sant Miquel, de sa Llonjola, de darrera es Caputxins, s' unplea d' homes y de bestia.

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

Ses tavernes de per devora Plaça se pegan foch, y allí, heu-ha xenech, ja no hi cap uen guye; tanta es sa concurrència des qui xarumban à fan luita, entre es nigüds des labors de pola, es bas de s' agredient, s' aroma des café rescaufat à sa delitosa flayre des peix frit...

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

Feyt tres à quatre voltes per Plaça, y agontant ses sempanes des montañonilles mmeritades, veureu sa renjove de laules de dalt, à sa llum des matoxos reverberos que d' estiu adonaven ses festes de carré: torrons de mangateria; equils altres de vintinch barres en cònim; llimanes confitades, fregades de pasta real, castañoles vermeses y municipal de caramel-lor; à s' altra banda es còves de pomes enmarlats y escampant an' oló que embalsama de cap à peus sa sollerica de pell de sait que les concèrta; y desyera qualque llum d' encerays penjant dins una boia d' arengades.

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

P'es corré d' un Estada (acabat d' obrir) se passa à n' es Bancó de l' Oti, y allí s' h' viu un altre campament de tendes y luites: so son, es piano mecánich del Tío Perico, se passa revista à n' es passés, xoleta, còrdia y demás ciram de l'èra, ó se miran els enfilyes de la fábols, pendros y guirroleres.

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

Alíà ve essit Alíà mateix el veix veure demunt sa taula d' un escallit à la moda.

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

Ero un nan de guix, de prop de dos pans, barba, de fexa vermeja y guardapiga grocha, fumant un puro, pentinat de botxes, grés y vermay com en Puadn des Toros...

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

Un passetx d' aquests obrí sa gana, com es vermat de Turin que fan à Malaró.

Encara m' espera una impressió més. Està de Deu que jo y aquell nan de guix, que veix veure à sa luita de pastos, mes hujem d' encontre encara un altre pich en la vida.

SALONS... Y ALTRES REDOLS

Ni si m' ho haguessen predicat, hauria jo may anada à creure axò, de que bessés per donarme fama d' escriptor, una mica de carté que vax escriure, fe cosa de quatre anys, à una inelona.

Aquesta certá va arribà à mans d' uns periórtics atrevids, d' aquests que no saben gorde res dins es gavats; li publicà un setmanari llonguerr, y era m' trob es meu nom posat en lletres de mòlt de munt en Prospekte de La Roqueta, mesclat entre des à eis escriptés més conspiciuos de Mallorca.

Axò de conspiciuos heu dich, porque así los anomenà un diari, qu' heu esta va escrit es capellà de cau' meu. Jo m' vax enamorà de sa paravole, senso mirà es perill de que pegués significat cosa d' heurigo ó francuquès; pero desqu' m' hagué assegurat el Pare Pere que conspiciuos v' à essat una cosa p' es males oculi de l'heretria, de llavó axò jo y ses meus amigues mos hem llevant aquest pes de demunt, y emparam equell mot, mes desconades.

Tornant à n' es meu cap de fi, vos ropetech que jo no hauria soniat may axò d' arribà à passà per escriptor.

A mi m' en ha p' es com à un polcoeri

L' IGNORANCIA

REVISTA CRÓNICA

ORGA Y KEREMIES D' UNA SOCIETAT DE MALLORQUINS.

Sonará cada dissapte, si té vent à sa faura, per dos céntims.

QUATRE TROMPADES

A N' ES PÚBLICH. (*)

Quant se v' resoldre comprarla, ja sospitarem tot lo qu' ha succedit. Aquí, à Mallorca, no basta es generós oferiment d' una Corporació provincial per dexonad es pobles morts de set; seria necessari en mitx de cada plassa de ses viles posarhi un grifó que ratjás de nit y dia à ro seguit, y que no costás mes pena ni trabey que arrambarli ses gèrres; axí podria ser que los gèrres; pero axò de enfondí amb una barrina, qu' han d' anà à Ciutat à cercarla, y si la rompen l' han de f' compronde...

bles pareix que no volen barrinà; y foris!

Quant se v' resoldre comprarla, ja sospitarem tot lo qu' ha succedit. Aquí, à Mallorca, no basta es generós oferiment d' una Corporació provincial per dexonad es pobles morts de set; seria necessari en mitx de cada plassa de ses viles posarhi un grifó que ratjás de nit y dia à ro seguit, y que no costás mes pena ni trabey que arrambarli ses gèrres; axí podria ser que los gèrres; pero axò de enfondí amb una barrina, qu' han d' anà à Ciutat à cercarla, y si la rompen l' han de f' compronde...

geològiques especials de sa nostra illa? (Quines probabilitats tenien d' obtenir bon resultat amb una barrina de cent metres, si es v' que deslliguen (no dich res) obrir pous artístichs? Podria ser que tot axò s' hagués estudiat en consciència, com corresponia; pero, estàn tan avesats à veure travella, que, la veritat, compré aqueixa barrina esperant que aquí, à Mallorca, bavio de fè es miracles, y es v' que vench en mans de Moyés; mes sembla trevelada.

Idá! y es diaris y revistades d' aquesta capital sa feren llengos sobre sa materia, y qui mes qui manco, parleren d' aygos fins auriat calants y lot; quant un (angelet!) va proposá qu' era hora de dexà à nòrra sa font de la Vila porque eran mes segús y abundosos es pous artístians.

Y axí tenim l' assunt; y sa barrina jau, y es pous s' xugan, y ses cisternes ja estàn axutes, y es manantils s' estreyen, y es nigüls passau de ill, y es bestia se mor, y es carredós traginon botes de cinch quarts enfora.

Bo es fà rogatives p' es qui tenen fú en la Providencia; pero Deu diu: aydet y l' aydare.

Ja n' torarem parli.

Un trombadó d' aygos.

SA FESTA DE SANT JUAN.

CANÓ.

Ja tenen missa

Tots els confrades,

Y es bon ja tenon

Po s' estelit.

Es sol s' en puja,

¡Bona diada!

Per fè sa festa

De Sant Juan.

A és es claveri,

Una ornamada

De anyons verdes,

Hom de pous;

Y passant lista

De casa, en casa,

A BARRINA

DE SA DIPUTACIÓ.

està enmagatzemada que se romperech ets Ajuntaments des po-

lenguamade: trompades d' orga.

EL TIO TARARIRA,

PERIÓDICO QUINGENAL,

ARTÍSTICO, LITERARIO, SATÍRICO, SÉRIO, BURLESCO.

Número 1.º

Palma 1.º de julio de 1849.

12 cuartos al mes.

A cude ó lector frenético
Y ya que el precio es tan módico
No des la espalda á un periódico
Filo-criti-burlo-poético,
Que sin pararse en retóricas
Ni en reyertas escolásticas,
Juntito á pullas sarcásticas
Pondrá leyendas históricas,
Composiciones poéticas,
Cuentos, merecidas críticas
De producciones raquílicas
Que simples creen proféticas.
De escritorzuolos enfáticos
Matará famas aéreas
Que á las regiones etéreas
Alzan necios y lunáticos.
Y á cierto plagiario espátula
Que de fama y cintas ávido
Lo ageno se apropia impávido
Arrancará la carátula:
Y merced á este específico
Se verá al bufon ridículo
Tal cual es, y en un versículo
Cantará Palma ¡magnífico!

Venid que de letras hartos
Os quiero ver cada mes
Por el mezquino interes
De..... ¡qué horror!!! de doce cuartos.
Será la edicion de lujo,
Rico el papel, letra igual,
Admitirán suscripciones
Umbert, Garcia y Rullan:
El primer dia de julio (1)
Al mundo se arrojará:

(1) *Los hijos del TIO TARARIRA tienen la culpa de la demora.*

¿Tiene suscriptores? bueno
¿Que no? paciencia y en paz:
No por eso el buen vejete
En casa se ha de quedar.
Si lo hiciese, no charlara
Lo que quiere repicar,
Y rebentára de ahito,
De indigestion, de pesar.
¿Quereis saber su programa,
Credo ó sistema? allá va:
Nada de alfoja ni tira:
La verdad, aunque no agrade;
Si hay alguno que se enfade
¿Cómo ha de ser? Tararira.

Los redactores del Tio Tararira,

AL PÚBLICO.

Justo nos parece al dar á luz el primer número del TIO TARARIRA, que el público conozca la idea predominante de sus redactores: por eso tratamos de explanarla en esta nuestra primera manifestacion. No pocas personas, al ver el extravagante titulo de nuestro periódico, creerán que los artículos de este serán escritos en el género chavacano, ó mordaz que hiera á los asestados por no dirigirles los tiros envueltos entre el velo del misterio y el chiste del epigrama, nada de esto. Nosotros criticaremos sin insolencias: solo seremos severos con aquellos entes muy conocidos en el mundo, con aquellos seres ridiculos y majaderos que embaucan á los tontos que sirven de payasos á los hombres joviales, que cansan y fastidian á los concienzudos, y que no son mas que lan-

PAGINA MENORQUINA DE EL BIEN PÚBLICO

Año III

Mahón 22 de Enero de 1927

Núm. 152

ARQUEOLOGÍA CARTAGINESA

(La obra del sabio menorquín Vives y Escudero.)

Bajo este título la importante revista «Alemania Ilustrada» (Gaceta de Munich-Heraldo de Hamburgo) publica un extenso artículo del profesor U. Gilardone, dedicado a reseñar la influencia que la obra de nuestro sabio paisano D. Antonio Vives Escudero (q. e. p. d.) «Estudio de arqueología cartaginesa. La necrópolis de Ibiza» (Madrid, 1917) tiene en el actual conocimiento de la arqueología púnica en el Mediterráneo occidental.

Como tributo a la memoria del ilustre menorquín y noble amigo, quiero extraer este artículo en que se enlaza la ciencia y laboriosidad de uno de los más eminentes arqueólogos españoles, cuyos libros eruditos y meditados merecieron siempre la atención de la ciencia extranjera.

Excusa el autor en los trastornos de la guerra y de sus consecuencias, el desconocimiento en que hasta ahora estuvieron los arqueólogos alemanes del estudio del Sr. Vives y Escudero.

«Modestamente—dice—se llama la harto voluminosa obra un estudio, a pesar de representar algo de mucha más utilidad para un ramo de la ciencia arqueológica al que desgraciadamente aún hoy no se dedica la debida atención».

«Después de haber revisado los numerosos hallazgos hechos en las costas e islas del Mediterráneo occidental y reconocidos con seguridad como artefactos fenicios o cartagineses, emprendió Antonio Vives y Escudero el fructuoso ensayo de compilar en texto y figuras todo aquello que está por encima de lo mediocre y que se puede considerar como típico para la cultura de los antiguos semitas occidentales. Sabido es que solo en nuestros días se empieza a apreciar en su justo valor la grande importancia que la civilización semítica tuvo para la evolución cultural de todos los pueblos que ocupan el suroeste de nuestro continente. La labor del Sr. Vives es tanto más meritoria cuanto que el objeto de sus investigaciones se encuentra en tierra incógnita, término que naturalmente se usa aquí solamente en sentido arqueológico. Para dar al novicio, no una sinopsis, pero sí una idea remota de esta ciencia, precisaba hasta hoy entresacar el material de incontables obras especiales, catálogos y revistas arqueológicas.»

Después de anotar el Sr. Gilardone que así como en Oriente se emprendieron desde remotas fechas las excavaciones y estudios arqueológicos, en los pueblos occidentales estos estudios son de época relativamente reciente, añade:

«Admitimos que en el terreno de la arqueología existían publicaciones valiosas sobre regiones determinadas (basta citar las *Mecropoles púnicas* de Glauker, París 1915) pero la necesidad más apremiante, el resumen, la sinopsis general, no fué llenada hasta salir a luz la obra de D. Antonio Vives y Escudero. Solo el ya citado estudio de este sabio español puede dar al inexperto novel, sin imponerle esfuerzos excesivamente grandes, una idea clara de la arqueología fenicio-cartaginesa, de su finalidad e importancia, y cómo ello se eleva su trabajo al rango de una obra fundamental de altísimo valor, ya no solo para la ciencia española sino para la universal. La generación naciente de los arqueólogos hispanos sabrá pronto los beneficios de una labor tan fructuosa, si no es que los aprecia ya.»

Examina el autor la extensión en que el Sr. Vives y Escudero hubo de practicar estudios e investigaciones especiales para documentarse, siendo «particularmente rico y variado» el capítulo de numismática.

«Lo mucho nuevo publicado en este libro—continúa—debe ser motivo para que Mueller y Heud, en sus *ordenes* de la numismática fenicio-cartaginesa, reabran sus escrituras sobre este ramo.»

«El estudio de numismática que el estudio del Sr. Vives es tan infalible con que selecciona lo característico, lo típico. También los artefactos de la orfebrería cartaginesa, algunos de los cuales están ejecutados en oro de 24 quilates, o sea en oro puro, se justifican en este libro abundantemente y no, como hasta aquí, con ideas preconcebidas.»

Enumera otros aciertos de la obra de nuestro difunto paisano y agrega:

«El mayor mérito de la obra española es, en nuestro entender, que su autor, si bien reconociendo los límites del arte manual cartaginés, ha penetrado en su ideario hasta lo más íntimo... y «la importancia del estudio trasciende de lo meramente arqueológico al dominio de la historia universal.»

Advertimos en este artículo la gratitud con que el profesor Gilardone repite varias veces que la arqueología y la historia universales son deudoras al Sr. Vives y Escudero de investigaciones originales, de ideas nuevas acerca de varios puntos interesantes. Concluye calificándole de sabio eminente y muy perito en ciencias arqueológicas.

Con placer recogemos estos conceptos tributados con toda imparcialidad a nuestro ilustre compatriota cuya labor científica, interrumpida por la muerte, será tanto más estimada cuanto más se ahonde en los estudios a que consagró su cultura y su talento.

L. LAPUENTE VANRELL.

RECORDS DE LA "MILI"

«De Mahó a San Lluís».

Menorca, guarde per mi un tressor de records maravellosos; clar que molts d'ells tenen relació en la meua curta vida militar ja que de no ésser aixís tampoc jo auria tingut ocasió de conèixer l'illa famosa.

Apart de l'aspecte típic dels seus edificis que deixant l'ornamentació i l'valor arquitectònic, són d'un estil senzill, la Menorca, l'encant d'una vida placida i tranquil·la.

Mahó, «La capital», no és una màquina expressió de riquesa artística ni arquitectònica, empro l'ambient. les costums del país i l'higiene de les cases li donen un encant de riquesa enviable que fa que sia per tots els turistes enlata i respectada.

«Qui no recorde amb delecta la vermell de les acerats donar un joia contrasta amb la blancor de les parets? Qui pot oblidar mai mas aquelles carones rosades que s' distingien desde aquell finestral en els tallers de moneders de plata? Qui, si no un inconscient pot negar que la Mahó, el dó de tots els privilegis de la naturalesa?»

Soviment, sols la bóveda palatina del Govern Militar, divagavam sobre aquest matex temu i sempre era el que sotscriu qui ponderava les excel·lencies del clima, quant un mall parient de carreteres, vaig observar qu'en lloch del mon il podia haver de millors i per demostrarho vaig triuinar que fins no sapigueu anar amb bicicleta m'atreviria anar a San Lluís. Al sentir aixó, un ordenança proposó anar ell a peu i jo ab màquina a veure qui dels dos hi arribaria primer y la posta fou pagar el gasto de tots en el primer establiment que troberian al entrar al poble. No cal dir que jo vaig acceptar la posta i al arribar l'hora sortirem del Govern, anarem a cercar la màquina i tot d'una ens traslladarem al portal de la carretera ab tots els ets i uts. Donarem la senyal de sortida, el viantem pedreste ja s'havia tret les espadenyes i en un moment corregué Jun. Kilmelre. L'inexpert ciclista havia caigut set vegades en aquella curta pujadeta de sortida y quant feu l'arribada a puosto els convidats ja celebraven l'èxit.

El retorn fou feliç pel novell ciclista; feu el viatge sencer, no tingué altra obstaclo mes qu'un i aquest lográ salvarlo mercés a la benevolencia del Tinent N., qui al donarse comte de lo poc que sabia d'anar amb bicicleta aquell soldat, fent lo distret, el dispensó del deure de saludarlo.

Desde aquell dia que'l que sotscriu sosté per arreu, del món que si d'un lloc al altre hi há mes ó menys distancia, depen del obstaclo qu'es trobi pel camí, ó dels medis de locomoció que emplei, empro que si va amb bicicleta s'exposa a no arribar mai a puosto.

Reus 1926.

G. NOUGUÉS.

PINOCHO
SEMÁNARIO INFANTIL

Publica 16 páginas de amenlectura para niños. CUENTOS, HISTORIETAS ILUSTRADAS, ENIGMAS, PROBLEMAS, PASATIEMPOS, etc., etc., etc.

Precio 0'40 pesetas.

Vendese en Mahón en la Librería de MANUEL SINTES ROTGER.—Plaza del Príncipe, 17

LA VELLA FILOSA

Jo l'he vista arraconada la filosa, preparada encara amb un fibc de III, y en lo fus una filada d'una gasca comensada d'una plèna d'un sigle que fil. Com eterna recordansa, tota plèna d'anoransa la filosa está a un recó. Aquell fus te una esperansa de que amb manco ó mes tardansa tornarán a filarhó. Sembla que espera la má qui 'el solia fer filá y aquella ma no es aquí; es cendra y no tornarà la ma qui allí 'l va deixá amb filada y fibc de III. Jo no ho sé qui l'ha pósada ab la tasca no acabada a eixa filosa a un recó; mes me sembla eixa filada una esperansa estroncada per un moment de doló: Jo no ho sé si ho era bella, si n'era mare ó donzella la qui filava aquell III; jo sols sé que una amor vella deixá la filosa aquella hont l'he vista aquest matí.

¡Oh amich, qui la sort teniu de conservar aqueix viu recort d'un dolis sentiment, no toqueu eixa filosa, que es d'una historia amorosa una página vivent. No la menqueu de son lloc: no l'hi lleveu aqueix lloc de lil qui 'e's vol podrí; ferian mala partida a una vella amor sena vida que no volla morir. No os pareix que aqueix recó te un poder d'evocació que cap altre lloc lindria, y que una mare amorosa besant aqueixa filosa hi plorave cada dia?

ANGEL RUIZ PABLO.

(«Poestes», Mahó, 1911.)

4 MENORCA BAJO EL MANDO DEL GOBERNADOR JOHNSTON

En 1752, después de haber sido la Isla agobiada con estos pesados gastos durante más de cuarenta años, se presentaron quejas por espacio de varios contra el Teniente Gobernador Anstruther, entonces comandante en jefe, por las muchas opresiones que afligian a los habitantes, los cuales obtuvieron algunas órdenes favorables de S. M. y Consejo que aportaron una alegría general a toda la Isla y por esta razón estuvo prohibido a los gobernadores tomar ninguna parte del impuesto procedente del estanco del aguardiente, lo que fué confirmado para su primer uso y propósito, con cuyas órdenes se libraron los menorquines de una enojosa prestación a las fuerzas militares.

Después de la necesaria resignación de Anstruther, fué nombrado gobernador el general Blackney, quien estuvo no poco disgustado de estas nuevas órdenes y se mostró muy severo con los menorquines; Melón, que sobrolaba los cargos de la administración, sintió los crueles efectos del descontento del gobernador: abogados, jueces y secretarios fueron suspendidos y de una vez privados de sus empleos y honores, de los cuales habían gozado muchos años en virtud de los reales permisos británicos, e llevó su resentimiento hasta enviar privadamente inexactas informaciones a la corte de Londres obteniendo con injustos pretextos una especie de instrucciones explicativas no convenientes a los privilegios de los menorquines puesto que eran en algún modo contrarias a las de 1752 y obtenidas sin ser antes oídos los naturales de Menorca. Tan pronto como estas órdenes clandestinas llegaron a conocimiento del pueblo, mandó éste dos diputados a Londres, cuya justa representación duró hasta 1756 y desgraciadamente no surtió el efecto deseado a causa de ser la Isla invadida y tomada por los franceses.

No permitiéndose a los naturales del país el uso de armas, no pudieron impedir el desembarco de las tropas francesas,

BIBLIOTECA DE «EL BIEN PÚBLICO»

RELACIÓN DEL DEPLORABLE ESTADO DE LA ISLA DE MENORCA Y DE LAS MUCHAS INJURIAS INFERIDAS A SUS HABITANTES BAJO EL MANDO DEL TENIENTE GOBERNADOR JOHNSTON

LONDRES, PUBLICADO EN EL AÑO 1766

TRADUCCIÓN DIRECTA DEL ORIGINAL EN OLÉS

FOR LA

SRTA. MARÍA ROSA LAPUENTE VANRELL Y PONS

MAHÓN
Establecimiento tipográfico de Manuel Sintes Rotger
Plaza del Príncipe, 17
1927

EL VOCALISME DE SINEU

PRELIMINARS

Des del primer moment som ben conscients de la nostra modesta aportació a l'aclariment i a la sistematització del tema que ens proposam: el vocalisme de Sineu¹ i les mutacions vocàliques.

El vocalisme, més que el consonantisme, és el definidor del caràcter d'una determinada modalitat de parlar. Ens agradaria indagar la raó per la qual els canvis hi han aparegut. Evidentment una sola causa no pot explicar les peculiaritats lingüístiques d'una parla que ha hagut de menester centenars d'anys per prendre fesomia pròpia; per això creim que és una conseqüència de la tendència interna de la llengua a l'evolució, lliure de condicionaments. Ja que no sempre les realitats històriques i les lingüístiques estan en relació de causa-efecte; és més fàcil constatar un fet que explicar-ne les causes que l'han produït.

Cercar a través dels fets històrics o sociològics l'explicació de la diferència de pronúncia entre uns pobles i els altres veïns: Sineu, Sant Joan, Lloret, és difícil; com també és arriscat fer precisions de l'etapa cronològica de diferenciació d'aquests parlars; però tanmateix ho intentarem, i amb aquesta finalitat examinarem documents² no literaris de l'Arxiu Municipal de Sineu i del Parroquial i també d'altres de biblioteques particulars per veure si reflecteixen a les seves grafies algun tret significatiu de la pronúncia sineuera ja des dels seus orígens. Les dificultats consisteixen a saber la cronologia dels canvis, i per quin motiu, partint d'un estat de llengua uniforme, es va iniciar la diversificació.

Intentarem analitzar la manera de parlar d'un poble del Pla de Mallorca forjada en un espai geogràfic amb vestigis de substrat pre-romà (deixalles de cultura talaiòtica);³ que fou romanitzat durant sis segles; que ha sofert

el domini dels àrabs i després ha vist néixer comunitats de mossàrabs; que fou reconquistat pel poble català l'any 1229 i repoblat per una mescladissa de gent; i que avui presenta un vocalisme diferent de la resta de Mallorca.

Davant aquesta complexitat de fets hi ha la postura de l'escèptic, o la de l'obstinat per esbrinar-ne les arrels. Fins ara, el fet ha estat estudiat sincrònicament —donant-ne unes pinzellades com a mostra de parlar diferencial dins el conjunt balear—. El nostre propòsit és aprofundir, esbrinar els orígens, l'antiguitat del fenomen i treure'n la justificació.

INTRODUCCIÓ

No podem dir que les vocals del parlar de Sineu siguin, a grans trets, distintes de les generals a Mallorca. Empram els sons fonamentals del sistema català⁴ tònic i àton: L'alfabet fonètic emprat és una adaptació al català del de la REVISTA DE FILOLOGIA ESPAÑOLA, II, 1915, pp. 374-376.

tònic			àton	
i		u	i	u
e		ø		
ɛ	ɛ̃	ɔ	(e)	ø
	a			ɛ̃

Veurem, en primer lloc, les solucions comunes⁵ de tractament de les vocals, a Sineu i a la resta de Mallorca; més endavant, farem paleses les diferències.

Exemples del vocalisme tònic, [a]: andorrà, central, alzarar, setmana; [ɛ]: gent, vent, pell, bé; [ɛ̃]: ferro, terra, preu, fel; [ɛ̃]: pes, cera, arena, fred; [i]: bocí, nodrir, polir, conill; [ø]: cuitor, món, molt, confon; [ɔ]: cor, bou, coure, bo; [u]: esdrúixol, joventut, comú, esdrúpol.

⁴ Creim convenient donar la transcripció dels signes per facilitar-ne la comprensió.

⁵ Cf. A. M.ª BADIA MARGARIT, *Gramàtica històrica catalana*, València, 1981, pp. 114-176.

A. GRIERA, "El dialecte Balearic", B. D. C. V. 1917, pp. 1-33.

F. DE B. MOLL, *Gramàtica històrica catalana*, Gredos, Madrid, 1952.

F. DE B. MOLL, "Vocals i semivocals", a BOLLETÍ DEL DICC. DE LA LLENGUA CATALANA, t. XV, N.º 6, 1933, pp. 97-105.

F. DE B. MOLL, El parlar de Mallorca, Barcino, Barcelona, 1980, pp. 55-65.

¹ Vegeu F. de B. MOLL, "Estudi fonètic i lexical del dialecte de Ciutadella", *Miscel. Filol. Alcover*, 1932, pp. 397-460. S. GILI GAYA, "Estudi fonètic del parlar de Lleida", *Miscel. Filol. Alcover*, 1932, pp. 241-255.

J. VENY, "Notes phonétiques sur le parler de Campos (Majorque)", *BOLETIM DE FILOLOGIA*, t. XX, Lisboa, 1962, pp. 323-340.

J. VENY, *Els parlars*, Dopesa, Barcelona, 1978.

J. A. GRIMALT, "El vocalisme de Felanitx", a MAYURQA, Núm. VIII, 1972, pp. 57-63.

² Més endavant vegeu la nota N.º 28.

³ Vegeu G. ROSSELLÓ BORDOY, *La cultura talaiòtica en Mallorca*, Palma de Mallorca, 1979.

J. MASCARÓ PASSARIUS, *Corpus de Toponímia*, T. IV, pp.

En el vocalisme àton abunden també solucions generals: [a], [e], passen generalment a [ɛ]: maror, farcir, venir, tenir; les vocals [i], [u], se mantenen: gènesi, òliba, burlar, cuinar; la [ɔ]: cobrar, plorar, forner. Hem vist amb els exemples com el vocalisme de Sineu quan no està condicionat per palatals coincideix amb les solucions del sistema vocàlic tònic i àton a Mallorca.

VOCALISME TÒNIC

Estudiam ara els trets diferencials que li donen personalitat pròpia. Són casos en què els dos subsistemes vocàlics queden modificats de la següent manera:

	tònic			àton	
i		u	i		u
	e ← e	o	e		o
	ɛ ←	ɔ		↖	
		a			ɛ

Si observam el present d'indicatiu del verb cantar:

grafia	pronúncia de Sineu
cant	kənt
cantes	kəntəs
canta	kəntə
cantam	kəntám
cantau	kəntáu
canten	kəntən

Hi trobam, en el vocalisme tònic inflexió: á → é perquè la consonant /K/, que a les Balears és pronunciada [kʲ] palatal,⁶ ha tramès la seva palatalització a la vocal següent. Les vocals a, e, inflexionen o no, tot depenent del sil·labeig. Quan la vocal és àtona, a les persones verbals 4, 5, també inflexiona: a → ɛ. Només aquestes dues vocals (A, E) formant sil·laba amb sons palatals són suficients per alterar el vocalisme. No és la tonicitat o atonicitat la causa de les inflexions; en tenim en els dos casos però en resulten dues varietats que estudiarem separatament.

⁶ Cf. P. BARNILS. L'articulació de la k i g mallorquines. "Butll. Dialect. Catal." pp. 73-79.

1. LA VOCAL A TÒNICA⁷

L'evolució d'un so pot dependre de la col·locació; en veurem exemples:

A) En posició inicial de paraula:

grafia	pronúncia de Sineu
gall	gél
llana	lénə
cap	kép
Jaume	zéumə
casa	kéze
gana	géné
llamp	lémp
canya	kéne

B) En posició medial:

vicari	vikéři
criada	kriédə
llargària	lɛrgéři
pregària	pregéři
venjança	venzénə
apotecari	potekéři
tocada	tokédə

C) En posició final:

espenyar	espené
llogar	logé
ballar	belé
pegar	pegé
despatxar	despesé
menjar	menzé
pitjar	pizé
banyar	bené

La vocal /a/ es deixa inflexionar en totes les posicions de la paraula.

2. Trobam un cas únic de /a/ pronunciada clara en contacte amb la palatal [kʲ]; hi ha un parell de mots que resulten homòfons: car (molt costós) [kʲé]; ca (mamífer) [kʲé]; ca (Contracció de casa) [kʲé]. En canvi la interjecció ca! [ká] no la palatalitza.

⁷ A. M. ALCOVER. Una mica de dialectologia catalana, "Bolletí del Diccionari de la llengua catalana", Palma, IV, 1908, p. 211.

A. GRIERA. Dialectologia catalana, Barcelona, 1949.

A. GRIERA. El català oriental, "Boll. Dial. Cat." VIII, 1920, pp. 1-34.

3. Si la [a] forma grup amb la [i], com que és palatal, la inflexiona i la pronunciám[é]:

esglaiat	ɛsglɛ́ɛ́t
boià	bɔ́ɛ́
Gayà	gɛ́ɛ́
Deià	dɛ́ɛ́
Macià	mɛ́sɛ́ɛ́
Julia	ʒɔ́lɛ́ɛ́
Sebastià	sɛ́bɛ́sɛ́ɛ́tɛ́ɛ́
Damià	dɛ́miɛ́ɛ́

4. Aquest fenomen es produeix també en casos de diftong sintàctic.

En trobam constància a una cançó popular recollida a Sineu.⁸

Tu que sense fil debanes,
quin cabdell pots aplegar! [ɛpɛ́lɛ́gɛ́ɛ́]
Quin poble és Biniamar,
que en dia que mort hi ha [ɛɛ́]
no senten tocar campanes!

5. Sempre que la vocal /a/ forma hiatus amb /e/, la pronunciació depèn de la col·locació; en posició ea > ɛɛ́:

teatre	tɛ́ɛ́trɛ́
beases	bɛ́ɛ́sɛ́s
beata	bɛ́ɛ́tɛ́
Real	rɛ́ɛ́l
Balear	bɛ́lɛ́ɛ́
crear	krɛ́ɛ́
moneato ('moniato')	mɔ́nɛ́ɛ́tɔ́

la[e] fa que [a] → [é] perquè és palatal.

6. De fet, a la parla es produeixen hiatus que no es donen en l'escriptura, per la iodització d'una palatal; vegem la -ll-:

badallar	bɛ́dɛ́ɛ́ll
Abellar	ɛ́bɛ́ɛ́ll
endollar	ɛ́ndɔ́ɛ́ll
tallar	tɛ́ɛ́ll
tallada	tɛ́ɛ́dɛ́ll

7. Els grups de iot, com és sabut, produeixen alteracions en les vocals, les inflexionen; i així la á > ɛ́; é > ɛ́. Es perden dos graus d'obertura:

PODIARE.	>	pujar	puʒɛ́
BASSIARE	>	baixar	bɛ́sɛ́
AMBACTIATA	>	ambaixada	ɛ́mbɛ́sɛ́dɛ́
OCULUS+ATUS	>	ullada	uɛ́dɛ́
CAPSA	>	caixa	kɛ́sɛ́

Normalment, sempre que hi ha presència de grups consonàntics de iot, hi ha inflexió vocàlica.

8. És un fet històric ben conegut que Sineu, juntament amb Lloret i Sant Joan formaren una mateixa comunitat fins a la data de segregació (Sant Joan al 1889, Lloret al 1922); aquestes tres poblacions tenien una història compartida. En Canvi, els seus parlars són diferents. Les raons poden haver estat moltes i els factors, d'ordre diversos. Ho passarem per alt, perquè creim que avançar hipòtesis no seria de gran utilitat. Hem dit que els resultats de la parla actual d'un i altre poble són diferents; no obstant això, el fenomen que s'hi observa segueix la mateixa tendència de palatalització. A Sant Joan i a Lloret, Palatal + á > iá: casa > [kɛ́ʒɛ́]; gana > [gɛ́nɛ́].

Si lligam una i altra solució fonètica en resulta una línia evolutiva coherent: Palatal + á > iá > ié > ɛ́; la pronúncia dels nostres veïns ajuda a comprendre la nostra. A Sant Joan i a Lloret el procés de palatalització s'ha detingut abans que a Sineu.

9. A la parla de Sant Joan, no a la de Lloret, la vocal /a/ formant síl·laba amb qualsevol consonant, adquireix un matís palatal [á] que no té a Lloret: fam, [fám]; cansat, [kɛ́nsát]; Joan, [ʒuán]; descansar, [deskɛ́nsá]; mà, [má]; fa, [fá].

I. LA VOCAL E TÒNICA, en les tres variants de tancada, oberta i neutra, sempre que no hi intervenen sons palatals, segueix, a Sineu, les regles generals: vent, [vént]; mel, [mél]; creure, [kréurɛ́]. Com és sabut, el manteniment de la vocal mixta, procedent de: Ē, Ī del llatí clàssic, convertides en /e/ tancada en llatí vulgar, és considerat una mostra d'arcaisme de la parla balear. Pel que fa a aquest tret concret, el sineuer és arcaïtzant també, no és cap excepció:

VIRGA	>	verga	vérge
TEGULA	>	teula	téulɛ́

2. Quan aquesta vocal neutra està en posició idònia (formant síl·laba amb palatal), és pronunciada tancada: é > ɛ́; en veurem exemples; A) A principi de paraula, al pretèrit imperfecte del verb caure.

grafia	pronúncia de Sineu
queia	kɛ́ɛ́
queies	kɛ́ɛ́s
queia	kɛ́ɛ́
quèiem	kɛ́ɛ́m
quèieu	kɛ́ɛ́u
queien	kɛ́ɛ́n

Hi ha acumulació de dos fenòmens: 1) La primera vocal esdevé tancada per formar síl·laba amb [k]; 2) la segona vocal precedida de /i/ també altera la pronúncia; ho veurem al vocalisme àton.

B) A interior de paraula:

botelleta	botɛ́lɛ́tɛ́
senalleta	sɛ́nɛ́lɛ́tɛ́

⁸ P. R. GINARD. *Cançoner popular de Mallorca*, t. III, cançó N.º 328, p. 51.

⁹ Per influència del castellà, la ll queda despalatalitzada.

jaqueta	ʒəkɛtɛ
miqueta	miɣɛtɛ
flaquesa	flaɣɛzɛ
vellesa	veɫɛzɛ

C) A final de paraula, en els diminutius i derivats de mots acabats en palatals, en afegir al seu radical el sufix -et, pronunciam tancada la /e/:

foquet	foɣɛt
groguet	groɣɛt
riquet	riɣɛt
ventallet	ventɔɣɛt
rogenc	roʒɛnk
moixet	moʃɛt

3. La [ɛ] tònica formant hiatus: EA tanca la següent [a] un grau i en resulta una primera [e] i una segona [e] igualment amb un grup: EIA, la i desapareix:

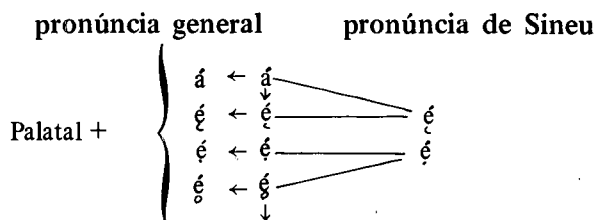
Guinea	ɡinɛɛ
judea	ʒudɛɛ
ximeneia	ʃimɛnɛɛ
moneia	monɛɛ

4. Si, a la inversa, l'ordre de les dues vocals en hiatus és: ae, o els grups: AIE, EIE, la pronúncia coincideix amb la major part de Mallorca:

fefaent	fɛfɛɛnt
atraient	ɛtrɛɛnt
plaent	plɛɛnt
moneier	monɛɛɛ

5. A Sant Joan, però no a Lloret, la [ɛ] tònica té tendència a ésser pronunciada tancada: cel, [sɛɫ]; Pepa [pɛpɛ]; terra [tɛrɛ].

6. Tenim que, de PALATAL+VOCAL ANTERIOR, en resulten dues neutralitzacions; hi ha reducció de quatre sons a dos; els dos més oberts es perden, i el seu lloc és ocupat pels més tancats:

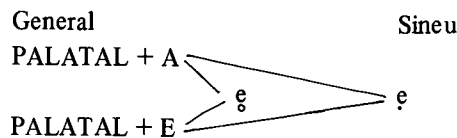

Com a resultat de les mutacions causades pels sons palatals, tenim un vocalisme tònic en el qual [ɛ], [ɛ] són més freqüents que la [a], i que la vocal neutra.

VOCALISME ÀTON

La [a] i la [e] neutralitzen, en posició àtona, en el so de vocal neutra, en els dialectes orientals en general. Però

hi ha excepcions, i Sineu n'és una perquè quan formen síl·laba amb palatal evolucionen cap a [ɛ]:

Vegem-ne algun exemple en el condicional del verb cantar:

grafia	pronúncia de Sineu
cantaria	ɣɛntɛriɛ
cantaries	ɣɛntɛriɛs
cantaria	ɣɛntɛriɛ
cantaríem	ɣɛntɛriɛm
cantaríeu	ɣɛntɛriɛu
cantarien	ɣɛntɛriɛn

Quant al tractament de les vocals /a/, /e/ àtones, no hi observam cap diferència entre les pretòniques i les postòniques; són inflexionades igualment.

1. Són nombroses les situacions del discurs en què una de les dues vocals anteriors dona suport sil·làbic a una palatal; PALATAL + [ɛ] en les tres posicions de la paraula; A) Inicial:

caminar	ɣɛminá
Catalina	ɣɛtelínɛ
gallina	ɣɛlínɛ
cantador	ɣɛntɛdó
carreter	ɣɛrɛtɛ

B) A interior de paraula:

agafar	ɛɣɛfá
acabar	ɛɣɛbá
tallador	tɛɣdó
ballador	bɛɣdó
encaixonar	ɛnɣɛʃoná

C) En posició final de paraula:

canya	ɣɛɲɛ
manya	mánɛ
tia	tíɛ
Maria	mɛrɛíɛ
rica	ríɣɛ

2. En el cas de trobar-se a final de paraula la /a/ precedida de /i/, si és una pronúncia ràpida, pot perdre's com en general, i, si no es perd, inflexiona com a l'interior de paraula:

penitència	penitɛnsi	penitɛnsiɛ
ciència	siɛnsi	siɛnsiɛ
resistència	rɛzistɛnsi	rɛzistɛnsiɛ
sentència	sɛntɛnsi	sɛntɛnsiɛ
clemència	klɛmɛnsi	klɛmɛnsiɛ

3. La /i/ seguida de a, es perd a la parla, però abans actua tancant la vocal següent:

joia	žǝ
Margoia (malnom)	mǝrgǝ
joieria	žǝerǝ
xiroia	šǝrǝ
toia	tǝ
treia	trǝ

4. A totes les posicions de la paraula, PALATAL + [ǝ] > [ǝ̃];

A) Ocupant la posició inicial:

xerradissa	šǝrǝdǝsǝ
lletania	lǝtǝnǝ
gemegar	žǝmǝgǝ
xeringa	šǝrǝngǝ
Jerònia	žǝrǝnǝ
Jesús	žǝzǝs

B) En posició medial:

fluixedat	flušǝdǝt
poquedat	poǝkǝdǝt
moneieria	mǝnǝerǝ

C) Al final de la paraula:

canonge	kanǝnǝžǝ
olles	ǝlǝs
vinyes	vinǝs
fetge	fǝžǝ

5. Si forma hiatus, essent àtones, la /e/ accentua la seva palatalitat contagiant la vocal següent, i el resultat és, [ǝ̃]:

beateta	bǝetǝtǝ
teatral	tǝetǝrǝl
beatitud	bǝetǝtǝtǝd
teatí	tǝetǝtǝ
creador	krǝdǝr

6. En col·locació inversa, és a dir, AE, la posició ja no és la idònia per inflexionar-se la /a/, i coincideix amb les solucions generals: aeroport, aerostat, aeronàutic.

7. Per exemplificar el fenomen de la neutralització especial de a, e, en e tancada, acudim a la cançonística popular; algunes cançons cantades per un mallorquí —no sineuer—, rimaran en [ǝ], en canvi, a Sineu, ho faran en e tancada:

Tenc vi dins una taronja¹⁰ [tǝrǝnǝžǝ]
per dar beure a mes amors;
si t'alcanç, clavell hermós,
puc dir que som més ditxós
que si fos rei o canonge. [kanǝnǝžǝ]

Ca teva aniria¹¹ [ǝnǝrǝ] a festetjar-te
si tu em prometies [prǝmǝtǝjǝs] no enganar-mè.

Ara és hora, que són fresques,¹² [frǝšǝkǝs] que else treuen de la mar.
Mon marit és a pescar;
per ventura encara pesca. [pǝšǝkǝ]

Estimat, jo us vénc a dir¹³ sa setmana si és molt llarga: [lǝrgǝ] hem de començar un marge [mǝržǝ] i vós hi heu de venir.

Catalina, ja t'ho deia¹⁴ [dǝjǝ] que venguesses a colgar, i estimares més anar dins s'aprés de ses euveies. [ǝuvǝjǝs]

Enmig de mar hi ha una penya¹⁵ [pǝnjǝ] i damunt una floreta
Per què m'ho vares prometre si no m'ho havies d'atènyer? [ǝtǝnjǝ]

La vocal e es converteix en protagonista; totes les neutralitzacions i palatalitzacions tenen per resultat el predomini d'aquesta vocal damunt les altres, a les quals ha usurpat el lloc.

8. En els grups de iod seguits de vocal /e/, els mots formats amb el sufix -TICU¹⁶ (C > g > g > ↓) origina DY > ddj > diž > ž̃.¹⁷

FORMATICU	formatge	[formǝžǝ]
HERETICU	heretge	[ǝrǝžǝ]

Així explicaríem com la e àtona, que a Mallorca, en general, es pronuncia neutra, soni, a Sineu /e/ tancada. Si empram la terminologia de R. Menéndez Pidal, el cas del vocalisme de Sineu és d'inflexió vocàlica per contacte amb iod. La vocal /a/ extremadament oberta i la iod, —element que tanca o palatalitza o produeix els dos efectes paral·lelament—, s'assimilen en /e/ tancada:¹⁸

FOLIA	[fǝjǝ]
CILIA	[šǝjǝ]
PALEA	[pǝjǝ]
REGULA	[rǝjǝ]

¹¹ Op. cit. t. II, cançó N.º 22, p. 302.

¹² Op. cit. t. II, cançó N.º 26, p. 4.

¹³ Op. cit. t. II, cançó 613, p. 185.

¹⁴ Op. cit. t. II, cançó N.º 474, p. 463.

¹⁵ Op. cit. t. II, cançó N.º 555, p. 378.

¹⁶ Cf. BADIA, Gr. hist. cat. p. 128.

¹⁷ BADIA, op. cit., p. 217.

¹⁸ R. MENENDEZ PIDAL, Manual de Gramàtica històrica espanyola, Ed. Espasa-Calpe, 14ª ed., Madrid, 1973, pp. 44 ss.

APICULA	[bɛ̃ɛ]
AURICULA	[ɔrɛ̃ɛ]
VINEA	[vɪ̃ɛ]
CUNEA	[kũ̃ɛ]
LIGNA	[l̃ɛ̃ɛ]

En el nostre cas, la freqüent aparició de la e és captada instantàniament per l'oïda externa i això fa que diguin que "Sineu és el poble de la e", incloent aquí la e tancada i l'oberta. Si un sineuer pronuncia intencionadament: "Dins cap cap cap lo que cap dins aquest cap", díns kɛ̃p kɛ̃p kɛ̃p lɔ̃ kɛ̃ kɛ̃p díns ɣkɛ̃st kɛ̃p; aquesta expressió provoca automàticament l'esglai i les rialles de l'oient no sineuer, rialla que no sempre és acollida amb bon humor per part de l'emissor, molt gelós i orgullós del seu parlar. Però també hi ha uns altres sineuers —entre els més jovenets— que quan surten del poble s'avergonyeixen del seu parlar perquè els identifica de seguida, i masteguen Ja /c/ de tal manera que emeten un so indefinit que no és e tancada ni neutra, la qual cosa també provoca les rialles dels sineuers que han viscut sempre al poble, i quan l'escolten diuen: "ja quiequietja", [kɛ̃kɛ̃zɛ̃]. El fenomen es va donar molt sovint els anys de l'èxode de la gent del poble a Ciutat, quan, els fills que anaven a l'escola ciutadana, tornaven a Sineu i no pronunciaven —ni pronunciaven— la e tan clara. Aquest fet indica que consideren poc elegant o rústega la pronúncia del seu poble.

El professor Moll¹⁹ fa referència a un fenomen semblant, al poble de Felanitx: "Si el dialecte de Felanitx hagués continuat l'evolució del seu sistema vocàlic, hauria arribat probablement a constituir, en aquest punt, un illot dialectal... Allò que l'ha salvat en el seu camí evolutiu ha estat que aquest procés s'ha desenvolupat tardanament, a l'època actual d'intensificació de les comunicacions: el contacte diari dels felanitxers amb les altres viles i sobretot amb la capital, on l'estranya pronúncia no podia fer altra cosa que provocar somriures i bromes, ha frenat l'evolució de la tendència dialectal, principalment entre la gent més culta i viatgera. Crec que l'avanç cap a una diferenciació major ha quedat definitivament paralitzat".

¿Podem, doncs, pensar que també a Sineu, l'evolució de les vocals, per aquesta actitud dels parlants, ha acabat d'avançar?

CONSONANTISME²⁰

1. A molts pobles, les consonants velars k, g,²¹ quan van seguides de vocal anterior observen una realització

¹⁹ F. DE B. MOLL. "Estàtica i dinàmica del català a Mallorca", a Materials de divulgació filològica, Universitat de Palma de Mallorca, 1983, p. 23.

²⁰ El sistema vocàlic és el que caracteritza principalment les diferències entre els parlars dels pobles. El consonantisme no ofereix cap criteri distintiu. El nostre estudi es reduirà a recollir qualque nota dispersa.

palatal: [k̃], [g̃]; a Sineu, també provoquen alteracions en les vocals amb les quals estan en contacte: [ɛ̃ɣɛ̃rát], [grɔ̃gɛ̃nk], [ɣnkɛ̃rɛ̃], [k̃ɛ̃zi]. Prèviament haurien passat per la fase: [ɛ̃ɣiɛ̃rát], [k̃iázi], amb caiguda posterior de la /i/.

Com a hipòtesi ens adherim al que fa observar el professor Veny²² "És interessant de constatar que aquest mateix —o semblant— procés palatalitzant va tenir lloc, en circumstàncies diverses, a l'etapa preliterària del francès: si avui tenim en aquesta llengua CHER, CAR, és perquè el llatí CARU es va pronunciar, segles enrera [k̃jaru]".

De manera similar el sineuer, que està dins la mateixa tendència, podria haver passat per aquesta solució: [k̃ia], i després per assimilació entre i-a, hauria donat el resultat de /e/ oberta, que suposa un grau de tancament de la /a/ per acostar-se a la /i/: CARU > kiar > kier kɛ̃r.

Fent al·lusió al mateix fenomen, en el cas del vocalisme de Felanitx, Moll²³ afirma que el fet es donaria: "Per la tendència a disminuir la distància entre la llengua i el paladar". Aquesta explicació confirma la llei del mínim esforç articulatori; ens pareix satisfactòria.

Per poder comparar els resultats de les palatalitzacions a altres pobles del Pla, preparam unes enquestes amb paraules seleccionades, (síllabes de palatal seguida de vocal anterior), i comprovam que, a Inca, les vocals no modifiquen la seva pronúncia, fan cas omís de les palatals: [kázɛ], [kɛ̃mí]. En canvi Lloret i Sant Joan juntament amb Sineu formen una zona de vocalisme alterat per palatals, tot i que els resultats no siguin els mateixos. A Sant Joan i a Lloret es troben a la fase: [k̃iá], [k̃ig], [ɣiábi], [lɛ̃túɣig]. Aquestes solucions són el pas anterior indispensable per arribar a l'actual pronúncia sineuera.

2. La consonant —LL—, procedent dels grups: G'L, T'L, C'L, LY, quan es troba en posició intervocàlica, desapareix de la pronúncia, després d'haver causat les alteracions vocàliques pertinents: ACUCULA, [gúɛ]; VERMICULA [vɛ̃rmẽɛ]; OVICULA, [ɣuṽɛ̃ɛ]; VETULA, [vɛ̃ɛ].

3. La palatal —LL, en posició final de paraula, unes vegades neutralitza en [i], altres es manté. A) Es manté en la pronúncia amb el so [j] quan procedeix de —ll— llatina; A+LL: BALLARE > ball [báj]; CALLU > call [kɛ̃j]; E+LL: CAPITELLU > cabdell [kɛ̃ddɛ̃j]; CAPELLU > capell [kɛ̃pɛ̃j]; I+LL:²⁴ SINGELLU > senzill [sgnzíj]; RELISARE > relliscar, per metàtesi, > resquitllar, resquill [rɛ̃gsk̃íj]; O+LL: PULLU > poll [pój]; COLLU > coll [kój]; U+LL: RECOLLIGERE > recull [rɛ̃kuj] LLULLUS > llull [lúj]. Obtenim el mateix resultat

²¹ BARNILS. Loc. cit. p. 73; MOLL. Els parlars baleàrics, p. 133.

²² J. VENY. Els parlars, p. 60.

²³ MOLL. "Estàtica i dinàmica del català a Mallorca", Loc. cit., p. 22.

²⁴ Quan es tracta de la vocal /i/, es manté el so [j] derivat de C'L a PERICULU, [períj]; però es perd a CUNICULU [kɔníf].

en totes les vocals: la -ll llatina quan queda en final de paraula manté el so [j].

B) Si procedeix d'altres grups, fora de -LL- (C'L, G'L, LY) passa a la pronúncia amb el so [j]:

BATACULARE > badallar, badall [bəðáj]

TREPALIARE > treballar, treball [trəbáj]

VENTRICULU > ventrell [vəntɾéj]

ROBICULU > rovell [rəvɛj]

CUNICULU > conill [kəni]

FENUCULU > fonoll [fənoj]

GENUCULU > genoll [ʒənoj]

FOLIU > full [fúj]

OCULU > ull [új]

Ens hem detingut en un aspecte de les palatals a final de paraula com a tret de fonètica general, i aquest comportament que adduïm sembla que no té res de particular en el sineuer; però sí, perquè, quan formem derivats de les paraules abans esmentades, veurem que les que provenen de la -LL- llatina, mantenen el so [j] mentre modifica la vocal:

CAPPELLU > capellet [kəpɛlét]

En canvi, quan és un dels altres grups de iot: C'L, G'L, LY, el so palatal es perd però també inflexiona la vocal següent: ullet, [uɛt]; fregallet, [frɛgɛt]; ventallet, [vəntɛt].

4. La consonant anti-hiàtica:²⁵ és freqüent l'aparició de la fricativa palatal [y] entre dues vocals en hiatus generalment la /a/ i la /e/. Les grafies antigues en són testimoni: Rejal, [rɛjál]. Explicaríem aquesta inflexió pel fet d'haver-hi hagut l'element palatal. Malgrat que actualment hagi desaparegut de l'escriptura, el seu efecte ha perdurat, i de vegades, encara hi és: queia [kɛjəm]; dèiem [dɛjəm]; veia [vɛj].

ANTIGUITAT DEL FET

Pel caràcter d'assaig d'aquest treball, no pretenem arribar a conclusions definitives, únicament volem apuntar explicacions possibles exclusivament en aquells casos concrets en què l'escriptura pot transparentar la pronúncia, de les mutacions de les vocals anteriors.

Moltes dificultats ens ofereix l'intent de fixar límits cronològics al fenomen del vocalisme. L'estudi dels documents ens serveix només per acostar-nos-hi una mica més. Fins i tot si creguéssim, com s'ha dit altres vegades²⁶ que les diferents pronúncies dels pobles són un fet molt tardà, sempre s'hi escau fer la pregunta de quan varen començar a manifestar-se en els textos dels segles anteriors, aquestes diferències. Les variants fonètiques dels sons es noten a la parla, i no s'haurien de reflectir a la grafia, si aquesta fos sempre correcta; però quan s'analitzen els fets concrets,

no les teories, es pot comprovar que hi ha irregularitats, errades, ben comprensibles si tenim en compte que, per una part, la manca d'una normativa, i per l'altra, el seu desconeixement en algunes circumstàncies, les expliquen.

No tots els escrivans tenien la mateixa preparació, i d'això en donen prova els distints tipus de lletra i el nombre d'errors d'un i altre.

La primera documentació de l'Arxiu històric municipal és del 1315, però, pel mal estat actual del paper, entre 1315 i 1450 és difícil poder-la llegir. Per tenir més seguretat en la seva interpretació començam per les seccions de: Cúria Reial, Talles i Clavaria, a partir de la segona meitat del segle XV.

Els documents consultats són els següents; A) manuscrits:

- Llibres de comptes.
- Inventaris de béns.
- Correspondència.
- Llibres de sentències.
- Contractes d'arrendaments.
- Una glosa anònima.
- Poemes d'un sineuer.
- Factures.
- Llibretes de notes personals.
- Diari del metge Francesc M. Servera.²⁷

B) impresos:

-Premsa local; periòdics: "SINIUM", "SA DEFENSA", "MESTRE TOMEU CIRI".²⁸

-Mapes.

-Glosat d'En Francesc Alomar, corredor sineuer.

De l'anàlisi dels documents hem deduït: A) Quant al vocaliste tònic, ²⁹ la vocal a apareix transcrita per la e; per ordre cronològic en veurem uns exemples:

1606: QUEL, apareix a continuació del nom i llinatges, el malnom: Martí Venrell, quel, la grafia correcta "cal", a la pronúncia de Sineu [kɛl], "llibre d'encarregaments".

1615: GELL, malnom de Sineu, grafia correcta "gall", [gɛl] al "Llibre de Talles".

1691: JEUME, del nom de persona "Jaume" en trobam les següents variants: Jaume, Jauma, Jeume, Jeuma; al "Llibre de Baptismes".

1693: XENXIS, el cognom "Sanxis", variants Xanxis, Xenxis, actual malnom [ʃɛnʃis], al "Llibre d'estims".

1693: SON QUEL topònim local, pensam que la grafia que li correspon és "Son Cal", [sɔn kɛl], "Llibre d'encarregaments".

²⁷ F. Marià Servera, escriptor i metge, exercí la medicina al seu poble natal, Sineu, i escriví un diari; nat el 1827.

²⁸ "SINIUM", periòdic satíric bilingüe, 1905-1911; "MESTRE TOMEU CIRI", 1909-1910; "SA DEFENSA" 1910.

²⁹ Cf. VENY, *Els parlars*, op. cit., p. 24.

²⁵ Vegeu BADIA. Gram. hist. cat. loc. cit., p. 260.

²⁶ MOLL. El parlar de Mallorca, op. cit., p. 56.

Fig. núm. 1. Reproducció de la primera plana del "SINIUM".

- 1723: SEBASTIE, DEMIE per representà els noms "Sebastià", "Damià", fon. de Sineu [sɛβɛstiɛ]; [dɛmiɛ]. "Llibre de Baptismes".
- 1743: SON REYEL, REJEL, variants: Rajal, Rayal, Reyal, Rajel, Rejal. Correspon al topònim "Son Real" i al cognom "Real", fon. [rɛɟɛ]. "Llibre de Talles comunes".
- 1808: HA PAGUET, "ha pagat", fon: [pəɟɛt], del "Llibre d'albarans i Cens del Benefici".
- 1831: REBAXEDA LA CONTRIBUCIO, "rebaixada". [rɛβɛʃɛdɛ], del "Cens del Convent i Monges de Sineu".
- 1834: GUENXO, malnom "ganxo", fon. [gɛnʃo] "Llibre de comptes del metge Servera".
- 1841: JEY, malnom per "jai", [ʒɛi] del "Diari metge Servera". (DS)
- 1841: SON QUEL JEUMET, topònim local per "Son Cal Jaumet", fonètica: [sɔn kɛl ʒɛumɛt]; de (DS).
- 1843: REBAXET, per "rebaixat", fonètica [rɛβɛʃɛt], "Llibre de la Confraria de Pobres de Sineu".
- 1859: CAN QUEINES, topònim local per "Can Caines", fon: [kɛiɲɛs]; (DS).
- 1910: DIERI per "diari", fon: [diɛri] pres d'una "cançó anònima de caire satíric".

Fig. núm. 2. Reproducció del periòdic "MESTRE TOMEU CIRI".

- 1910: RIELLA, per "rialla" fon: [riɛɟɛ], de "SA DEFENSA", núm. 2.
 - 1920: CHEDE, per "xada", fon: [ʃɛdɛ]; factura del "llibre de comptes d'un fuster de Sineu de nom Joan Gelabert".
 - 1925: PECHEDÉS, per "petjades" fon: [pɛʃɛdɛs] de "Poemes d'un sineuer".³⁰
- Hem fet aquesta selecció de topònims, noms propis de persona, cognoms i malnoms, en major part, en primer lloc perquè es troben fàcilment i, en segon lloc, perquè cada un d'ells es pot veure repetit amb freqüència.³¹ Dels exemples analitzats deduïm que la tendència de la A > E comença el segle XVII i es va generalitzant el XVIII, (perquè els exemples d'aquest segle són més abundants que els de l'anterior). Pensam, no en tenim seguretat absoluta però sí un centenar de testimonis gràfics que ens
- ³⁰ A partir del segle XVIII, pel fet de posar-se en execució el Decret de Nova Planta la castellanització afecta més a l'esfera administrativa, i per tal motiu se'ns fa necessària la recerca de manuscrits de propietats particulars.
- ³¹ La grafia JEUME, al "Llibre de Baptismes" de 1723, hi està repetida 29 vegades.

28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Fig. núm. 3. Reproducció de Fragments del "Llibre de Baptismes" del 1724.

en donen fiabilitat, que aquest fenomen fonètic es va consolidar a les darreries del segle XVII i començament del XVIII.

B) Quant al vocalisme àton³² el fet que a les Illes Balears A i E àtones es pronuncien [e] fa que els escrivans fluctuïn en la seva escriptura, i els escrivans de Sineu, no eren cap excepció. Davant el dubte, unes vegades l'escrivien amb la lletra E, i altres amb la A. Exemples de confusions n'hi ha ja al primer document que hem pogut llegir, del 1451: "ville", "talle", "mitge", "Marie". Però tenint en compte que aquestes confusions no són exclusives de Sineu, posarem esment especialment a la situació concreta en què la A formant síl·laba amb palatal sigui escrita E ja que aquesta és la qüestió medul·lar del vocalisme àton sineuer. Veurem la trajectòria de les grafies d'aquelles paraules que es repeteixen més sovint, (a totes hi trobam la vocal A transcrita E), i no és freqüent el cas invers.³³ Pertanyen a etapes diferents: des de la segona meitat del segle XV fins el dia d'avui; a la pronúncia actual de Sineu, totes presenten /e/ tancada; per ordre cronològic són les següents:

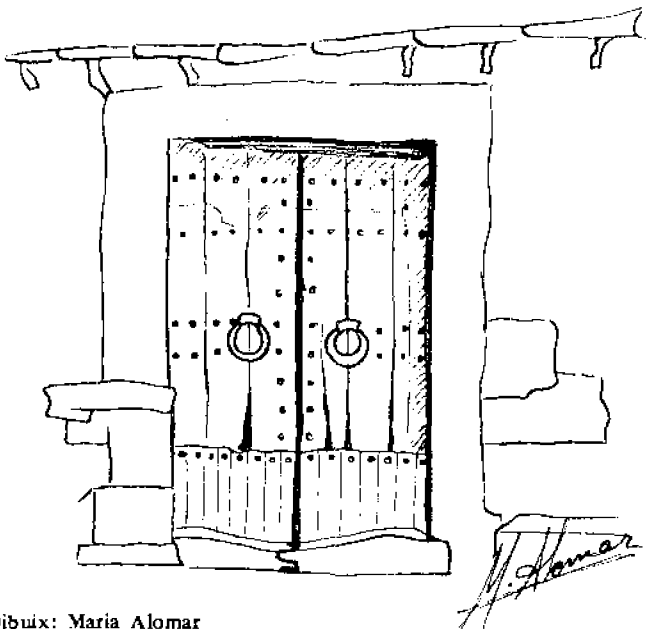
Segle XV: "Die, sie, age, vage, mitge, palle, mie".

Segle XVI: "tanque, barraque, roque, velle, vaque, Garcia, vulle, pague, vinye, aquelle, fälle."

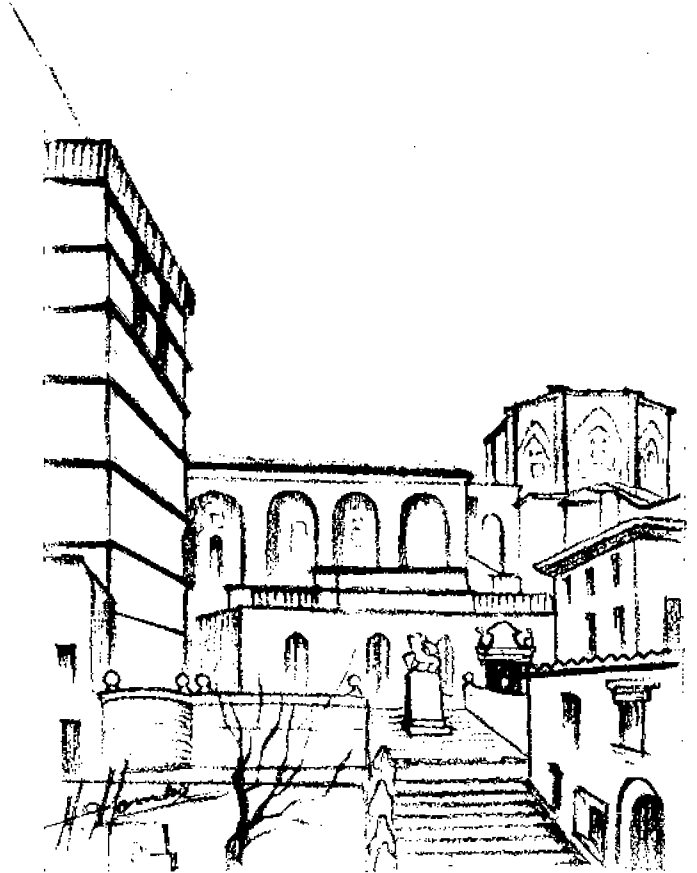
Segle XVII: "morelle, franque, atorgue, garrigue, vaigue, negocie, petesque, entregue".

Segle XVIII: "Corretge, llogue, alouement, tingue, quantitat, tclaye, peleye, fille, fabrique, rabaxe, volie, llevar, Lledó, marranxe, grogue, xuic."

Segle XIX: "quellades, perexie, moquedó, elle, aquebava, enquernada, sigue, pugue, osque, creie, música, llargue, cañe, capulle, senaye, totje,

Dibuix: Maria Alomar

Dibuix: Maria Alomar

esqueleta, coque, figue, Busquereta, piquerol, Marguclida, Bergue".³⁴

Segle XX: "alegrie, matexe, cngrexe, tie, vergoñe, avie,³⁵ volie, guevelle, duye, llestimera, mique, roque, política, enjegue, busque, lletnada, altxe, lletge, lledrava, cnveje, güie, atxe, agònique, dirigie, Afrique, ferie, injusticie, taque, medalle, ree, patrie".³⁶

El considerable predomini de la grafia E sobre la A, constantment, des dels primers documents analitzats (s. XV) fins als del segle actual, és un indicati clar que la inflexió de què parlam es dona almanco des del segle XV.

³² Cf. VENY. Els parlars, p. 27.

³³ No donam la llista exhaustiva de paraules perquè no ho creim necessari.

³⁴ Trets del Diari del metge F. Marià Servera.

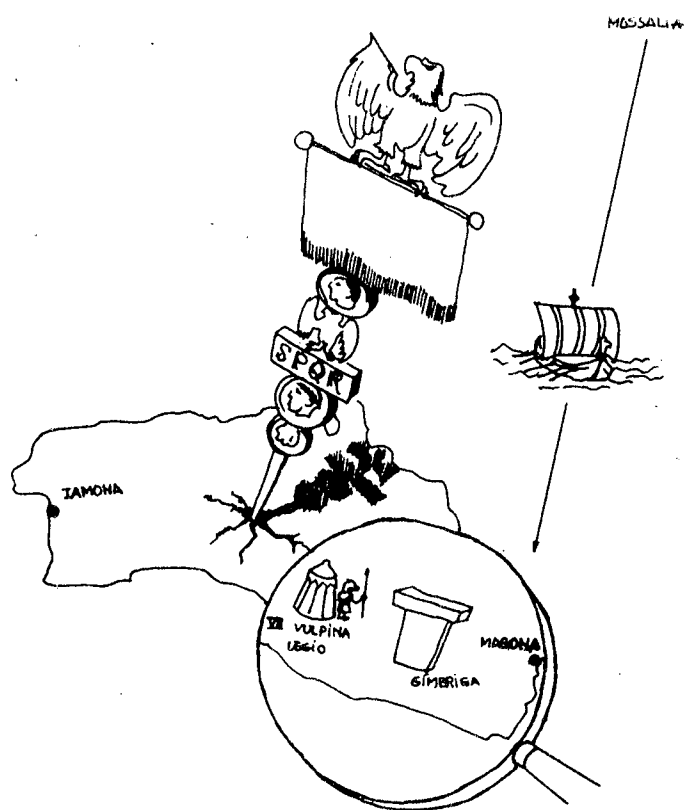
³⁵ Els exemples són presos de la premsa local, d'una glosa anònima de 1910, de factures, de glosats, de cançons i poemes inèdits.

³⁶ Com a dada d'estadística, direm que de l'anàlisi gràfica del SINIUM se'n desprèn una proporció de 5 errors a cada plana. 45

EL DRUÏDA A MENORCA

Apunts d'una Colònia Escolar entorn del còmic Asterix

per TOMEU LLINÀS FERRÀ

Aquest estiu, ha tingut lloc per primera volta a Menorca, una de les Colònies Escolars que el Ministeri d'Educació i Ciència organitza a les nostres Illes.

Feia tres anys, que l'equip que organitzàrem les de Selva, des de 1976 a 1979, ens havíem allunyat d'aquesta tasca. Però la possibilitat de fer una experiència nova i més a l'illa germana, ens il·lusionà.

L'Inspector Ponent de Centres de Vacances, Joan Martorell, va parlar-me de Biniparratx i de les instal·lacions que el Govern Autonòmic hi té ubicades, molt prop de la coneguda Binibeca. Així con les possibilitats que teníem per dur-hi a terme una nova colònia.

Analitzàrem conjuntament el terreny, les instal·lacions i les condicions, per després, amb l'equip, veient el plànol i les diapositives fetes en el viatge de contacte, constatar que efectivament eren adients.

Al Pla de Mallorca, asseguts a l'entorn d'una taula de pedra, davall un llampúgol bord, un dia del mes d'abril, els sis membres de l'equip inicial, posàrem en marxa la programació. Volíem que fos una acampada viva i plena d'il·lusions totes les hores del dia.

Teníem clar, per les nostres experiències anteriors, que un centre d'interés era el mètode a seguir, però havíem de trobar la idea bàsica. Parlàrem molt de temps, fins que, sense saber com, sorgí la idea de partir d'un còmic.

Fer un Asterix viu fou la proposta per tots acceptada, que desenvolupàrem en tots els aspectes; motivació, objectius, organització general, activitats, etc.

La titularíem "El druida a Menorca".

La nostra finalitat era desenvolupar una colònia, partint d'un centre d'interés sobre el còmic Asterix, en el qual la convivència democràtica, el contacte amb la natura, la responsabilització i la solidaritat es compaginassen amb la coneixença de Menorca, l'ús de la nostra llengua, la imaginació i la capacitat creadora dels nins.

El 17 de juliol, del port d'Alcudia, embarcàrem cap a Ciutadella cent nou nins mallorquins, alumnes dels Col·legis Públics d'Esporles, Sa Pobla, Porto Cristo, Eugenio López, Coll d'en Rabassa, Son Espanyolet, Anexa de nins i Anexa de nines, Son Anglada, Palma Nova, Infante D. Felipe, Son Serra, Establiments, Alexandre Rosselló i Rafal Nou, que conjuntament amb els dels Col·legis Públics menorquins, de Mercadal, Alaior, Sant Lluís, Sant Cristòfol i Ferreries feren un total de cent cinquanta al·lots amb edats entre set i catorze anys.

Les tendes es distribuïren de tal manera que el campament era la suma de tres nuclis diferents i no gaire allunyats.

Procuràrem que a cada nucli hi hagués tendes de nins i de nines, grans i petits, deixant ben clar que ells podien triar els seus companys dins aquests respectius grups d'edat i sexe.

L'horari va esser d'allò més paescut a qualsevol Centre de Vacances.

- 8 h. Aixecar-se
- 8'15 h. Neteja personal i de tendes
- 9 h. Berenar
- 9'30 h. Revisió de tendes i emplaçament
- 10 h. Activitats
- 11'30 h. Piscina i temps lliure
- 14 h. Dinar
- 15 h. Descans i emissió radiofònica
- 17 h. Activitats, sortides, platja...
- 20 h. Temps lliure
- 21 h. Sopar
- 22 h. Vetlada
- 23 h. Tutoria i dormir

La manutenció i el manteniment de les instal·lacions eren cobertes pel personal de la Conselleria d'Educació i Cultura, previ contracte de la Direcció Provincial d'Educació amb aquella entitat.

L'equip docent, cuidava de l'organització en general, i estava integrat per quinze persones. Els sis Professors inicials, responsables de les activitats i vuit monitors més, —estudiants de l'Escola de Formació del Professorat de E.G.B. o Professors nous— eren, cada un, tutors de tres tendes, és a dir de devuit acampats. Més una Ajudant Tècnica Sanitària, encarregada de la farmacia i de la infermeria.

Els dos primers dies foren d'adaptació als horaris i de coneixement de les normes de convivència, dels companys i dels monitors, com també del medi físic on viurien aquella quinzena. Se'ls va informar de les diferents activitats que podrien fer al llarg de l'estada, sense parlar-los encara del centre d'interès.

Va esser a les activitats del segon dia quan els repartirem tres fulls ciclostilats, en els quals, en vinyetes, s'iniciava una nova historieta d'Asterix, en aquest cas a Menorca.

Els textos deien:

*Es l'any 123 abans de Crist, tota l'illa de Menorca, la qual els talaiòtics anomenaven Nura, ha estat romanitzada per Quint Cecili Metel, "el baleàric". Al costat del poblat talaiòtic de Gimbriga hi conviu "pacíficament" la VII Vulpina Legio. Fins que un dia els guaites del port de Magona avistaren un vaixell que venia de la Gal·lia; però...
...la cosa venia de més enrera.*

Panoramix, el venerable druida del poble gal, que prepara begudes màgiques, arriba a Menorca amb l'objectiu de trobar unes herbes que li serviran per guarir el seu amic Asterix, malalt de misteriosa malaltia.

El protegeix amb el seu valor Aseguratorix i l'acompanyen dues princeses gal·les Bacallagalum i Xavitrina, que trobà esmaperdudes i compungides en el mercat d'esclaus de Massalia, i d'allà s'embarcaren per arribar al port de Magona a Menorca.

A la molt noble vila talaiòtica de Gimbriga el pes de les dones es fa notar, damunt la resta de la tribu. La cap és na Patarrà i la sacerdotessa na Pedra Dura.

Mentre a la VII Vulpina Legió, acampada devora en Cecili Metel dona les darreres ordres al Centurió, i deixa astorades les tres matrones romanes que l'acompanyen, així com la galena.

Aquest mateix vespre al foc de camp, part dels monitors, degudament caracteritzats es presentaren com a personatges de l'historieta. Primer ho feren els talaiòtics, llavors els romans; després tant uns com els altres repartiren als acampats dels seus respectius poblats unes cintes de distints colors, i els ensenyaren el crit corresponent a cada un dels nuclis. Anticiparen també que el dia següent arribarien uns estrangers de la Gal·lia.

Poguérem comprovar, a la posada en comú que els monitors fèiem cada vespre, que la motivació havia estat suficient i adequada.

A partir d'aquest moment les activitats prengueren un altre caire, ja que estaven integrades dins un tot. —La historieta.

Cal dir que els acampats passaven dos pics per cada una de les activitats, menys a la de teatre que la feren sempre els mateixos i que durà tot el temps.

A l'aire lliure, es feren marxas, exploració de l'entorn, orientació, iniciació al "rappel", muntatge de ponts de corda i tirolines a la cala, atracant-los a la vida primitiva i de supervivència.

A Botànica, es recolliren els tipus de plantes que hi havia als encontorns, es classificaren i se cercaren les seves qualitats medicinals per si qualcuna pogués curar el nostre amic, allà a la Gàl·lia.

A Plàstica, confeccionarem carotes amb trinxes de paper engomat, segons les necessitats de l'obre de teatre, que amb motiu de l'acomiadament de Panoramix, hauríem de fer.

Els esports, a part de les activitats actuals, es muntà una olimpiada, en la qual els distints membres dels poblats competiren per aconseguir més cintes, es feren carres de tot tipus, tant al camp d'esports com a la piscina, jocs de pilota, i jocs inventats pels mateixos al·lots, que volien ésser romans, talaiòtics o gals.

Les xerrades de socorrisme, a càrrec de la galena romana, estaven encaminades als primers auxilis, que pogueren fer-se pràctiques a causa de les caigudes, mals de cap, coll, etc., que cent cinquanta acampats suposen.

La vetlada de cada vespre, estava encarregada a tres tendes de forma rotatòria i es preparava en les dues sessions que els corresponien: s'hi feren petites escenificacions, cançons, balls, etc., tenint present que havia d'ésser molt participativa i engrescadora per a tots.

La representació teatral es va fer el darrer vespre, i consistí en una adaptació d'un tros de *L'Odíssea*. El capítol del Cíclop, que prèviament els al·lots voluntaris havien anat adaptant i assajant. El decorat es va fer a base de troncs, cordes, fustes duites de la mar, tovalloles i les màscares confeccionades en l'activitat de plàstica. Semblà una autèntica tragèdia grega, ambientada també amb llums, encens, i cançons d'En Lluís Llac del seu viatge a Itaca, interpretades per la nostre "Coral polifòni-

ca" el Rossinyol Coix. No hi mancà el corifeu, el cor, el cíclop, Ulisses i els seus companys.

Una de les activitats còmodes i a l'ombra era el seguiment de la historieta a base de vinyetes. En aquestes s'anaven il·lustrant els fets que succeïen i que tenien relació amb l'emissió del druída Panoramix, com pot ésser la seva espectacular arribada; la festa de la lluna plena, que organitzaren ell, Cecili Metel i Pedra Dura, a la vora de la mar per oferir presents als respectius deus en una

sola cerimònia, en la qual es va donar a entendre el grau de fraternitat a què havien arribat els distints pobles; o també la nit en què el druída a la vetlada condimentà la seva pòcima màgica que tornaria la salut al seu amic Asterix allà a la Petti Bonum i que fou provada per tots els acampats, i que va causar a cada un, segons la seva imaginació, efectes miraculosos com: son, desvetlament, xerrera, o que va curar de mal d'enyorament, de mal de cap, de mal de coll, etc.

També destaca l'Olimpiada i l'acomiadament. Però a partir d'aquestes pautes que venien donades per la nostra programació, cada nin podia incloure elements nous, situacions, personatges, conflictes, etc., que feien que la historieta d'una tenda —ja que es feia en equip— sols tengués en comú els fets esmentats, ja que el desenvolupament general era segons el seu gust, inventiva e imaginació.

A l'hora del descans de després d'haver dinat, teníem una activitat complementària. L'emissió per freqüència modulada d'un programa de ràdio des del mateix campament i que els nins podien escoltar pels seus respectius receptors des de les tendes. Hi participaven voluntàriament els acampats; s'hi daven notícies, s'hi feien entrevistes, i bromes, hi cantaven; era un definitiva una tasca per omplir aquestes hores de descans en les quals molts de nins no volen o no poden dormir la sesta. L'emissió durava una hora justa de 16 a 17 hores i era seguida per la gran majoria, ja que la realització també corria al seu càrrec, degudament assessorats pels monitors responsables.

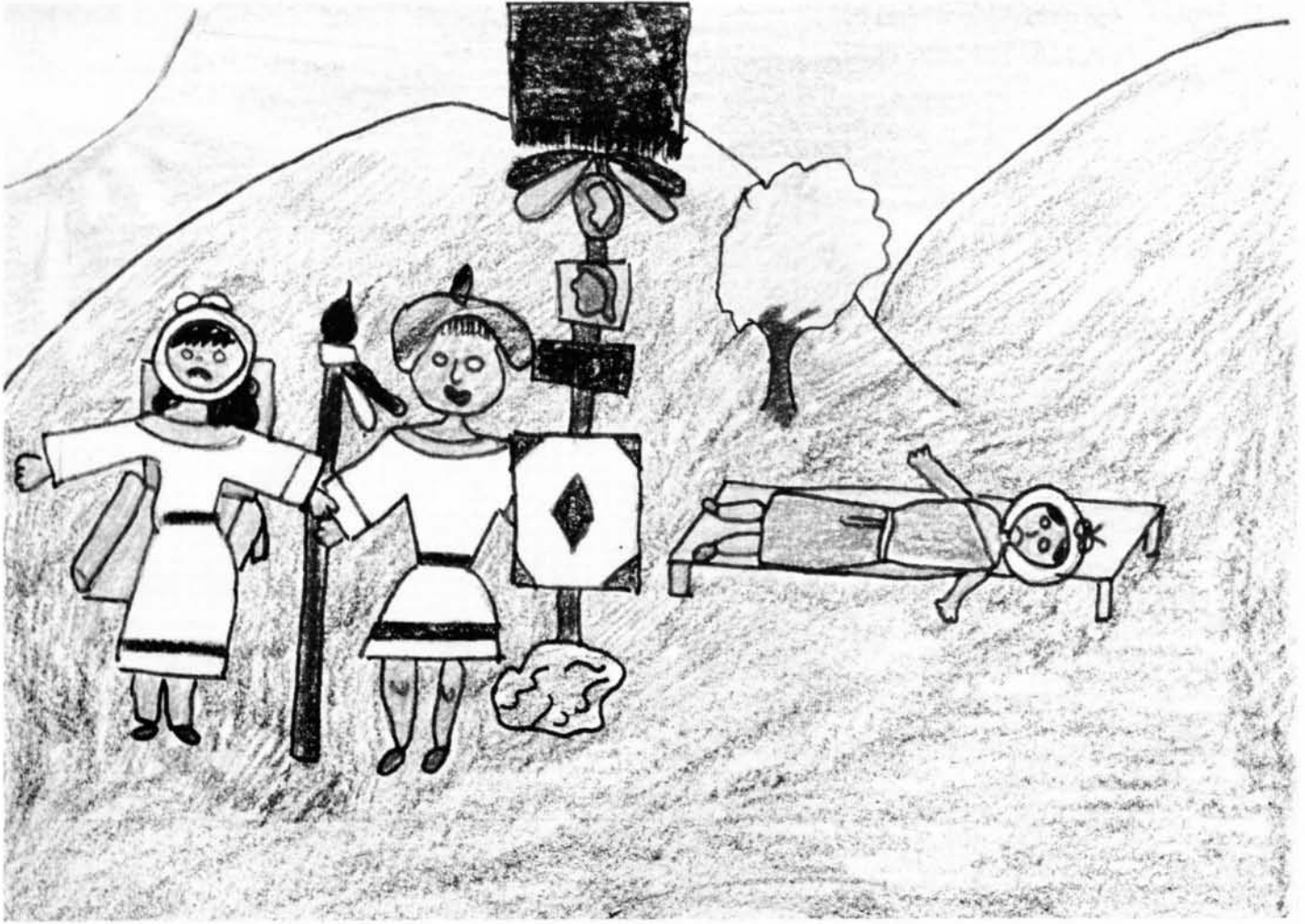
Gràcies a la col·laboració del Consell Insular de Menorca, i als Ajuntaments de Maó i Sant Lluís poguérem

fer sortides per l'Illa, coneguèrem Alaior, Ciutadella, Maó, Cala En Porter, Es Graó, així com diversos monuments de la Menorca Prehistòrica.

Cal també resenyar que durant la nostra estada tinguérem les visites del Vice-president del Govern Autònom, Sr. Joan Huguet, del Director Provincial d'Educació i Ciència Sr. Andreu Crespí, del President del Consell Insular de Menorca, Sr. Tirs Pons, del Conseller d'Educació i Cultura Sr. Francesc Gilet i de l'Inspector d'E.G.B. de

Menorca, Sr. Joan Martorell, així com de molts de pares, tant mallorquins com menorquins, durant el dia que es dedicà exclusivament a la seva visita.

Com es pot veure al llarg d'aquets apunts, la nostra finalitat no és donar lliçons de com organitzar i desenvolupar colònies escolars, senzillament és exposar una experiència que pot ampliar els horitzons de tots aquells docents dedicats a l'ampli món del temps lliure.

Als pocs dies de s'estància dels romans a l'illa Nura, en Cecili Metel·lus y Na Patarrà Tenen un terrible mal de caixa degut a que les surt un extreme.

UN INTERCANVI ESCOLAR AMB FRANÇA

per MIQUEL SEGUÍ, director de l'Escola de "ES CAPDELLÀ"

Ja feia molts d'anys que, com a professor de segona etapa, havia d'acompanyar els alumnes de vuitè al viatge de fi d'estudis.

A mi m'agrada viatjar i per tant ho feia de molt bon grat, però així com anaven passant els anys notava que l'ambient s'anava espenyant; ja no hi havia pràcticament uns dies de bulla en companyonia com abans, ni eren uns dies en què ens descobríem a nosaltres mateixos lluny de la limitació d'una aula i d'un programa escolar, ja no interessava descobrir món, conèixer coses, llocs, veure amb els ulls àvids de la joventut les coses que teníem davant i, sobretot, descobrir-nos els uns als altres.

A poc a poc l'única cosa que interessava era passar les nits a les discoteques, fins a les dues, les tres o les quatre, armar soroll a l'hotel en tornar a les habitacions i dormir dintre l'autocar

l'endemà, i si no ens aturàvem enlloc millor, en tot cas que els permetessin quedar-se dintre l'autocar. Aconseguir un ambient de companyonia en general s'havia transformat en un agrupament en capelletes de dos o tres i amb la ràdio-cassette a les orelles oblidar-se del món que els envoltava.

Per fer això, vaig anar pensant, no cal sacrificar-se tot l'any per organitzar un festival i el viatge pròpiament dit, els assaigs d'una obra de teatre, les rifes per obtenir doblers..., tota la feina que els qui ho heu fet sabeu que hi ha per poder reunir prou diners, perquè també en aquesta ocasió la igualtat d'oportunitats sia una realitat per a tots i no un viatge de plaer per a una minoria ben situada.

Per tant, quan vaig aconseguir (amb moltes i bones ajudes) re-obrir la nostra petita escola, una

de les coses que a nivell d'activitats extraescolars em vaig plantejar va esser la dels viatges de fi d'estudis; amb un afegit: ara, amb l'escola petita, el nombre d'alumnes que acabaven era prou minvat per a impedir organitzar un viatge pel nostre compte, calia, en tot cas, afegir-nos a d'altres o emprar els mitjans de transport en comú.

Com que tots els alumnes de segona etapa estudien francès a la nostra escola, vaig pensar que, per aquest costat, hi havia tal volta una possibilitat que tornàs l'aspecte cultural a aquestes sortides i fes possible que hi participassin tots els alumnes de segona etapa.

Tot seguit vaig posar fil a l'agulla i vaig escriure al Consolat de França, aquí a Palma, expressant un poc les meves idees, i aquest traslladà el meu escrit als Serveis Culturals de l'Ambaixada a Madrid.

Al cap d'un mes i amb pocs dies de diferència rebia dues cartes, una de Madrid i una altra de Dijon, amb què em posaven en contacte amb la professora d'espanyol del C.E.S. Marcelle Pardé d'aquella ciutat.

Era el gener i començarem un intercanvi epistolar que culminà amb la nostra anada a Dijon pel maig i una vinguda dels francesos aquí, pel juny, i així s'inicià un intercanvi que dura més de tres anys i que tots consideram d'allò més profitós.

No crec que calgui fer-ne la història, de tots aquests intercanvis —un dia tal volta la faré—, sinó analitzar els avantatges i els inconvenients vista ja aquesta experiència de tres anys.

Perquè ho compregueu millor vos daré una sèrie de dades referents tant a nosaltres com als programes.

Les dues escoles que estam agermanades som totalment diferents i jo crec que això ens ha ajudar a l'èxit de l'intercanvi.

Nosaltres som una petita escola (4 unitats) d'un medi més aviat rural, amb forta dedicació al turisme, en la qual tots els alumnes de segona etapa estan dintre una mateixa aula i amb un sol

professor. El col·legi francès és un gran centre amb quasi dos milenars d'alumnes, situat a un palau del centre antic de Dijon, capital de la Borgonya, per tant a un medi fortament urbà i burgès. El professorat és múltiple i molt especialitzat i, fins i tot, amb una forta lluita i competència per tal d'arrossegar alumnes cap a un determinat idioma estranger (anglès, alemany, espanyol, italià, rus, etc.).

En què consisteix l'intercanvi?, us demanareu tal volta; és ben senzill i crec que cadascú el se munta un poc a la seva manera.

Per començar, en el nostre cas, cada escola fa una llista dels interessats a participar en aquest intercanvi i fa una fitxa amb les dades personals, els gusts, les preferències i la situació familiar de cadascun. Aquestes fitxes es remetent a l'altra escola i el professor hi afegeix qualche dada que trobi d'interès i que l'alumne hagi oblidat.

Cada any les parelles les fa un centre diferent, alternant-se, i les remet a l'altre centre. Si l'altre centre hi està d'acord, i no hi sol haver mai cap diferència, es dona a cada alumne la fitxa del seu company i es comença l'intercanvi epistolar.

L'experiència ens ha demostrat que l'aparellament s'ha de fer tan sols per qüestions d'edat, perquè tots els altres factors, menys el caràcter, tal volta, no tenen gaire importància i moltes vegades surten les amistats més fortes amb les parelles més impensables. Fins ara l'aparellament s'ha fet entre companys del mateix sexe, no per imposició, sinó perquè tots sempre ho han volgut així.

Quan un centre ha tengut més interessats que l'altre, s'ha procedit per sorteig, encara que aquest darrer any el centre francès ha decidit fer-ho per mèrits.

La duració de l'intercanvi s'ha anat allargant i s'ha passat de vuit a deu i després a quinze dies; trobam que aquesta darrera és la durada ideal que permet que els al·lots es coneguin millor sense cansar-se'n.

Què es fa durant l'estada a França?, us demanareu. Idò, ben simple. Els alumnes viuen amb les famílies dels seus companys i el professor a cal professor, i el programa, diferent cada any, consta d'una sèrie d'activitats, unes conjuntes i les altres per als nostres alumnes sols. Hi ha uns punts bàsics generals:

—Es visiten unes tres fàbriques per tal de conèixer com es treballa i el que es fabrica (farinera, mostassa, vidres d'art, paper d'alumini, etc.); no són visites turístiques, sinó que anam a veritaderes fàbriques que normalment no reben visites.

—Visita amb un professor d'Història a la ciutat antiga i a algún museu.

—Visita al mercat (nosaltres tots sols) per tal de conèixer els productes i els preus dels articles i després treballar-ho al col·legi (sempre hi tenim una sala a la nostra disposició).

—Mínim de dues sortides d'un dia per conèixer la regió.

—Una anada d'un dia a París només els nostres alumnes.

—Un cap de setmana a la neu, durant el qual 52 els professors del col·legi ensenyen esquí als nos-

tres alumnes. Aquests dos dies de convivència sols, al Jura, són ben profitosos per unir els dos grups i fomentar la llengua i l'amistat.

—Dos dies d'assistència a les classes amb els companys francesos, encara que no són seguits, sinó que se cerquen els dies o mitjos dies que les matèries poden ésser més interessants: castellà, laboratoris, manualitats, etc.

—Un cap de setmana sols amb les famílies perquè s'integrin en la vida francesa.

—Una sessió de cine a una sala de la ciutat.

Això, en gros; cada any hi ha canvis i cal afegir la visita a un diari i a l'Ajuntament, on som rebuts cada any.

Ara bé, què feim nosaltres aquí, a un petit poble de poc més de 700 habitants i a una escola tan petita, per rebre els francesos? Al principi semblava difícil, però no, també tenim coses per oferir, ja he dit que som complementaris i això tal volta motiva més els alumnes.

El nostre programa en general és el següent:

—Sis sortides del poble per recórrer Mallorca, no interessan tant les visites "turístiques" com ensenyar els nostres pobles: mercat del dijous a

Inca, poblats de Capocorb Vell o de Ses Païsses, necròpolis de Son Real, runes de Pollentia, Museu Etnològic de Muro, Pollença; i també la natura: Sa Calobra, Sóller, Castell del Rei, Colònia de Sant Jordi i les Salines de S'Avall i Es Trenc, etc.

—Dues visites a Palma de mig dia: una per la part històrica (Ilotja, Consolat de Mar, Almudaina, Catedral, centre antic, Museu de Mallorca, castell de Bellver), i una altra pel port, que per a ells representa una novetat (es visita un vaixell si és possible), el poble Espanyol, etc.

—Una sortida a peu pels voltants del poble per conèixer la nostra agricultura de secà amb la visita d'una possessió.

—Una sortida per visitar fàbriques (Quely, Agama, Rosaflor, Sa Canova).

—Una gimcana bilingüe amb les parelles com a equips.

També es visita un diari i darrerament vàrem ésser rebuts a l'Ajuntament.

Es clar que aquesta llista podria ésser més extensa i tal volta més recercada, però cada any es fa retocant el que no hagi anat bé l'any abans i afegint-hi coses noves o oportunitats que es presenten.

Tot això, com em direu, té els seus avantatges i els seus inconvenients, com és clar, i ni tan sols tos classificariem les mateixes coses dins els avantatges o els inconvenients, segons l'opinió particular i l'òptica de cadascú.

Per mi els AVANTATGES són els següents:

Des del punt de vista cultural:

—aprenentatge de la llengua, tant a nivell oral com escrit;

—motiva els al·lots a estudiar la llengua francesa;

—l'al·lot coneix la part geogràfica que ha estudiat i que aquí no pot veure (muntanyes, rius, glaceres, neu, clima diferent);

—coneix la història i visita els monuments que ens la recorden:

—coneix la manera de viure d'altra gent (costums, hàbits, idees, caràcter);

—coneix l'art (edificis, museus);

—visita indústries i descobreix un món laboral diferent del nostre, que no és un món industrial pròpiament dit.

Des del punt de vista educatiu:

—crea una unió entre els mateixos alumnes (assaigs de teatre, activitats per recollir doblers, etc.);

—Els al·lots aprenen a viatjar i adquireixen desimboltura (avió, aeroports, trens, grans estacions, vaixell);

—aprenen a deseixir-se tots sols (organització de les seves coses, neteja corporal i de roba, etc.);

—s'habituen a altres horaris, costums, menjars;

—poden comprar bo i dolent d'aquí i d'allà (no sempre tenir un company amb el qual no es lliga és dolent; s'ha d'aprendre a respectar-lo, comprendre'l i emmotllar-s'hi).

I també són:

—visitar i conèixer ciutats (Dijon, París, Besançon, etc.);

—esquiar;

—patinar damunt gel;

—anar al cinema;

—passejar, fer excursions...

I els INCONVENIENTS poden ésser:

—D'ordre econòmic (el nivell dels nostres alumnes és més baix, però fins ara s'ha aconseguit que la situació econòmica de les famílies no sigui un element que impedisqui anar-hi: cap any no han hagut de pagar més de 4.000 ptes.).

—Enyorança (hi ha certs al·lots que plorejaven al principi i els costa separar-se dels pares, però amb comprensió tots els casos s'han superat abans del tercer dia d'estada allà).

—Pot tocar un company amb qui no s'acaba de lligar; n'hi ha hagut alguns casos, molt pocs, però se'ls n'ha fet veure el caire positiu i mai no s'hagut d'arribar a cap límit, ni a haver de fer canis.

Tot això és pel que fa als al·lots, però caldria parlar també de l'efecte damunt les famílies: quan el seu fill ha de partir a França, n'estan ben orgulloses, i no em parlem de quan han de rebre el company francès. Es fan reformes a la casa, s'arregla el jardí, es pensen menjars, etc., tot això produeix una millora tant en el medi extern de la família (edifici, mobles, jardí, etc.) com en l'intern (unió familiar, programació conjunta). És una petita revolució per al poble, que així també en treu el seu profit.

Això és tot per avui. Que hauríem pogut arribar més al fons de les coses, que no tot és de color de rosa, que..., és ver, però crec que com a petita idea del que es fa i sobretot, del que es podria fer, ja val. Mem si vos animau!

RÀDIO MEDITERRÀNIA NO CLAUDICARÀ

per SALVADOR ORTONEDA I SANJURJO
President del Consell d'Administració

Quan manquen ja poques setmanes perquè es compleixin els cinc anys d'existència del projecte Ràdio Mediterrània, ens veiem en l'obligació de donar a conèixer els fets que avui ens impedeixen comunicar-nos amb el nostre poble per mitjà de les ones.

Volem, doncs, utilitzant tots els mitjans que ens sigui possible, explicar amb la màxima claredat i objectivitat aquests fets i que cadascú en tregui les seves conseqüències.

En el moment de fundar Promotora, la ràdio experimentava la més important recuperació des que la televisió va entrar a totes les cases. Crèiem, per això, que muntar una emissora de ràdio que s'expressàs en la nostra llengua era totalment possible.

A Barcelona feia dos anys que funcionava Ràdio Quatre. Per tant estàvem segurs que aconseguir el permís seria cosa d'un simple tràmit administratiu.

El 25 de gener de 1979, els socis fundadors anàrem a cal notari a firmar l'acta de constitució de la societat.

Tot d'una organitzàrem la societat i anàrem a cercar el capital necessari, de manera que hi participàs el major nombre possible de persones; per això posàrem a la venda accions de mil pessetes amb la intenció d'aconseguir un accionariat de caire popular.

Tenc l'obligació de dir que sense l'ajut inestimable del nostre amic i aleshores President, Climent Garau i Arbona, això difícilment ho hauríem aconseguit.

Tot això ens va dur molta feina, però al cap de poc temps teníem 680 socis de les més diverses capes socials. Mai en la nostra història més recent un projecte no havia tengut tan bona acollida.

Al cap de poc temps sol·licitàrem el permís a l'aleshores Director General de Radiodifusió, Sr. Ezcurra, el qual ens va respondre que hauríem d'esperar que es publicàs al B.O.E. el pla tècnic que en aquell moment s'estava preparant.

Per fi el 18 de juny de 1979 aparegué al B.O.E. un reial decret que establia el pla transitori del Servei Públic de Radiodifusió Sonora en Ones Mètriques en Modulació de Freqüència. Aquest pla és la base a què s'han d'ajustar les sol·licituds. Aleshores decidim tancar la captació de capital fins que vengui la concessió.

Tot i amb això hem d'esperar encara fins al 30 d'agost de 1980, és a dir un any, perquè apareixi al B.O.E. una ordre ministerial que dona curs a l'anterior reial decret. S'estableix la primera fase amb la concessió de 120 emissores, s'assenyala un termini per a la presentació de sol·licituds que expira el 20 d'octubre del mateix

promotora

Nº-9 OCTUBRE 1983

LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA.

PASSA PER LA RADIO?

BUTLLETI INFORMATIU DE PROMOTORA MALLORQUINA DE MITJANS DE COMUNICACIÓ S.A.

any i es diu que les resolucions es faran públiques al cap de tres mesos, és a dir, pel gener del 81. Naturalment nosaltres preparam la documentació i la presentam en el termini previst.

El 20 d'octubre del mateix any una altra ordre ministerial apareguda al B.O.E. amplia el termini de presentació de sol·licituds al 25 de novembre. Com hem vist, el govern es comprometia a fer públiques les resolucions al cap de tres mesos, per tant aquest termini acaba el 25 de febrer, dos dies després de l'intent de cop d'Estat.

El 27 de març de 1981 apareix al B.O.E. un reial decret del mateix mes que modifica el termini de resolucions per part del Ministeri fins al 25 de juliol de 1981. En el mateix B.O.E. es publica una ordre ministerial de 25 de març, la qual desenvolupa la segona fase del Pla Tècnic Transitori amb la concessió de 180 emissores més amb un termini de presentació que acaba el 26 de maig del mateix any; les resolucions s'havien de fer públiques al cap de tres mesos.

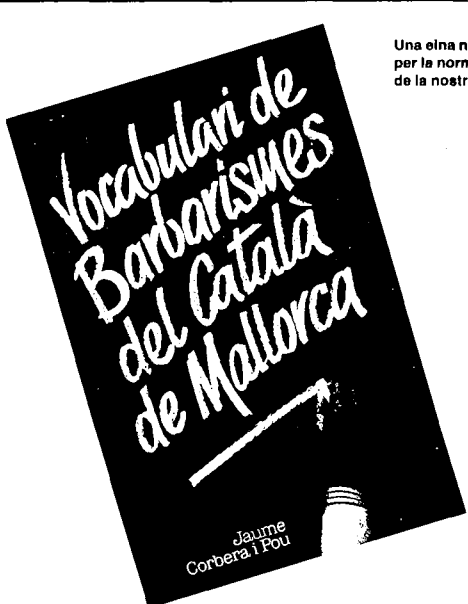
De totes aquestes ordres ministerials no tornam a saber res més fins el 29 de desembre del mateix any, quan el portaveu del govern comunica en roda de premsa que s'han concedit 120 emissores de F.M. i que no es faria pública la llista de concessionaris (a aquests, els farien saber la concessió directament).

Evidentment nosaltres no rebérem cap notificació, però continuàrem esperant el segon torn de concessions.

El mes de març d'aquell any, el que era aleshores Conseller Delegat, Josep Lliteres, i un dels accionistes, Raimon Moragues, anaren a Madrid a entrevistar-se amb el Sr. José de la Rosa, responsable en aquell moment del departament d'emissores en F.M. i avui director de la cadena d'emissores Rato, propietària de Ràdio Balear-Inca. Aquest senyor els va tractar amb la major cortesia i els prometé de fer el possible perquè tenguéssim el permís.

Va tornar a passar el temps sense saber res més del tema, fins que el mes d'octubre la U.C.D. desapareixia del mapa polític, deixant concedides les 180 emissores restants, sense que cap d'elles fos per a nosaltres.

El mes de gener d'enguany ens entrevistàrem amb el Diputat per Balears Sr. Gregori Mir, al qual donàrem un dossier explicatiu de tots aquests fets i una carta preguntant-li que es prengués amb interès el nostre cas.

Una eina necessària per la normalització de la nostra llengua.

Vocabulari de Barbarismes del Català de Mallorca

Jaume Corbera i Pou

En aquesta obra, l'autor aplega més de tres mil barbarismes, mots que sense adonar-nos empram en el nostre parlar quotidià.

El present vocabulari és fruit principalment de les investigacions per a la redacció de la tesi de Llicenciatura, presentada al setembre de 1982 al Departament de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona, sota la direcció del Doctor Joan Veny.

Primer llibre editat per Promotora Mallorquina de Mitjans de Comunicació en la seva col·lecció Diàleg.

Contraportada de PROMOTORA, núm. 9.

Igualment ens hem entrevistat amb el Sr. Fèlix Pons, al qual hem donat tota classe d'explicacions sobre el projecte.

De totes aquestes gestions només hem tret bones paraules i el consell que en aquest moment el permís calia demanar-lo a la Comunitat Autònoma, ja que l'Estatut preveu transferències en aquesta matèria.

Així, doncs, el 26 d'agost d'enguany ens entrevistàrem amb el President de la Comunitat Autònoma, el qual ens va dir que faria tot el que estigués a les seves mans per a donar una sortida a aquest assumpte. Igualment ens vàrem entrevistar amb el President del Consell Insular de Mallorca, que va demostrar una gran simpatia pel projecte i ens va oferir el seu suport.

I ara esperam que les nostres autoritats ens escoltin, compreguin i ens permetin exercir el dret legítim de tenir una ràdio en la nostra llengua.

Aquesta és l'història, una història plena d'incomprensions, però plena igualment de la seguretat i confiança que dóna el fet de saber que treballam per al nostre poble.

PREMIS "MAINA" 1983-1984

La revista "Maina" convoca els PREMIS "MAINA" 1983-84 en les següents modalitats:

Fotografia	Entrevista
Dibuix	Article periodístic
Poesia	Article-assaig (investigació, etc.)
Narració	

La finalitat dels premis és estimular entre els alumnes, professors i personal no docent de l'Escola l'ús de la llengua catalana i el treball de creació, així com també la participació de tots en la revista.

BASES:

- 1.—Hi podran participar tots els alumnes, professors i personal no docent de l'Escola Universitària del Professorat d'E.G.B.
- 2.—Tots els treballs seran inèdits i originals; els literaris s'hauran de presentar en català, per triplicat i mecanografiats a doble espai.
- 3.—El termini d'admissió d'originals acaba dia 31 de març de 1984. Un mes abans, el 28 de febrer, se farà públic el jurat constituït per a cada modalitat. La relació de treballs premiats se farà pública dia 15 d'abril. Se valoraran la imaginació i la qualitat tècnica.
- 4.—Els premis consistiran en la publicació del treball al proper número de la revista "Maina" i en un lot de llibres relacionats amb la modalitat per què hagi optat el participant premiat.
- 5.—El jurat podrà premiar, considerades la qualitat i la creativitat dels treballs presentats, més d'una obra en cada una de les modalitats.

Palma, 19 d'octubre de 1984.

MARIA VICH

EL COLOR D'UNA PINTORA

La unció religiosa de Maria Vich s'ha de tenir en compte en el moment de voler considerar la seva obra. No és la primera vegada que reflexionem després d'haver contemplat les pintures de la nostra artista i sonreim satisfets davant la seva evolució.

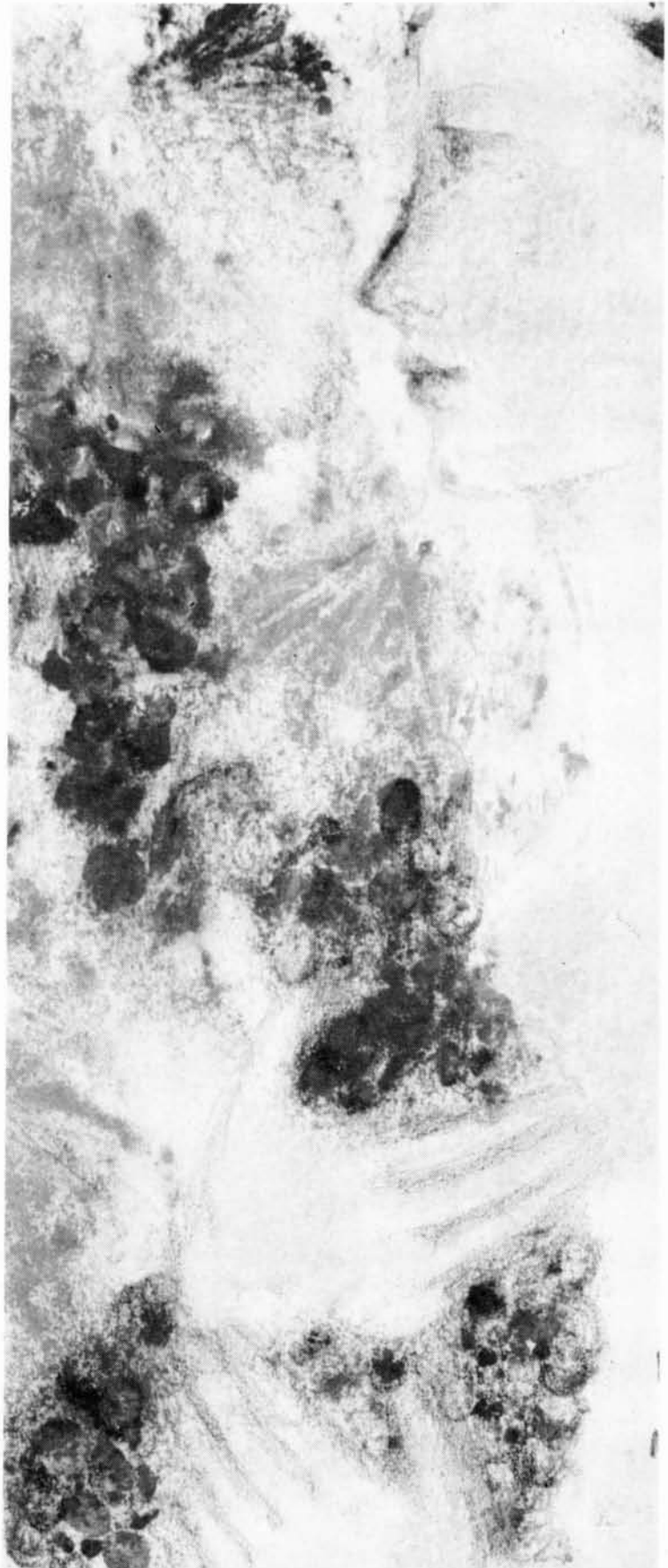
Maria Vich ens rep amb un vestit de retxes amples de morats variats, uns s'acosten al grana i altres al blau, a aquest blau marí de les aigües mallorquines. Ella riu, parla, parla molt, i especialment parla amb els ulls.

La casa a Porto-Colom és oberta de pinta en ample, senzilla, com la del poema de M.ª Antònia Salvà. Casa moderna d'una pintora empaltada de la més sana tradició de la pagesia. Pujam a l'altell on hi ha el seu estudi hi ens fixam en una pintura que és la verema, verema de la seva terra, amb portadores replenes de raïms morats; pintures de ramells de setembrines o de sols-coronats, en tons viola; joves pensatives que a la vora tenen flors, flors que surten del mateix quadre, flors, moltes flors, i el color morat, en totes les seves variants i matisos, per tot arreu.

La cosa curiosa és que el seu morat d'avui no és aquell de la natura atormentada del seu mestre Cittadini, no. El seu morat és el de la maduresa de la vida, el de la reflexió, el de la intimitat, el de l'abstracció, la mostra d'una pròpia espiritualitat. I és aquí on connecte amb el món de les seves creences. Creences lligades, a la vegada, amb les ciències empíriques d'origen oriental.

Advent i Quaresma, dos temps de purificació, temps d'ascès, temps d'intensa introspecció, temps que la litúrgia revesteix de morat. Temps lligat amb les primaveres —entre el sol-listici d'hivern i d'estiu— quan les plantes floreixen encisades pel demà... Aquestes consideracions les feim partint de l'obra present de Maria Vich però ja en véiem inicis en la precedent. Moltes maternitats que ella pintava eren paral·leles a les madones de gust italià, no per la forma sinó pel sentiment que expressaven. Ara aquest sentiment maternal, ple de tendresa, ha donat unes passes envant però pel mateix camí, i, en lloc d'unes estampes inspirades sobre la vida real, ens trobam amb unes figures que ella treu de la seva experiència religiosa. L'home i el més enllà, Maria Vich pensa somrient, i cerca entre els colors de la seva fantasia una resposta sòlida a les seves preguntes i li respon la mística —la mística que és amor—, i ella ens ho comunica amb una portadora curulla de raïms morats o amb un ramell en tons viola de sols-coronats.

GUILLEM CABRER

Jaume Barceló Mayrata
Lluís Forteza Bonnín

Cançons i jocs populars de Mallorca

Ed.: Centre d'Estudis de l'Esplai Ciutat de Mallorca. 1983. 123 pp.

Fa uns mesos sortí al mercat aquest llibret, tan útil com pràctic, on es recullen cançons i jocs populars de la nostra illa.

És un llibre indispensable per als mestres que exerceixen a Mallorca, i fixau-vos que dic "exerceixen a Mallorca" i no "de Mallorca", perquè consider que a aquells qui no ho són, els atany en el mateix grau, si no volen automarginar-se dels al·lots i en definitiva de l'entorn social on viuen i a la vegada fan feina.

La tasca que han duit a terme els autors, ha estat la de recórrer la nostra geografia i recollir aquells jocs i aquelles cançons que de nins havien sentit i jugat, i que el temps, la deixadesa i les circumstàncies han fet que s'anassin oblidant una mica. Aquesta tasca de recuperació, dic, és la que s'han imposat En Jaume Barceló i En Lluís Forteza, i l'han aconseguida amb la publicació de la seva labor.

CANÇONS I JOCS POPULARS DE MALLORCA

JAUME BARCELÓ MAYRATA
LLUÍS FORTENZA BONNÍN

CENTRE D'ESTUDIS DE L'ESPLAI
PALMA DE MALLORCA
1983

Sovint ens queixam que els al·lots no desenvolupen la imaginació, que sempre juguen als mateixos jocs —generalment en castellà—, que si els lleven totes aqueixes joguetes tan sofisticades a què estan acostumats no saben què han de fer. I pens que nosaltres, els mestres, som un poc responsables de tot això, perquè no ens hem preocupat de jugar més amb els nostres alumnes, i d'ensenyar-los tota aquesta saviesa popular que se'ns ha tramès. I ens excusam en la televisió, entre altres causes, que si bé tenen culpa, no la tenen tota, ni de molt!

58 Ara, idò, tenim l'oportunitat de fer

totes aquestes coses que fins ara no havíem pogut o volgut fer i a més comptam amb una eina indispensable per a dur a terme el nostre propòsit, aquest llibre.

Aquesta obra és un excel·lent material didàctic i endemés molt útil perquè ens permet millorar les relacions humanes entre els professors i els alumnes, augmentar la creativitat dels al·lots, ensenyar Català, recuperar part de la nostra cultura autòctona —per desgràcia tan malmesa—, fer discórrer l'enginy de l'infant, etc.

El llibre consta d'una explicació inicial de cada cançó, de les seves variants conegudes, i d'un pentagrama molt fàcil d'interpretar, com a cosa popular que és, i sense oblidar en cap moment que els receptors d'aquests jocs i cançons són els al·lots.

El llibre no és només per als mestres, sinó que també poden emprar-lo els pares, els agrupaments d'esplai i en definitiva totes aquelles persones que són conscients de la tasca de recuperació de la nostra identitat com a poble i que a la vegada es preocupen per la salut mental dels infants.

Només em resta dir, a aquells qui no el coneixen, que el llegesquin i que mirin d'emprar-lo tant com puguin.

FRANCESC FIGUEROLA i V.

*

Antonio Caparrós

Los paradigmas en psicología.

Sus alternativas y sus crisis.

Barcelona: Horsori, 1980

272 pàgs., 20 cms.

(Col·lecció Quaderns per a l'anàlisi)

La Psicologia s'ha convertit en objecte històric i històric en el mateix procés a través del qual ha adquirit la seva identitat com a disciplina científica. En aquest sentit, l'evolució d'aquesta "nova ciència" anomenada Psicologia, —des de la seva aparició com a disciplina desiderativament independent, fa poc més de cent anys, fins als nostres dies— ha passat per múltiples vicissituds en la consolidació del seu precari status epistemològic.

Una de les darreres i més importants ha estat, sense cap dubte, l'operació en l'àmbit de la metodologia historiogràfica amb la substitució de les categories i dels models simplement descriptius i sense capacitat explicativa que, durant més de mig segle, han dominat la Història de la Psicologia, en forma d'"escoles" i de "sistemes" monocomprensius. Per la noció de *paradigma* i tota la seva constel·lació conceptual teòrico-metodològica, sorgida en el context de la nova filosofia de la ciència. Això ha possibilitat que la pràctica historiadora pugui ésser feta de manera teòrico-explicativa, i

això és decisiu per a la fonamentació de la psicologia com a saber científic.

Com ja sabem, l'elaboració de la teoria dels paradigmes i la seva explicació metodològica en l'àmbit de la historiografia i la teoria de les ciències és obra del destacat filòsof i historiador de la ciència, especialment de la física, Th. S. Kuhn (*La estructura de las revoluciones científicas*, México: F. C. E., 1971). I a pesar de la *qüestionabilitat* d'algunes de les interpretacions històriques a què ha duit l'aplicació —ben discutible per a molts— del *model paradigmàtic* a la psicologia i, en general, a les ciències socials. El cert és, a pesar de tot, que això ha possibilitat que la pràctica historiadora en aquestes àrees es pugui dur a terme ja en un nivell explicatiu similar al de les altres ciències.

Des d'aquesta perspectiva com a teló de fons, "Los paradigmas en psicología. Sus alternativas y sus crisis" no és una Història de la Psicologia que s'hagi de justificar per l'aportació de dades desconegudes fins ara pel descobriment de nous fonts. El seu objectiu, com ho assenyalava l'autor a la presentació, és *aproximar, el qui yretengui introduir-se històricament en la Psicologia Científica a la metodologia Kuhniana*, inspirada en l'noció de paradigma.

Amb aquest propòsit el professor Caparrós passa revista —amb un ordre cronològic— a les successives "alternatives i crisis" dels principals corrents teòrico-metodològics que han informat la psicologia actual.

Des de les vicissituds del paradigma *introspeccionista* primitiu, de naturalesa psicofisiològica, que es generà als laboratoris dels fisiòlegs i dels anatomistes del segle XIX, al paradigma *correlacional* —paradigma R-R— d'enfocament funcionalista— diferencial i metodologia psicomètrica, base de llençament de la psicologia aplicada o "psicocotecnologia".

Del paradigma *conductista* que durant més de tres dècades ha tenguut un paper hegemònic i quasi exclusiu en la psicologia general, operant bàsicament segons l'esquema E-R, més o manco complicat. A la seva alternativa hermenèutica des de mitjans cinquanta, el *cognitivisme*, paradigma inspirat en supòsits cibernètics i de l'anomenada "teoria de la informació", que entén l'organisme com a sistema receptor i processador d'informació, elaborador de plans d'acció segons objectius, capaç de prendre decisions i d'executar-les.

Sense oblidar fer referència a les aproximacions comprensives, fenomenològiques, personalistes, d'arrel filosòfico-existencialista, avui agrupats en el *moviment de la psicología humanista*. Per a l'autor, en aquest cas no es pot parlar en propietat d'un paradigma, sinó que se situa en un nivell de *sentit*. Això no significa que

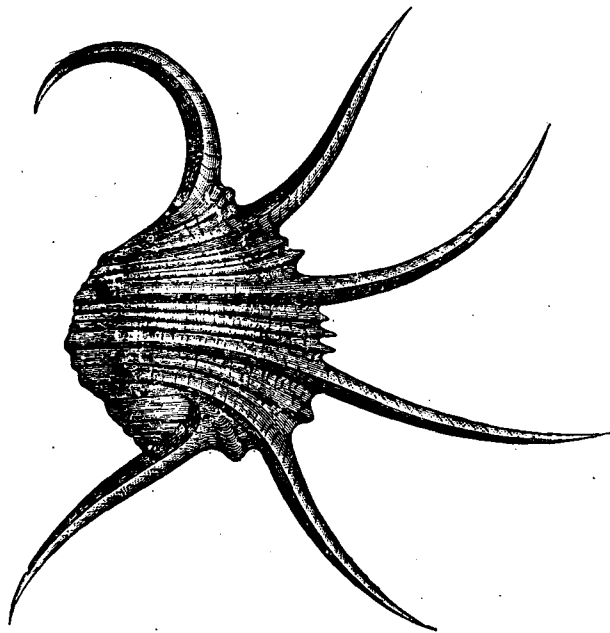
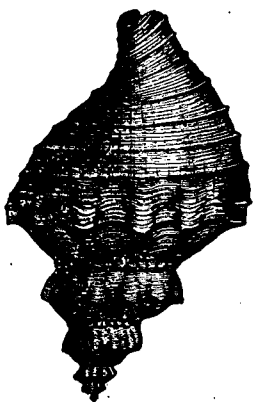
aquesta psicologia no tengui una incidència directe en el curs històric de la psicologia científica. No podem ometre aquí la seva influència decisiva en el ressorgiment i l'actualització d'un conflicte que ha assetjat la psicologia des de la seva constitució: la qüestió de l'"eminència" de la psicologia científica —experimental— en front de la psicologia humanista i existencial, de la psicologia com a ciència natural en front de la psicologia com a ciència social, etc., etc. Debats que ultrapassen el camp conceptual i que afecten el més tècnic i aplicat —com són els mateixos procediments de la psicoteràpia—, i en darrer extrem la mateixa pràctica de la psicologia.

Per acabar, s'analitzen les peculiaritats històriques, teòriques i metodològiques de la *psicoanàlisi*, aqueix "paradigma científic" que, com assenyala Caparrós, a pesar d'esser considerat poc menys que una "pseudociència" pels psicòmetres i experimentalistes, continua essent un autèntic "a priori cultural" del qual no pot prescindir una psicologia que *vertaderament* vulgui explicar la conducta del subjecte, la seva motivació, la seva personalitat.

En fi, totes les orientacions i línies d'investigació que hi ha hagut i que hi ha en la psicologia són presents en aquesta obra, que, tant per la seva intel·ligibilitat com pel plantejament que efectua, ha de resultar, sense cap dubte, de gran utilitat no només per als estudiants que es vulguin iniciar en aquest nou enfocament paradigmàtic sinó també per als postgraduats i per als professionals de les ciències de la conducta en general.

Antonio CAPARRÓS és professor d'Història de la Psicologia i cap del Departament de Psicologia General de la Universitat de Barcelona. A més de nombrosos articles i treballs sobre aquesta problemàtica, és autor, entre altres publicacions, de: *Historia de la Psicologia* (1977) i *Introducció històrica de la psicologia contemporània* (1979).

JORDI PRUNÈS
Professor de Psicologia

ALS COL·LABORADORS DE MAINA

La revista MAINA, eina de comunicació i d'intercanvi d'investigacions i d'experiències educatives, fa una passa més en l'empresa normalitzadora de la llengua de Mallorca acordant (per unanimitat del Consell de Redacció) que a partir d'ara l'única llengua vehicular de MAINA serà el català.

MAINA ofereix als seus col·laboradors un servei de traducció per als originals lliurats en altres llengües.

D'altra banda, recorda que els articles a publicar

- s'han d'entregar abans de dia 30 d'octubre (per al número de desembre) o abans de dia 30 de maig (per al de juny);
- escrits a màquina, i a doble espai
- amb una extensió no superior (en principi) a 10 folis.

Palma, novembre del 83

Bon Nadal i Felic any 1.984

AVÍS

*El pròxim nombre de MAINA compareixerà el proper mes de maig.
Per tant la data màxima d'entrega d'originals
és el 30 d'abril, a fi d'alleugerir la feina tècnica.*

